

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ \* SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İŞLETME ANA BİLİM DALI  
FİNANS PROGRAMI**

**KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE  
ETKİSİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Gizel Busem UZUN**

**MAYIS-2015**

**TRABZON**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ \* SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İŞLETME ANA BİLİM DALI  
FİNANS PROGRAMI**

**KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE  
ETKİSİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Gizel Busem UZUN**

**Tez Danışmanı: Prof.Dr. Mustafa EMİR**

**MAYIS-2015  
TRABZON**

## ONAY

Gizel Busem UZUN tarafından hazırlanan “Küresel Finansal Krizin Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkisi” adlı bu çalışma 22/06/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.



Prof. Dr. Mustafa EMİR (Başkan/Danışman)



Doç. Dr. Ahmet KURTARAN



Yrd. Doç. Dr. Aykut KARAKAYA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. ... / ... / ....

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY

Enstitü Müdürü

## **BİLDİRİM**

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Gizel Busem UZUN

22 / 06 / 2015

## ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimin başlangıcından sonuna kadar zamanımı ve bilgisini esirgemedi beni yönlendiren ve her konuda yardımcı olan Sayın Danışman Hocam Prof.Dr. Mustafa EMİR'e teşekkürü bir borç bilirim.

Tez hazırlama sürecinde bana yardımcı olan Sayın Prof.Dr. Şeref KALAYCI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yüksek lisans sürecinde manevi desteğiyle sürekli yanımda olan ve yardımını esirgemeyen Önder ÖZER ve Kerem SAYIL'a, son olarak hayatım boyunca tüm çalışmalarımda bana destek olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs 2015

Gizel Busem UZUN

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIV
GİRİŞ.....	1-2

## BİRİNCİ BÖLÜM

<b>1. FİNANSAL KRİZ KAVRAMI VE KÜRESEL FİNANSAL KRİZ.....</b>	<b>3-19</b>
1.1. Finansal Kriz .....	3
1.2. Finansal Kriz Türleri.....	4
1.2.1. Para Krizleri.....	4
1.2.2. Bankacılık Krizleri.....	5
1.2.3. Dış Borç Krizleri.....	5
1.2.4. Sistemik Finansal Krizler.....	6
1.3. Finansal Krizlere Neden Olan Faktörler.....	6
1.3.1. Aşırı Borçlanma.....	7
1.3.2. Finansal Serbestleşme.....	7
1.3.3. Sürü Psikolojisi.....	8
1.3.4. Sabit Döviz Kuru.....	9
1.4. Küresel Finansal Kriz.....	9
1.4.1. ABD Mortgage Sistemi.....	9
1.4.2. 2008 Küresel Finansal Krizin Ortaya Çıkışı ve Nedenleri.....	10

1.4.3. Krizin Etkileri.....	13
1.4.3.1. Konut Fiyatlarında Düşüş.....	14
1.4.3.2. İşsizlik Oranlarında Artış.....	14
1.4.3.3. Büyüme Oranları.....	15
1.4.3.4. Dış Ticaret.....	16
1.4.3.5. Enflasyonist Etki.....	18

## İKİNCİ BÖLÜM

<b>2. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE TARİHİ GELİŞİMİ.....</b>	<b>20-40</b>
2.1. Banka İşletmesinin Tanımı.....	20
2.2. Bankaların Sınıflandırılması.....	20
2.2.1. Sermaye Yapılarına Göre Bankalar.....	20
2.2.2. Faaliyetlerine Göre Bankalar.....	21
2.3. Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları.....	24
2.3.1. Özkaynak Yetersizliği.....	24
2.3.2. Yüksek Kaynak Maliyeti.....	25
2.3.3. Ekonomik İstikrarsızlık.....	26
2.3.4. Denetim Yetersizliği.....	26
2.3.5. Teknolojideki Hızlı Gelişmeler.....	27
2.3.6. Devlet Kaynaklı Sorunlar.....	27
2.4. Bankaların Karşılaştıkları Riskler.....	27
2.4.1. Likidite Riski.....	28
2.4.2. Kredi Riski.....	28
2.4.3. Faiz Oranı Riski.....	28
2.4.4. Kur Riski.....	29
2.4.5. Piyasa Riski.....	29
2.4.6. Faaliyet (Operasyonel) Riski.....	29
2.4.7. Sermaye Yetersizliği Riski.....	30
2.4.8. Ülke Riski.....	30
2.5. Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi.....	30
2.5.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık.....	31
2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılığı.....	32

2.5.2.1. 1923-1944 Dönemi.....	32
2.5.2.2. 1944-1960 Dönemi.....	33
2.5.2.3. 1960-1980 Dönemi (Planlı Dönem).....	34
2.5.2.4. 1980 Sonrası Dönem.....	34
2.5.2.5. 2000'li Yıllara Doğru Türk Bankacılık Sistemi.....	35
2.5.2.6. 2000 Yılı Sonrası Bankacılık Krizleri.....	36
2.5.2.7. Küresel Finansal Kriz Döneminde Bankacılık Sektörü.....	39

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 3. KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE

<b>ETKİLERİ.....</b>	<b>41-77</b>
3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	41
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	43
3.3. Finansal Krizin Banka Karlılıklarına Etkisi .....	44
3.4. Finansal Krizin Bankaların Gelir Gider Yapısına Etkisi.....	49
3.5. Finansal Krizin Bankaların Likidite Oranlarına Etkisi.....	55
3.6. Finansal Krizin Bankaların Sermaye Yeterliliklerine Etkisi.....	62
3.7. Finansal Krizin Bankaların Aktif Kalitelerine Etkisi.....	69
<b>SONUÇ.....</b>	<b>77</b>
<b>YARARLANILAN KAYNAKLAR.....</b>	<b>81</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>88</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>	<b>89</b>



## ÖZET

Amerika Birleşik Devletleri mortgage piyasalarında 2007 yılı ortalarında başlayan sorunlar hızla büyümüş ve önce gelişmiş ülkelere ardından gelişmekte olan ülkelere sıçramıştır. Bu kriz tüm finansal sektörü etkisi altına almıştır. Krizin nedenlerini, verilen özensiz krediler, aşırı menkul kıymetleştirme, saydamlık eksikliği, derecelendirme kuruluşlarının yetersizliği, konut fiyatlarının yükselmesi, düzenleme ve denetleme yetersizliği olarak sıralayabiliriz.

Bu çalışmada, 2008 finansal krizini ortaya çıkaran sebepler ve krizin sonuçları üzerinde durulmuştur. Krizin Türkiye, ABD ve Dünya ekonomisi üzerinde etkileri belirli göstergeler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından Türk bankacılık sektörünün bu krizden nasıl etkilendiği finansal göstergeler yardımıyla belirtilmiştir. 2003-2012 yıllarında faaliyet gösteren bankaların finansal rasyoları kullanılmış ve SPSS yardımıyla analizi yapılmıştır. Analizlerin sonuçları yorumlarıyla birlikte tablolar halinde gösterilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Finansal Kriz, Finansal Sektör, Mortgage Piyasaları.

## **ABSTRACT**

The financial problems that originated in USA mortgage markets in the mids of 2007 have increased and spread out to firstly developed countries and then developing countries. This crisis has affected all financial sectors. We can rank, as the reasons for the crisis, credits supplied imprecisely, overly securisation, lack of publicity, insufficiency of credit rating agencies, increasing prices of housing, inadequacy of a regulation and inspection.

In this study, the causes leading to 2008 financial crisis and the effects of them have been emphasized. The effects of the crisis on Turkey, the US and world economy have been tried to explain by the help of certain indicators. Following it, how Turkish banking sector are affected by this crisis has been made clear with the help of financial indicators. The ratio of the banks being in business between 2003 and 2012 has been used and the analysis has been carried out by utilizing SPSS. The results of the analysis have been presented in tabular ways.

**Key Words:** Financial Crisis, Financial Sector, Mortgage Markets.

## TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	İşsizlik Oranları (%) (Yıllık).....	15
2	GSYH Büyümesi (%) (Yıllık).....	16
3	Mal ve Hizmet İhracatı (GSYH %).....	17
4	Mal ve Hizmet İthalatı (GSYH %).....	18
5	Enflasyon, GSYH Deflatörü (%) (Yıllık).....	19
6	Aktif ve Pasif Hesapların Banka Bilançolarındaki Ağırlığı (1980-1988).....	35
7	Ekonomik Beklentiler.....	37
8	Banka Sayılarının Gelişimi.....	40
9	Bankaların Şube Sayıları.....	40
10	Karlılık Rasyoları Normallik Testi Sonuçları.....	44
11	Karlılık Rasyoları Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi .....	45
12	Kriz Öncesi Karlılık Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	46
13	Kriz Sonrası Karlılık Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	46
14	Gelir-Gider Yapısı Normallik Testi Sonuçları.....	50
15	Gelir Gider Yapısı Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi .....	50
16	Kriz Öncesi Gelir Gider Yapısı Kruskal Wallis Test.....	51
17	Kriz Sonrası Gelir Gider Yapısı Kruskal Wallis Test.....	52
18	Likidite Rasyolarının Normallik Testi Sonuçları.....	55
19	Likidite Rasyoları Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi .....	56
20	Kriz Öncesi Likidite Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	57
21	Kriz Sonrası Likidite Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	57
22	Sermaye Yeterliliği Normallik Testi Sonuçları.....	62
23	Sermaye Yeterliliği Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi.....	63
24	Kriz Öncesi Sermaye Yeterliliği Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	64
25	Kriz Sonrası Sermaye Yeterliliği Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	65
26	Aktif Kalitesi Normallik Testi Sonuçları.....	69

27	Aktif Kalitesi Wilcoxon İşaretle Sıralar Testi.....	70
28	Kriz Öncesi Aktif Kalitesi Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	71
29	Kriz Sonrası Aktif Kalitesi Rasyoları Kruskal Wallis Test.....	72

## GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafiğin Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	ABD Konut Fiyatları.....	12
2	İşsizlik Oranları (%) (Yıllık).....	14
3	GSYH Büyümesi (%) (Yıllık).....	16
4	Mal ve Hizmet İhracatı (GSYH %).....	17
5	Mal ve Hizmet İthalatı (GSYH %).....	18
6	Enflasyon, GSYH Deflatörü(%) (Yıllık).....	19
7	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler (%).....	47
8	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar (%).....	48
9	Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye (%).....	48
10	Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler (%).....	49
11	Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler (%).....	53
12	Faiz Giderleri / Toplam Aktifler (%).....	53
13	Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler (%).....	54
14	Faiz Giderleri / Toplam Giderler (%).....	54
15	Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar) (%).....	59
16	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (%).....	59
17	Likit Aktifler / Toplam Aktifler (%).....	60
18	TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler (%).....	61
19	YP Likit Aktifler / YP Pasifler (%).....	61
20	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar (%).....	66
21	Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar (%).....	66
22	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar (%).....	67
23	Özkaynaklar / Toplam Aktifler (%).....	68
24	Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar) (%).....	68
25	Duran Aktifler / Toplam Aktifler (%).....	73

26	Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler (%).....	74
27	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt) (%).....	74
28	Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar (%).....	75
29	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler (%).....	75
30	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar (%).....	76

## KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymet Borsası
KOBİ	: Küçük ve Orta Bütçeli İşletmeler
KSMB	: Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları
ÖSMB	: Özel Sermayeli Mevduat Bankaları
SD	: Standart Dağılım
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TKYSB	: Türkiye'de Kurulan Yabancı Sermayeli Bankalar
TL	: Türk Lirası
TP	: Türk Parası
YP	: Yabancı Para

## GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte ülkeler arasında sınırların kalkması ülke ekonomilerinin birbirini etkilemesine neden olmuştur. Bir ülkede ortaya çıkan ekonomik kriz söz konusu ülke yanında, bu ülke ile ekonomik ilişkilerde bulunan diğer ülkeleri de kolaylıkla etkileyebilmektedir.

2007 yılında ABD’de başlayan sorunlar 2008 yılı Eylül ayında küresel bir krize dönüşmüştür. Kriz gelişmiş ülkelerde başlamakla birlikte özellikle 2008 yılı sonu itibariyle gelişmekte olan ülkeleri de etkilemeye başlamıştır. Ülkelerin yerel paraları değer yitirmiş, ekonomik faaliyetleri yavaşlamış, büyüme oranları gerilemiş ve işsizlik oranlarında artışlar yaşanmıştır.

Bu çalışma örgütlerin faaliyetlerini büyük ölçüde etkileyen "Küresel Finansal Kriz" olarak adlandırılan krizin nedenlerini ve etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, küresel finansal krizin Türk bankacılık sistemine etkilerini incelemek, kamu sermayeli mevduat bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları ve Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli mevduat bankalarının krize karşı duyarlılıklarını, etkilenme düzeylerini ve aralarında fark olup olmadığını belirleme amacı gütmektedir ve bu bağlamda önem taşımaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışmanın birinci kısmında genel olarak finansal kriz ve finansal kriz türleri, nedenleri açıklanmış, daha sonra 2008 Küresel Krizi ve krizin nedeni sayılan Mortgage sistemi açıklanmış, krizin ortaya çıkışı, nedenleri ve kriz süreci ve belirli göstergeler yardımıyla krizin dünya, ABD ve Türkiye ekonomilerine etkileri karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

İkinci kısımda banka işletmesi ve türleri açıklanmış, Türk bankacılık sisteminin tarihi, Türk bankacılık sisteminin temel sorunları ve riskleri anlatılmıştır.

Üçüncü kısımda küresel finansal krizin Türk bankacılık sisteminde karlılık, gelir-gider, aktif kalitesi likidite ve sermaye yeterliliği olmak üzere finansal oranlar üzerinde etkileri incelenmiştir.



2003-2007 yılları arası kriz öncesi dönem, 2008-2012 yılları arası ise kriz sonrası dönem olarak alınarak krizin etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Krizin etkilerini incelerken, bankalar kamu sermayeli mevduat bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları ve Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli mevduat bankaları olarak ayrıma tabi tutularak karşılaştırılmıştır. Çalışmada 3 adet kamu, 11 adet özel ve 10 adet yabancı sermayeli banka olmak üzere toplam 24 bankanın verilerinden faydalanılmıştır.

Bu araştırmayla, küresel ekonomik krizin bankaların finansal performanslarını etkileyip etkilemediği ve Türkiye'de kurulan yabancı sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar ve kamu sermayeli bankaların krizden etkilenme düzeylerinde fark olup olmadığı sorularına cevap aranmıştır.

Çalışmada SPSS programında parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis ve Wilcoxon İşaretli Sıra Testi kullanılmıştır.

Kruskal Wallis ve Wilcoxon İşaretli Sıra testini kullanmadan önce değişkenlerin kendi arasında parametrik olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi uygulanmıştır.

## **BİRİNCİ BÖLÜM**

### **1. FİNANSAL KRİZ KAVRAMI VE KÜRESEL FİNANSAL KRİZ**

#### **1.1. Finansal Kriz**

Ekonomik krizler, reel sektör krizleri ve finansal krizler olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır. Reel sektör krizleri; mal-hizmet ve işgücü piyasalarındaki üretimde ve / veya istihdamda ciddi dalgalanmalar şeklinde ortaya çıkarken, finansal krizler; döviz ve hisse senedi piyasaları gibi finans piyasasındaki şiddetli fiyat dalgalamaları veya bankacılık sisteminden bankalara geri dönmeyen kredilerin aşırı derecede artması sonucu ortaya çıkan ciddi ekonomik sorunlar olarak kabul edilmektedir (Kibritçioğlu, 2001: 2).

Finansal krizler, çeşitli faktörler sonucunda finansal piyasalarda ortaya çıkan dalgalanmalar ve finansal piyasaların fonksiyonlarını yerine getirmemesi durumu olarak ifade edilebilir.

Finansal kriz verimli yatırım olanaklarına sahip finansal piyasaların yanlış seçim problemlerinin gittikçe kötüleşmesi nedeniyle, fonları etkili biçimde analiz edememesi sonucu ortaya çıkan doğrusal olmayan bozulmalar olarak ifade edilebilir (Mishkin, 1996: 1-2).

Finansal krizler hemen her ekonomide olabileceği gibi, genel kanı finansal krizlerin gelişmiş ülkelerden ziyade gelişmekte olan ülkelerin sorunu olduğudur. Gelişmiş ülkeler de finansal krizlerle karşılaşmakta ancak gelişmekte olan ülkelere göre bu olgu daha nadir gerçekleşmektedir (Muharrem Afşar, 2004: 78). Ayrıca, gelişmiş ülkelerde bir piyasada başlayan kriz diğer piyasalara, gelişmekte olan ülkelere olduğu gibi kolay yayılamamaktadır (Karabulut, 2002: 2).

Ekonomideki finansal dengesizliklerin ekonomik bir krize yol açıp açmaması, büyük ölçüde dengesizliklerin giderilmesinde uygulanan politikaların güvenilirliğine ve ülkenin finansal sisteminin sağlıklı işlemesine bağlıdır. Tüm bu faktörler, ekonomik kriz duyarlılığı belirlemektedir. Dolayısıyla finansal krizler, ekonomilerin kırılabilirlik

derecesinin artmasına bağlı olarak, ekonomik ve finansal dengesizliklerin bir sonucu olarak ele alınmalıdır (Aslı Afşar, 2011: 4).

## **1.2. Finansal Kriz Türleri**

Ekonomik krizler, herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya döviz piyasasındaki fiyat ve miktarlarda, kabul edilebilir değişme sınırının ötesinde gerçekleşen şiddetli dalgalanmalar olarak tanımlanır, reel sektör krizleri ve finansal krizler olmak üzere ayrıma tabi tutulur.

Genel olarak dört tür finansal kriz olduğu kabul edilmektedir, bunlar para, bankacılık, sistemik ve dış borç krizleridir (Aslı Afşar, 2011: 8). Bu krizler arasında çok keskin ayrımlar yapılamamaktadır. Genellikle farklı alanda başlayan bir kriz, bir başka krizi de beraberinde getirebilmektedir.

### **1.2.1. Para Krizleri**

Özellikle sabit döviz kuru sistemlerinde piyasa katılımcılarının taleplerini aniden yerel para ile birimlendirilmiş aktiflerden yabancı paralı aktiflere kaydırmaları sonucu, merkez bankasının döviz rezervlerinin tükenmesi şeklinde ortaya çıkan krizlerdir. Bir ülke parasının üzerindeki spekülasyonla veya şiddetli değer kaybıyla sonuçlanırsa veya merkez bankası büyük miktarlarda rezerv satmak veya faiz oranlarını önemli oranlarda yükseltmek suretiyle parayı korumaya zorlanırsa bir döviz veya para krizi oluşur (Delice, 2003: 59).

Para krizi, sadece sabit döviz kuru sisteminin geçerli olduğu ülke paralarına yönelik spekülasyon saldırıları değil, aynı zamanda belirli bir bandın dışında daha büyük boyutlarda dalgalanma gösteren ülke paralarında devalüasyona yol açan spekülasyon saldırıları da kapsar (Aslı Afşar, 2011: 9).

Bir ülkede bankacılık sisteminin çöküşü de para krizlerine neden olabilir. Çünkü mevduat sahipleri çeşitli bankalardaki mevduatlarını istedikleri zaman çekebilecekleri konusunda bir güvene sahip oldukları sürece bankada tutarlar. Ancak mevduat sahipleri bu güveni kaybettikleri anda, eğer bankalarda ek mevduat çekme taleplerini karşılayamazlarsa, bankalarında batacağı korkusu kendi kendini besleyen bir krize dönüşür (Özer, 1999: 31).

### **1.2.2. Bankacılık Krizleri**

Bankacılık (Likidite) Krizleri, ticari bankaların borçlarının vadesinin uzatılmaması veya vadesiz mevduatlardaki ani bir çekme talebini karşılayamamaları çerçevesinde likidite sıkıntısına düşmeleri ve arkasından iflas etmeleri durumunu ifade eder (Delice, 2003: 61).

Bir başka tanıma göre bankacılık krizi, geri ödenmeyen kredilerin artması, menkul kıymet piyasasındaki dalgalanmalar, reel sektörün küçülmesi nedeniyle bankaların aktif yapılarının bozulması olarak tanımlanmıştır (Aslan ve Süslü, 2001: 664).

Bankacılık sisteminde krizin gelişimi iki aşamalı olarak gerçekleşir. İlk aşamada, bir veya birkaç banka daha sonra da tüm bankacılık sistemi etkilenir. İkinci aşamada kriz artık yayılmıştır, artan faiz oranları, kredi maliyetleri ve kredi taleplerinin karşılanmasındaki yetersizlikler ekonominin çeşitli kesimlerini çok yönlü etkiler. Merkez bankasının söz konusu aşamalarda yerinde müdahalesiyle kriz belirli noktalarda kırılabilir, aksi durumda ayakta kalmayı başaramayan zayıf bünyeli bankalar birbiri ardına iflas eder, bundan aynı zamanda ayakta kalmayı başaran güçlü bankalar da olumsuz etkilenir. Çünkü artan faiz oranı kısa sürede borç-alacak dengesini bozmuş olacak ve ardından bankaların kredi portföyleri de bozulacaktır (Aslı Afşar, 2011: 17).

Özetle bankacılık krizleri, bankaların aktif yapılarının bozulması, vadelerin uzatılmaması, kredi taleplerinin karşılanamaması, mevduat sahiplerinin bankalara olan güveninin azalmasıyla mevduatlarını çekmeye yönelmesi ve bankaların likidite sıkıntısı yaşamasıdır.

### **1.2.3. Dış Borç Krizleri**

Dış borç krizi, bir ülkenin kamu ve / veya özel kesime ait dış borçlarını ödeyememe durumudur. Özellikle hükümetlerin dış borcun çevrilmesi ve yeni dış kredi bulma konusunda sıkıntı yaşamaları nedeniyle dış borcun yeni ödeme planlarına bağlanması veya yükümlülüklerin ertelenmesi şeklinde ortaya çıkar (Metinsoy, 2010: 20).

#### **1.2.4. Sistemik Finansal Krizler**

Sistemik finansal krizler potansiyel olarak finansal piyasaların ciddi biçimde bozulmasını ifade etmektedir ve ekonomik, sosyal ve politik yaşamın yapısından ve değişkenliğinden kaynaklanmaktadır (Delice, 2003: 62).

Sistemik finansal krizler, finansal sistemde ortaya çıkan ve finansal sistemin, varlık değerlemesi, kredi tahsisi ve ödemeler gibi önemli işlevlerini kesintiye uğratan bir şok biçiminde tanımlanmaktadır (Marshall, 1998: 13).

Finansal kriz birkaç aşamada meydana gelmektedir. Finansal veya finansal olmayan bilançolarda bozulmanın olduğu başlangıç aşamasını, ikinci aşamada bir para krizi takip etmektedir. Üçüncü aşama ise para krizinin bir sonucu olarak ortaya çıkan finansal ve finansal olmayan bilançoların daha da bozulmasıdır. Bu aşamada ekonominin yıkıcı sonuçları olan sistemik bir finansal krize girme aşamasıdır (Aslı Afşar, 2011: 20).

Sistemik kriz dönemlerinde ülkede ekonomik etkinlik azalır, milli gelir düşer, yatırımcı güveni azalır.

#### **1.3. Finansal Krizlere Neden Olan Faktörler**

1970'lerde başlayıp 1980'lerde aynen devam eden finansal liberalleşme / entegrasyon süreci, 1990'lardan sonraki dönemde küreselleşmenin de etkisiyle ulusal ve uluslararası finansal piyasalar arasındaki engellerin kalkması, dünyada hızlı bir finansal entegrasyon yaşanmasına neden olmuştur. Finansal entegrasyon sürecinin, gelişmekte olan ülkelerde gelişmeyi hızlandırıcı etkiler doğurması beklenmiştir. Ancak, bu ülkelerde sık sık yaşanan finansal krizler, finansal entegrasyon ile bu krizlerin ortaya çıkması arasında sıkı bir ilişki bulunduğu yönünde iddiaların artmasına neden olmuştur (Turgut, 2006: 35).

Coşkun ve Balatan (2009: 10) finansal krizlerin nedenlerini aşırı borçlanma, uluslararası sermaye hareketleri, enflasyon, döviz kuru politikaları olmak üzere dört başlıkta açıklamıştır.

Ahmet Turgut (2006: 39) finansal krizlerin nedenlerini finansal liberalizasyon, sabit döviz kuru ve makroekonomik nedenler açısından açıklamıştır.

Adanur (2012: 7) finansal krize neden olan faktörleri, aşırı borçlanma ve mali politika yetersizliği, finansal serbestleşme, sürü psikolojisi, sabit döviz kuru politikası başlıkları altında incelemiştir.

### **1.3.1. Aşırı Borçlanma**

Fisher, Kindleberger gibi ekonomistler firmaların ve ülkelerin hızlı büyüme dönemlerinde aşırı borçlanmanın olduğu belirtmişlerdir. Bu borç birikimi finansal krizin meydana gelmesinde önemli rol oynamaktadır (Duman, 2002: 134).

Aşırı borçlanma ile ülkeler borçlarını ödeyebilmek için yeniden borçlanmak zorunda kalmakta ve bir borç kısır döngüsü sürecine girmektedirler. Bu süreç sonunda faiz yükünün aşırı derecede çoğalması nedeniyle bütçe giderleri karşılanamayacak boyutlara ulaşmaktadır. Sürekli olarak artan kamu harcamalarının finansmanı için alınan borçlar ve bu borçlanma ile sağlanan fonların verimli yatırımlarda değil de günübürlük düşüncelerle kullanılması ülkeleri borç kısır döngüsüne sokarak, borcun her devredişinde faizlerin bir kısmının borç stokuna eklenmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Erdoğan, 2006: 5).

Borçlanmanın kriz dönemlerinde etkili bir politika aracı olduğu kabul edilmektedir. Bu politika aracı belirli kriz (enflasyon ve deflasyon) dönemlerinde dünyanın pek çok ülkesinde iyi bir kriz önleyici araç olmuştur. Fakat günümüzde artık borçlanmanın krizleri giderici etkisinden çok krizlerin önemli bir sonucu ve tetikçisi olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. 1985 Latin Amerika, 1997 Güneydoğu Asya, 1998 Rusya krizleri sonucunda, mevcut borçları ödeyebilmek için yeniden borçlanma gündeme gelmiş, borç stokları daha da genişleme eğilimi içerisine girmiştir (Meriç, 2003: 13).

Borçlanmanın krizleri tetikleyen bu olumsuz sonuçları neticesinde ülkeler için etkin bir borç yönetimi zorunluluk haline gelmiştir. Borç yönetimi, ekonominin genel özellikleri ve yapısına uygun olarak, borcun miktarı, faiz, süre, geri ödeme şekli gibi koşullar, ekonomiye getireceği yük, bu yükün ağırlaşması durumunda alınabilecek önlemler gibi konuları içerir.

### **1.3.2. Finansal Serbestleşme**

Finansal serbestleşme; özellikle gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerin uluslararası finansal faaliyetlerini kendi ülkelerine çekmek için finans sistemi üzerindeki

denetim ve kısıtlamaları kaldırdığı ya da azalttığı yeniden düzenleme uygulamaları ile ekonomilerin uluslararası sermaye akımlarına açılma süreci olarak ifade edilmektedir (Durgun, 2007: 1).

Finansal liberalleşme ile birlikte ulusal ve uluslararası ekonomik yapının birbirine ilişkili hale getirilmesi amaçlanmıştır. Ekonomik büyüme ve kişi başına düşen milli gelirin artışı beklenen olumlu sonuçlarındandır. Ayrıca fon arz ve talep edenlerin dış piyasalara açılabilmesi de beklenen gelişmelerdendir.

Finansal küreselleşmenin hızlanması ve özellikle 1990'lı yıllardan sonra uluslararası sermayenin dünya ölçeğinde serbestçe dolaşma imkanı bulması ile birlikte dünyada ekonomik krizlerin arttığı gözlenmiştir (Aykon, 2011: 7).

Finansal liberalizasyon uluslararası sermayenin önündeki engellerin tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Ulusal paranın konvertibilite hale getirilmesi, banka kurmanın kolaylaşması, serbest faiz politikası, sermaye transferi serbestisi gibi konular liberalizasyonun önemli aşamalarıdır. Finansal liberalizasyon politikaları kurumsal alt yapının sağlam ve etkin çalışmasını da gerektirir. Liberalizasyon politikaları ile birlikte sağlam finansal alt yapıya sahip birçok gelişmiş ülke bile belirli aralıklarla finansal krize maruz kalmıştır. Diğer yandan gelişmekte olan ülkeler için finansal liberalizasyonun uzun süreli yararları önemli tartışma konusudur. Liberalizasyon sürecinde bankacılık reformları kaçınılmaz olarak bankalara yeni riskler getirdiğinden yeterli önlemler alınmadığı takdirde finansal kriz tehlikesini artırmaktadır. Faiz oranları serbestleştiğinde, bankalar daha önce yararlandıklarını kısa süreli faiz oranlarını uzun süreli faiz oranlarının altında tutan yasal olarak düzenlenmiş faiz oranları yapısının korunmasını kaybetmektedirler (Minyat, 2002: 198).

### **1.3.3. Sürü Psikolojisi**

Ekonomik verileri normal olan, büyümeleri iyiye giden ülkelerde iktisadi birimlerin ekonomide sorun varmış gibi hareket etmeleri krizin nedenini oluşturur.

Bu tür krizlerde kritik nokta para ve maliye politikalarının sonuçları değil, bu politikaların iktisadi birimler tarafından nasıl algılandığıdır. Bütün iktisadi birimler aynı anda aynı bilgiye sahip olmadığından, diğer iktisadi aktörlerin davranışlarını izlerler. Örneğin bir spekülâtörün, otoriteleri veya bankaların mali durumlarıyla veya kararlarıyla

ilgili önemli bir bilgiye sahip olduğunu varsayalım. Buna bağlı olarak portföyünde bir değişmeye giderse, diğer yatırımcılar da bu spekülörün kendilerinin bilmediği bir bilgiye sahip olduğunu düşünüp aynı eğilimi gösterirler. Belli bir süre sonra bu katlanarak devam eder. Böyle bir eylem sürü psikoloji olarak adlandırılır (Çubukçu ve diğerleri, 2010: 6).

#### **1.3.4. Sabit Döviz Kuru**

Krizi yaşayan ülkelerin hemen hepsinde sabit kura dayalı istikrar programlarının risk etkisi bulunmaktadır. Bu risklerden birincisi, bu tür programların sadece bankacılık sektörünü değil tüm toplum kesimlerini dövizle borçlanmaya itmektir. İkincisi ve daha önemlisi ise, reel döviz kurunun aşırı değerlenmesi tasarruflar aleyhine tüketimi ve ithalatı arttırmaktadır. Bu da cari açık sorununa neden olmaktadır (Turgut, 2006: 40). Cari açık, bir ülkenin yurt dışından ithal ettiği mal ve hizmetlere yaptığı ödemelerin, yurt dışına ihraç ettiği mal ve hizmetlerin sağladığı gelirden fazla olması durumudur. Cari açık yaklaşan bir krizin habercisidir. Ülkemizde yaşanan 1994 ve 2001 krizleri cari açık nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Uzun süre yüksek oranlı enflasyonun söz konusu olduğu ekonomilerde, sabit döviz kuru uygulaması, en azından enflasyon kontrol altına alınmaya kadar gereklidir. Burada dikkat edilmesi gereken konu, enflasyon kontrol altına alınır alınmaz, kuru biraz sabitleştirmek ve döviz kuru politikalarını sağlıklı bir bankacılık sistemi ile desteklemektir (Duman, 2002: 142).

### **1.4. Küresel Finansal Kriz**

#### **1.4.1. ABD Mortgage Sistemi**

Mortgage, ülkemizde kira öder gibi ev sahibi olma sistemi olarak bilinen uzun vadeli konut kredileridir. Mortgage, taşınmaz malın ipotek alınması karşılığında verilen kredidir. Sistemde bütün borcun ödenmesi karşılığında ipotek durumu ortadan kalkar.

ABD mortgage piyasasında mortgage kredileri, ödeme şekline, faiz yapısına, kredi talebinde bulunanın kredibilitesine göre çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır. Ancak mortgage piyasalarının sorunlu kredi yapısını subprime mortgage kredileri ile değişken faiz oranlı mortgage kredileri oluşturmaktadır (Demir ve diğer, 2008: 15). Subprime kredi türü düşük gelir grubunu konut sahibi edindirme projesidir. Subprime krediler riskli olmasına rağmen yeterince dikkat gösterilmeyerek riski yüksek kişilere kullanılmıştır. Daha sonra



ise bu krediler, düşük gelir grubunun konut satın alımının bir yatırım aracı olarak görmesine yol açmıştır.

Subprime mortgage kredilerinde geri ödemelerin kesilmesinin temel nedenlerini (Demir ve diğerleri, 2008: 15);

- Kredi kullanıcılarına göre kredi kullanım koşullarının belirlenmesi,
- Kredi geçmişi ölçülemeyen ve kötü olan kişilere kredi kullandırılması,
- Özellikle ödeme gücü / yeteneği düşük olan kredi kullanıcılarına yüksek ve değişken faizli kredi kullandırılması,
- Ödeyemezsem satarım düşüncesi ile satın alınan konutların çıkan sorunlar nedeniyle aynı anda likiditeye çevrilmek istenmesi ancak piyasada konut bolluğu nedeniyle satışların yapılamaması, olarak sıralamak mümkündür.

Değişken faiz oranlı mortgage kredileri; borcun ilk dönemlerinde daha düşük faiz oranı ve taksit miktarlarının olması, kredi kullanıcılarına düşen faiz oranlarından yararlanma olanağı vermesi, kredi kullanıcılarının düşük kredi taksiti ödemeleri nedeniyle tasarruf etmeleri ve daha fazla yatırım yapma imkânı sağlaması nedeniyle avantajlı görülebilmektedir. Diğer taraftan bu kredilendirmede; faiz oranları ve geri ödemelerin beklenenden fazla artması, hemen hemen her durumda kredi kullanan kişinin başlangıçta yükümlü olunan faiz oranlarının bilinçli olarak düşük tutulması, piyasadaki oranların tamamı değişmese bile geçerli olan sabit orandan yüksek bir orana göre ayarlama yapılması da dezavantajları oluşturmaktadır. Bu kredi türünde tüm ayarlamalar krediyi veren finansal kuruluşun inisiyatifinde olduğundan, bilginin şeffaf olmaması durumunda zarar görecektir taraf tamamen krediyi kullanan taraf olmaktadır (Demir ve diğerleri, 2008: 16).

#### **1.4.2. 2008 Küresel Finansal Krizin Ortaya Çıkışı ve Nedenleri**

2007 yılında ABD finans piyasalarında ortaya çıkan kriz 2008 yılında tüm dünyaya yayılarak küresel kriz haline dönüşmüştür. Kriz ekonomileri oldukça derinden etkilemiştir, kredi piyasaları durmuş, üretim kayıpları, işten çıkarmalar, dış ticarete daralmalar ve büyüme oranlarında önemli gerilemeler yaşanmıştır.

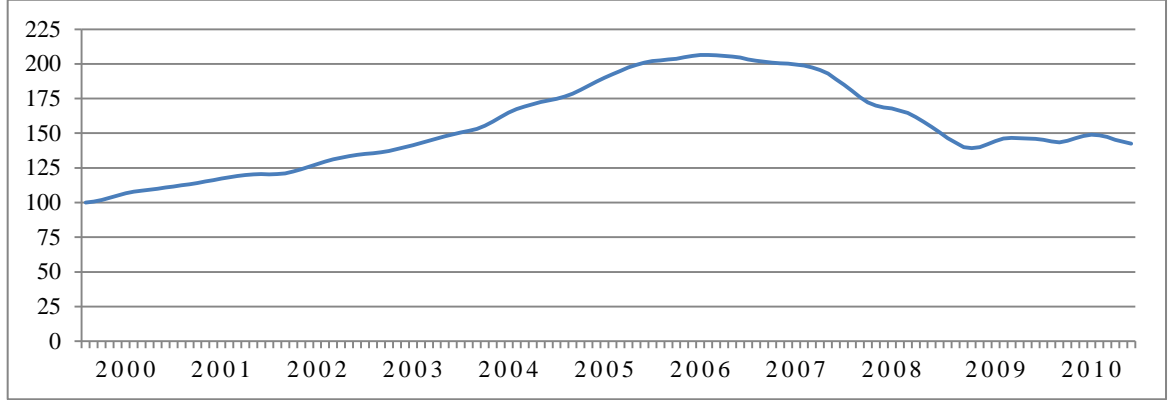
2008 küresel finansal krizinin ortaya çıkışının gelişmiş ülkelerin ekonomi politikalarından kaynakladığı konusunda genel bir kanı bulunmaktadır. Yüksek büyüme ve

düşük faiz dönemlerinde ortaya çıkan aşırı risk eğilimine karşı ihtiyaç duyulan denetim ve gözetimin boş verilmesi krizin ortaya çıkışını kaçınılmaz hale getirdiği dile getirilmektedir. Özellikle ABD kaynaklı olarak finans piyasalarının aşırı derecede şişmesi ve ülkelerin çoğunda tasarruf eğiliminin azalması, krizin alt yapısını oluşturmuştur (Topaloğlu, 2013: 57).

2001 yılında ABD ekonomisi resesyona girmişti, buna ilaveten kullanılan krediler teminat gösterilerek piyasaya yapılan tahvil satışları, yatırım bankaları, hedge fonlar ve çeşitli finans kuruluşları tarafından kullanılarak üretilen yeni türev ürünlerin yardımı ile kredi riskleri bütün mali kesime yayılmıştır. Bu gelişmeler konut piyasasında fiyatların hızla yükselmesine ve yükselen konut fiyatları ise riskli konut kredilerinin daha fazla artmasına neden olmuştur. Böylelikle 2004 yılında ABD'de konut sahipliği tarihin en yüksek seviyesine (%96) yükselerek konut fiyatları da rekor seviyeye ulaşmıştır. 2004 yılından itibaren FED'in enflasyonla mücadele için tekrar faiz artımına gitmesiyle durum bozulmaya başlamıştır. Faizlerin hızlı bir biçimde artması, özellikle değişken faizli mortgage kredilerinin geri dönüşümünde sorunlar çıkmasına neden olurken, kredi geri ödemelerinde yaşanan sorunlar ve yüksek faiz sebebiyle konut fiyatları düşmeye başlamıştır. Konut fiyatlarının düşmesi konut kredi piyasalarında sıkıntıların daha da artmasını beraberinde getirmiştir (Aslı Afşar, 2011: 43). Konut fiyatlarının yükselmesi bu krizin nedenlerinden sayılırken konut fiyatlarının düşmesi krizin sonuçları arasında yer almaktadır.

ABD'de ev fiyatlarının gelişmesini ölçen en güvenilir endekslerden biri Yale Üniversitesinden Karl Case ve Robert Shiller tarafından geliştirilen Case-Shiller endeksidir (Göçer, 2012: 19).

**Grafik 1: ABD Konut Fiyatları**



**Kaynak:** Federal Reserve Economic Data, <http://research.stlouisfed.org/fred2/>

Case-Shiller Endeksine göre ev fiyatlarının düşmeye başladığı 2006 yılında finansal piyasalarda başlayan durgunluk, 2007 yılında riskli konut kredilerine dayalı yatırım gerçekleştiren finansal kurumlarda, bütün piyasaları endişelendiren gelişmeler yaşanmasına neden olmuştur (Aslı Afşar, 2011: 16).

Mortgage kredisi kullandıran ve alacaklarını tahsil etmekte güçlük çeken bankacılık sistemi, çareyi mortgage kredisinin menkul kıymetleştirilemesinde bulmuş ve türev ürünler vasıtasıyla riski üçüncü kişilere devretme yoluna gitmiştir. Ancak beklenen sonuç elde edilememiş ve türev ürünlerinin de aynı oranda risk unsuru haline gelmesiyle sonuçlanmıştır. Bunun sonucunda başta Lehman Brothers olmak üzere uluslararası bankalar birbiriyle kefalet ilişkisi içersine girmişlerdir (Telli, 2013: 36). ABD’de “gölge bankacılık” da denilen bu türev piyasaları ve hedge fonlar, en az düzenlemeye ve denetlemeye tabi yatırım fonlarıdır (Özatay, 2009a: 105).

Risk paylaşımı, yüksek getiri isteği, bankaların yasal sermaye yükümlülüklerini yerine getirmede kolaylık sağlaması, risk taşımadan ya da daha fazla mevduata ihtiyaç duymadan bankaların yeni kredileri finanse etmelerinin sağlanması menkul kıymetleştirmeyi özendirilen nedenlerdir (Aslı Afşar, 2011: 51).

ABD'nin finans devi olan Lehman Brothers 15 Eylül 2008'de iflasını açıklamıştır. Morgan Stanley ve Goldman Sachs yatırım bankası konumundan normal banka konumuna geçmek zorunda kalmıştır. ABD konut kredisi piyasasında faaliyet gösteren iki dev Fannie

Mae ve Freddie Mac Eylül ayının yedisinde tarihin en büyük kurtarma operasyonlarından biriyle kurtarılmıştır (Özatay, 2009b).

Bir diğer neden ise piyasalarda yaşanan saydamlık eksikliğidir. Gelişmiş ülkelerde neredeyse birbirinden ayrı her fonksiyon için ayrı bir finansal kurum ve finansal araç oluşturulmuştur. Bu kurum ve araçlar birbiri ile bağlantılı ve karışık birçok ilişkiye sahiptir. Finansal piyasalardaki bu araç ve kurumsal yapının anlaşılmasında önemli zorluklar bulunmaktadır. Sıradan yatırımcılar için her gün değişen yenileşen ve farklılaşan finansal araçları takip etmek mümkün değildir. Dolayısıyla finansal piyasalarda ciddi bir saydamlık sorunu ortaya çıkmaktadır. Ampirik araştırmalar finansal krizle saydamlık eksikliği arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Saydamlık arttıkça daha az finansal kriz oluşmaktadır (Alantar, 2008: 3).

Krizin bir diğer nedeni de derecelendirme kuruluşlarıdır. Mortgage piyasalarında ürünlerin fiyatlaması konusunda en büyük sorumluluk kredi derecelendirme kuruluşlarına aittir. Derecelendirme kuruluşlarının gelirlerini tahvil ihraç eden kurumlardan sağlamaları ve hizmetleri karşılığında yüksek ücretler almaları, verdikleri hizmet kalitesinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Bu kuruluşlar, menkul kıymetleştirme işlemlerinde ve yapılandırılmış ürünlerin kullanımında yaşanan artışla yüksek gelirler elde etme imkânı sağlamışlardır. Bu menkul kıymetlerin sorunsuz krediler gibi derecelendirilmesi yatırımcı iştahlarını artırmış ve risklerin yayılmasına yol açmıştır. Neticede bireysel yatırımcıdan serbest fonlara kadar birçok yatırımcı aktifine mortgage kredilerine dayalı finansal araçları dâhil etmiştir (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu [BDDK], 2008: 9).

### **1.4.3. Krizin Etkileri**

2008 küresel finansal krizi ABD, Japonya gibi gelişmiş ülkelerin ekonomilerini geliştirmekte olan ülkelerin ekonomilerine kıyasla daha fazla etkilemekle beraber tüm dünya genelinde ve Türkiye ekonomisinde olumsuz gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Çalışmanın bu kısmında bir takım göstergeler yardımıyla krizin ekonomiler üzerine etkileri açıklanmaya çalışılacaktır.

2008 küresel finansal krizi Türkiye'yi oldukça etkilemiştir. Çoğu gösterge açısından Türkiye ekonomisinin 1994,1998 ve 2001'e kıyasla çok daha az kırılgan olmasına karşın olumsuz gelişmeler gerçekleşmiştir (Özatay, 2009a: 138).

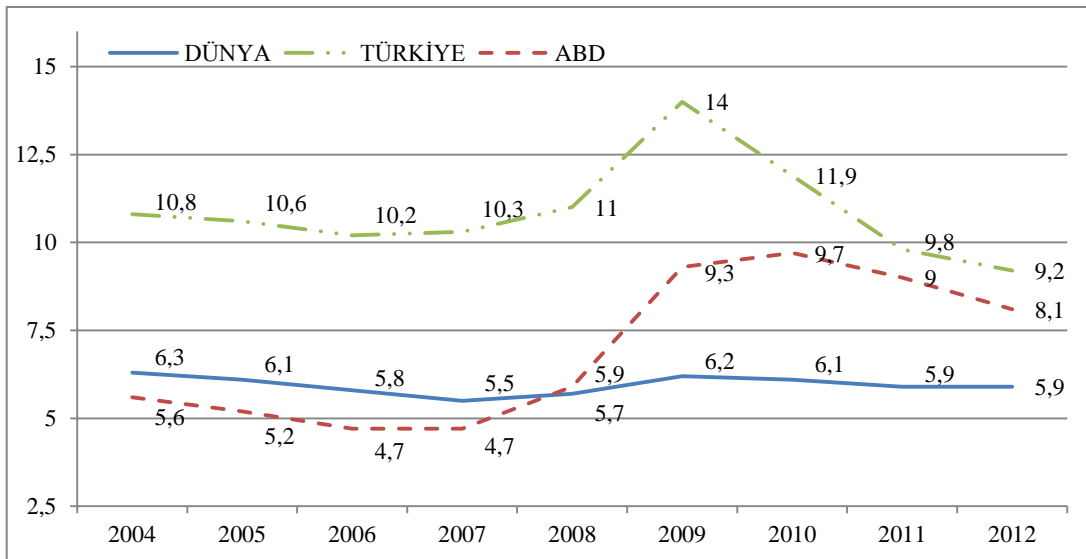
Daha önceki krizlere göre daha farklı etkilenmemizin nedenleri, ihracatımızın ekonomimiz için daha önemli olması, yurtiçi tasarruf oranlarının düşük olmasıdır. İhracatın milli gelire oranı yıllar itibariyle şöyle gerçekleşmiştir, 1993: %6,6, 1998: %10,1, 2000: %10,4, 2007: 16,6. Dış talepte global kriz nedeniyle oluşan bir birim daralma milli gelirimizi önceki yıllara oranla daha olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte, yurtiçi tasarruf oranı düşük olduğunda daha fazla yatırım yapmak için yabancıların tasarrufuna ihtiyaç vardır. Diğer krizlerden farklı olarak son global kriz öncesinde dışarıdan kullanılan kaynak miktarı çok yükselmiştir. Ayrıca bu krizde Türkiye gibi ülkelere verilen kredi miktarı önceki krizlere göre keskin biçimde azalmıştır (Aslı Afşar, 2011: 60).

#### 1.4.3.1. Konut Fiyatlarında Düşüş

Daha önce ifade edildiği gibi, konut fiyatlarının yükselmesi küresel krizin nedenlerinden olurken konut fiyatlarının düşmesi bu krizin sonuçları arasında yer almaktadır. Konut kredilerinin geri ödenmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle ABD konut piyasası zor duruma girmiş ve ABD'de konut fiyatlarında 2007 yılı başı itibariyle önemli düşüşler yaşanmıştır.

#### 1.4.3.2. İşsizlik Oranlarında Artış

**Grafik 2: İşsizlik Oranları (%) (Yıllık)**



**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

**Tablo 1: İşsizlik Oranları (%) (Yıllık)**

YILLAR	TÜRKİYE	ABD	DÜNYA
2004	10,8	5,6	6,3
2005	10,6	5,2	6,1
2006	10,2	4,7	5,8
2007	10,3	4,7	5,5
2008	11,0	5,9	5,7
2009	14,0	9,3	6,2
2010	11,9	9,7	6,1
2011	9,8	9	5,9
2012	9,2	8,1	5,9

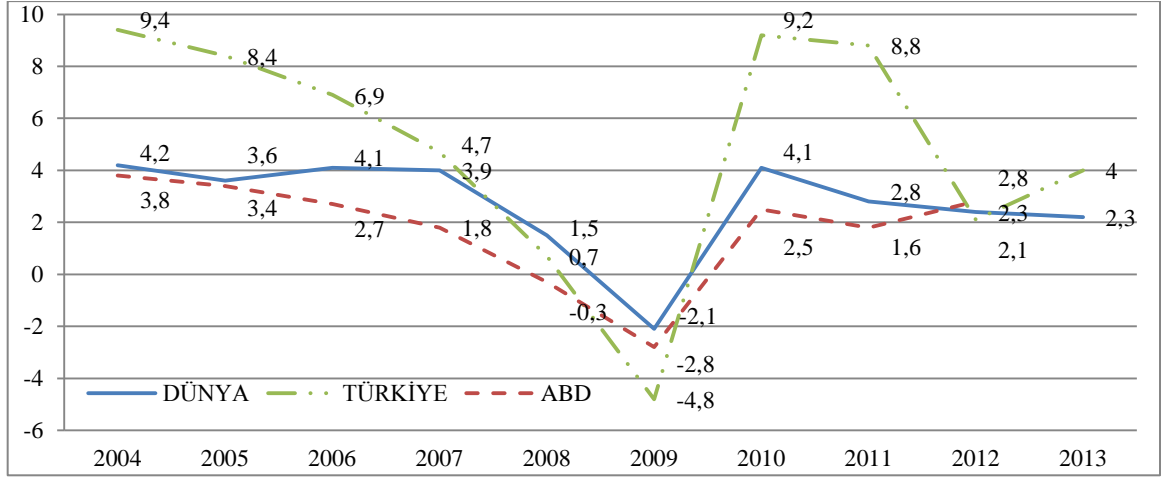
**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

Küresel kriz işsizlik oranlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Küresel krizin işsizlik üzerinde etkisine bakıldığında ABD'de yukarı yönlü bir trend göze çarpmaktadır, aynı şekilde ülkemizin de son derece olumsuz etkilendiği görülmektedir. Türkiye'de 2006 ve 2007 yıllarında düşüş gösteren işsizlik oranları 2008 yılında %10'un üzerinde seyretmiş, 2009 yılında ise %14 seviyesine kadar yükselmiştir. Bunun ardından yıllar itibariyle tekrar gerilemeye başlamış fakat yinede yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

#### **1.4.3.3. Büyüme Oranları**

Finansal krizlerin reel ekonomiye yansımaları nedeniyle hem ABD hem Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelere büyüme oranlarında azalışlar görülmüştür. Konut kredisi kaynaklı krizler sonrası iyileşmenin bankacılık ve hisse senedi krizlerine göre daha fazla zaman alacağı kabul edilmektedir (Alantar, 2008: 5-6).

**Grafik 3: GSYH Büyümesi (%) (Yıllık)**



**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

**Tablo 2: GSYH Büyümesi (%) (Yıllık)**

YILLAR	TÜRKİYE	ABD	DÜNYA
2004	9,4	3,8	4,2
2005	8,4	3,4	3,6
2006	6,9	2,7	4,1
2007	4,7	1,8	3,9
2008	0,7	-0,3	1,5
2009	-4,8	-2,8	-2,1
2010	9,2	2,5	4,1
2011	8,8	1,6	2,8
2012	2,1	2,8	2,3
2013	4,0	2,2	2,3

**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

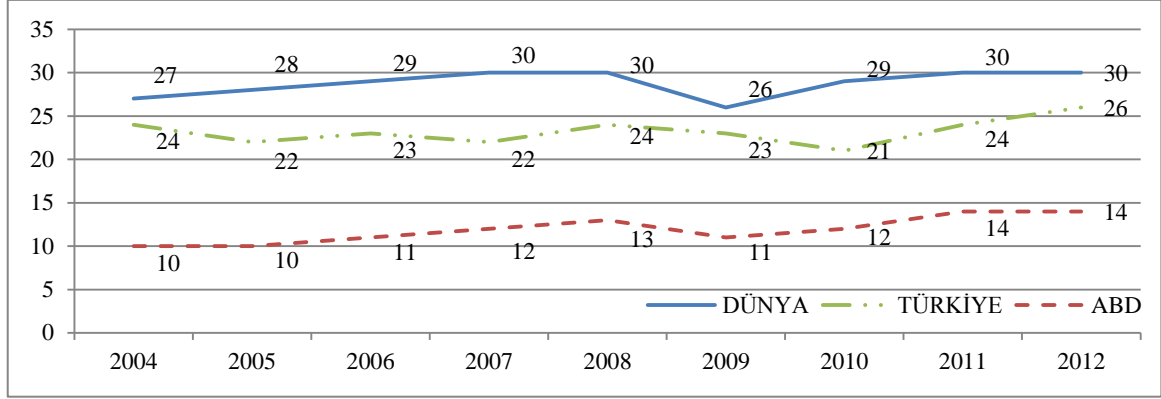
Veriler incelendiğinde büyüme oranlarının krizin ortaya çıktığı dönemlerde önemli ölçüde gerilemeye başladığını ve negatif seviyelere kadar ulaştığı görülmektedir. Büyümenin yavaşlamasında dış talepte yaşanan gerilemeler etkili olmuştur.

#### 1.4.3.4. Dış Ticaret

Küresel düzeyde ekonominin küçülmesi, küresel gelir düzeyinin düşmesi anlamına gelir. Gelir düzeyi düşünce de talep düşer. Bu düşüşten özellikle yatırım malları ve dayanıklı tüketim malları daha çok etkilenir. Ama yarı dayanıklı ve dayanıksız mallara olan talep de azalır. Bu durumda ihracat düşer. Beraberinde ihracata dayalı üretim yapan

sektörler de üretim düşer. İşçi çıkarmalar hızlanır. Küresel gelirde azalma aynı zamanda turizm hareketlerini de etkiler. Turizm gelirleri düşer (Özatay, 2009a: 144).

**Grafik 4: Mal ve Hizmet İhracatı (GSYH) (%)**



**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

**Tablo 3: Mal ve Hizmet İhracatı (GSYH %)**

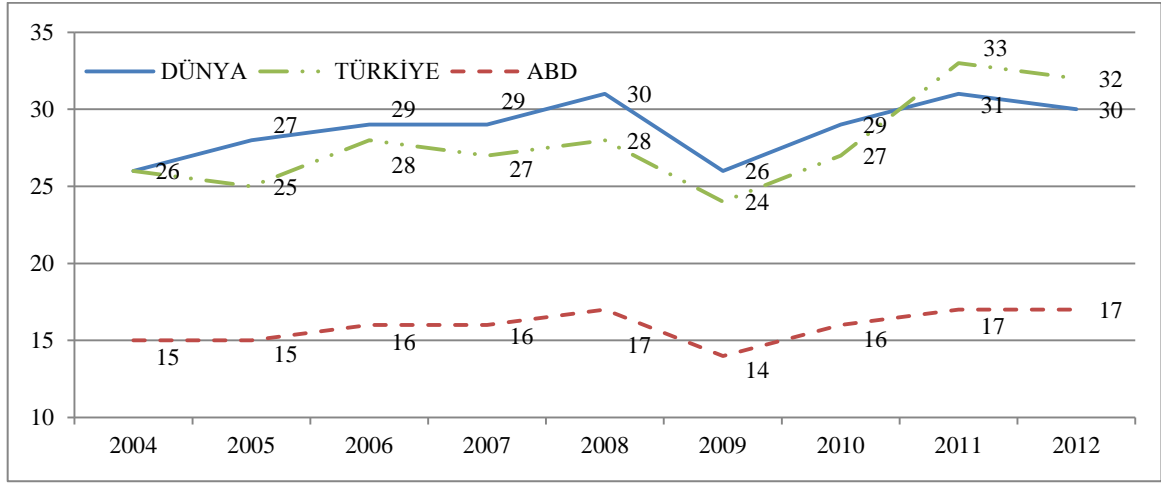
YILLAR	TÜRKİYE	ABD	DÜNYA
2004	24	10	27
2005	22	10	28
2006	23	11	29
2007	22	12	30
2008	24	13	30
2009	23	11	26
2010	21	12	29
2011	24	14	30
2012	26	14	30

**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

Küresel krizin dış ticarete etkilerine bakıldığında, ihracatın GSYH içerisinde payı krizin etkilerini yaşayan 2009 ve 2010 yıllarında gerileme göstermiştir.



**Grafik 5: Mal ve Hizmet İthalatı (GSYH) (%)**



**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

**Tablo 4: Mal ve Hizmet İthalatı (GSYH %)**

YILLAR	TÜRKİYE	ABD	DÜNYA
2004	26	15	26
2005	25	15	27
2006	28	16	29
2007	27	16	29
2008	28	17	30
2009	24	14	26
2010	27	16	29
2011	33	17	31
2012	32	17	30

**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

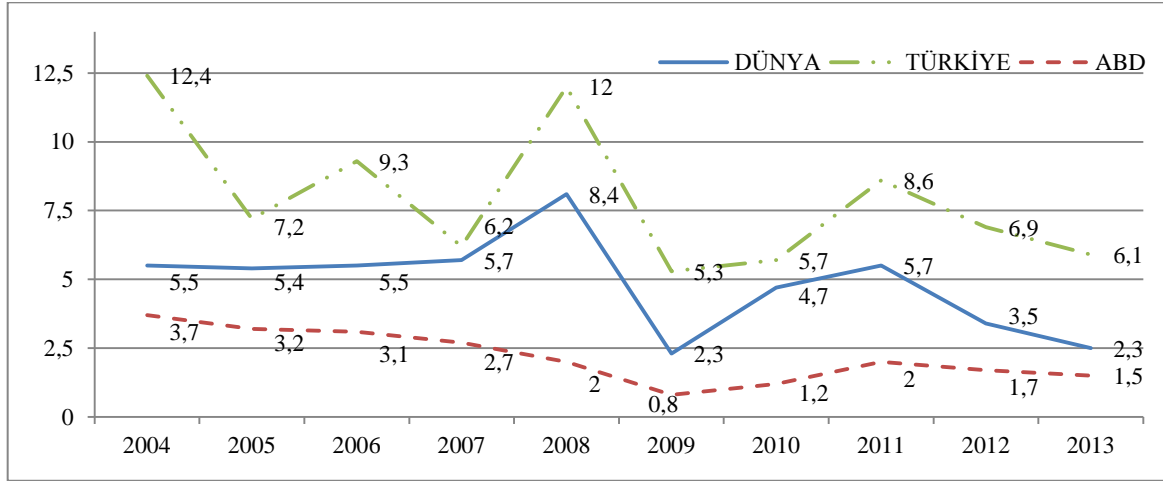
İthalat verileri incelediğinde global krizin etkisiyle dünya genelinde ve ülkemizde önemli sayılabilecek düzeyde artış olduğu görülüyor. 2009 yılı itibariyle ithalat rakamları yeniden gerileme göstermiş, ihracat ithalatı aşarak dış ticaret dengesi fazla vermiştir. Fakat bu dönemden sonra ithalat hızla artış göstermiş ve dış ticaret dengesi açık vermeye başlamıştır. İthalatın ihracattan daha hızlı gerilemesi dış ticaret açığının azalmasına neden olur. Böylelikle ihracatın ithalatı karşılama oranı da yükselir.

#### **1.4.3.5. Enflasyonist Etki**

2008 yılında enflasyondaki yükselme sadece finansal krizden değil, finansal krizin yanında petrol ve gıda fiyatlarında yükselmeden kaynaklanmıştır.

2008 yılının sonunda ve 2009 yılının ilk çeyreğinde ekonomik durgunluğun küresel ölçekte yaygınlık kazanması ve uluslararası emtia fiyatlarında ortaya çıkan gerilemelerin küresel enflasyonda belirgin bir düşüşe neden olduğu görülmektedir (Öztürk ve Gövdere, 2010: 389).

**Grafik 6: Enflasyon, GSYH Deflatörü (%) (Yıllık)**



**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

**Tablo 5: Enflasyon, GSYH Deflatörü (%) (Yıllık)**

YILLAR	TÜRKİYE	ABD	DÜNYA
2004	12,4	3,7	5,5
2005	7,2	3,2	5,4
2006	9,3	3,1	5,5
2007	6,2	2,7	5,7
2008	12,0	2,0	8,4
2009	5,3	0,8	2,3
2010	5,7	1,2	4,7
2011	8,6	2,0	5,7
2012	6,9	1,8	3,5
2013	6,1	1,5	2,3

**Kaynak:** World Bank, <http://www.worldbank.org/>

Dünya ekonomisi global kriz ile birlikte ulaşılan dip noktasından döndükten sonra 2009 yılının üçüncü çeyreğinde iyileşme dönemine girmiştir. Ancak iyileşmenin yavaş ve kademeli olacağı ve zaman alacağı öngörülmektedir. İyileşmenin kalıcı ve istikrarlı olacağına ilişkin kaygılar sürerken ucuz ve bol likidite ile özellikle gelişen ülkelerde oluşmaya başlayan yeni finansal balonlar mevcuttur (Aslı Afşar, 2011: 57).

## İKİNCİ BÖLÜM

### 2. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

#### 2.1. Banka İşletmesinin Tanımı

İktisadi hayat içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan bankalar; sermaye, para ve kredi üzerine çeşitli işlemler yapan ve düzenleyen özel ve tüzel kişilerin ve devletin bu alandaki her türlü ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışan iktisadi kuruluşlardır (Bulut, 2011: 3).

Benzer bir tanıma göre, bugünkü ekonomik ve ticari ilişkiler içinde çok önemli bir yer tutan banka, sermaye, para ve kredi konularına giren her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, özel ve ya kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her türlü gereksinmelerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu olarak seçen bir ekonomik birimdir (Şendoğdu, 2006: 3).

#### 2.2. Bankaların Sınıflandırılması

Çalışma kapsamında bankalar sermaye yapılarına ve faaliyetlerine göre sınıflandırılmıştır.

##### 2.2.1. Sermaye Yapılarına Göre Bankalar

Sermaye yapılarına göre bankalar, kamu bankaları, yerli özel sermayeli bankalar ve yabancı özel sermayeli bankalar olarak sınıflandırılır.

Kamu bankaları özellikle küçük tacir ve esnafın paraya ve krediye olan ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara ait banka işlemlerini görmek amacıyla kurulan bankalardır (Turgut, 1999: 6). Bu tür bankaların sermayeleri devlete aittir.

Yerli özel bankalar sermayelerinde kamu payı bulunmayan, hisseleri yerli yatırımcılara ait olan bankalardır.

Yabancı Özel Bankaların hisseleri yabancı ülkelerde yerleşik banka tarafından satın alınmıştır ve bu yabancı bankanın banka yönetimi üzerinde önemli etkisi vardır (Bulut, 2011: 4).

### **2.2.2. Faaliyetlerine Göre Bankalar**

Faaliyetlerine göre bankalar, merkez bankaları, katılım bankaları, ticari bankalar, yatırım ve kalkınma bankalarıdır.

Merkez Bankası bir ülkenin parasından, para değerinden sorumlu bankadır. Gelişmiş ülkelerde merkez bankasının asıl hedefi para biriminin ve para istikrarının sürdürülmesidir. Bankacılık sektörünün son mercii olmak ve faiz haddinin kontrolü de merkez bankasının görevlerindedir. Bunun yanında merkez bankasının, bankalar ve diğer finansal kurumları, tedbirsizlik ve dolandırıcılığa karşı denetlemek gibi yetkileri de vardır (Banka, (t.y.), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Banka>).

Merkez bankaları, para ve kredi işlerini ticari hayatın ihtiyacına ve devletin ekonomi politikasına göre düzenlemeye çalışan, senyoraj hakkını kullanan, bankaların nakit rezervlerini muhafaza eden, bankalar arasında takas işlemlerini düzenleyen, uluslararası ödemelerde döviz gelir ve gider hesaplarını tutan ve ülkenin döviz ve altın rezervlerini muhafaza eden üst bir finansal kurumlardır (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 71). Bankanın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır.

Merkez bankalarının temel görevleri şu şekildedir (Şendoğdu, 2006: 116-117);

- Açık piyasa işlemleri yapmak,
- Hükümetle birlikte Türk Lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek. Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin Türk Lirası ile değişimi ve diğer türev işlemlerini yapmak,
- Bankaların ve bankaca uygun görülecek diğer mali kurumların yükümlülüklerini esas alarak zorunlu karşılıklar ve umumi disponibilite ile ilgili usul ve esasları belirlemek,
- Reeskont ve avans işlemleri yapmak,
- Ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek,

- Türk Lirasının hacim ve tevadülünü düzenlemek, ödeme ve menkul kıymet transferi ve mutabakat sistemi kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlemlerini ve denetimini sağlayacak düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dahil olmak üzere kullanılacak yöntem ve araçları belirlemek,
- Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak,
- Mali piyasaları izlemek,
- Bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılma hesaplarının vadelerini belirlemektir.

Katılım bankaları, inancı gereği faizli işlem yapmayan kişilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde örgütlenen ve işlemlerinde faizi kullanmayan kuruluşlar olarak tanımlanabilir. Katılım bankaları bankacılık sisteminin tamamlayıcıları olup çeşitli sebeplerle sistem dışı kalmış atıl fonları, sisteme kazandırarak ve kredi kullanan sanayici ve iş adamlarına alternatif finansman imkanı sağlamaktadırlar (Kaya, 2013: 18).

Katılım bankaları faizden arındırılmış olarak aşağıda belirtilen hizmetleri vermektedir (Bulut, 2011: 8);

- Teminat mektubu vermek,
- Çek ve senet tahsilatı yapmak,
- Döviz alım ve satımı yapmak,
- Kredi kartı, banka kartı ve ATM hizmetleri vermek,
- Seyahat çeki düzenlemek,
- Müşterilere çek karnesi vermek,
- Kiralık kasa hizmeti vermek,
- Her türlü ihracat ve ithalat işlemini kısmen veya tamamen finansa etmek,
- Kambiyo işlemleri yapmak,
- Mali konular ile yatırım, yönetim ve teknik konularda danışmanlık hizmeti vermek.

Ticari bankalar, Mevduat toplayan ve topladığı mevduatları gerek bireysel yatırımcılara gerekse tüzel kişilik yatırımcılara kullandıran ayrıca tüm bankacılık faaliyetlerini yürüten kurumlardır. Finansal piyasaların tasarruf sahipleri olan firmalar veya

bireysel yatırımcılardan faiz karşılığında mevduat toplar ve bu mevduatları yine faiz karşılığı isteyen yatırımcılara kredi olarak verir (Kaya, 2013: 15).

Genel bir tanımlama ile ticari bankalar, vadeli ve vadesiz mevduat kabul etmek, ticari senetleri iskonto etmek, borçlu cari hesap açmak, kambiyo işlemleri yapmak, havale kabul etmek ve ödenecek esham ve tahvilat işlemleri yapmak, kiralık kasalar bulundurmak, toplanan mevduatı ticaret ve sanayici emrine hazır tutmak, ticari ve sanayi yatırımlara iştirak etmek gibi her çeşit banka işlemlerini yaparlar (Turgut, 1999: 5-6).

Bütün ticaret bankalarının belli başlı iki fonksiyonu vardır: borç almak ve borç vermek. Borç alma çoğu zaman mevduat şeklinde, borç vermek iskonto şeklinde ortaya çıkar. Bu bakımdan ticaret bankalarına mevduat ve iskonto bankaları da denilmektedir (Şendoğdu, 2006: 26).

Yatırım bankaları, piyasada fon fazlasına sahip kişi ve kuruluşlardan fon açığı olan kişi ve kuruluşlara doğru yapılacak transferlerde aracılık yapan, işletmelerin orta ve uzun vadeli fon ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olan mali kurumlardır (Şendoğdu, 2006: 32).

Yatırım bankaları sermaye piyasasında faaliyet gösterirler. İşletmelere orta ve uzun vadeli krediler açarak yatırımlara destek sağlayan finansman kurumlarıdır. Yatırım bankaları mevduat toplayamazdır.

Yatırım Bankalarının Fonksiyonları (İbiş, 2012: 37-38);

- İşletmelere orta ve uzun vadeli fon sağlamak,
- Menkul kıymet ihraç etmek veya menkul değerlere yatırım yapmak isteyen kuruluşlara danışmanlık yapmak,
- Tasarruf sahiplerinin ihraç edecekleri menkul kıymetleri satın alıp, onların adına satış gerçekleştirmek. Aracılık yapmak,
- İhracı gerçekleşen menkul değerlere ilişkin her türlü teminat ve desteği vermek,
- Tasarruf sahiplerinin çıkarlarını korumak ve bunların ihraç edecekleri tahvillerin faiz ve anapara ödemelerinin zamanında gerçekleşeceğini garanti etmek, böylece tahvil satışlarını kolaylaştırmak,
- Faaliyetlerinin gereğini yerine getirerek gerekli güveni sağlayarak sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunmak,

- Sermaye piyasasına başvuruda bulunmak isteyen kuruluşlara danışmanlık yapmak,
- Tasarrufların yatırıma yönelmesini sağlamak,
- Menkul kıymetlerin halka dağılımını sağlamak.

Türkiye'de yatırım bankalarına Aktif Yatırım Bankası A.Ş., GSD Yatırım Bankası A.Ş., Nurol Yatırım Bankası A.Ş. örnek verilebilir.

Katılım bankaları Hükümet tarafından yapılan kalkınma planları çerçevesinde, kalkınmada öncelikli yöre ve sektörlerle yönelik finansman sağlamak amacıyla kurulan bankalardır.

Kalkınma bankalarının görevleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Şendoğdu, 2006, s.33);

- Sektörel çalışmalar yaparak yatırım projeleri ve etütleri hazırlayıp, yatırımları özendirmek. Banka bu görevini yaparken kalkınmada öncelikli yörelere ayrıcalıklı statü tanımaktadır.
- Yatırımcı firmalar için iç ve dış kaynakları kullanarak yatırımları finanse etmek. Kalkınma bankaları orta ve uzun vadeli krediler sağlarlar. Bazı durumlarda doğrudan hisse senedi alarak yatırıma iştirak ederler, daha sonra aldığı hisse senetlerini halka satarak ikincil bir amaç gerçekleştirilmiş olur, hem de şirketleri halka açarak sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunurlar.
- Kalkınma bankalarının görevlerinden birisi de hükümetlerin uyguladığı ekonomi politikalarına ters düşmemek koşuluyla yabancı sermayenin yatırımlara kanalize edilmesine aracılık yapmaktır.

Kalkınma bankaları gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösterirken yatırım bankaları daha çok finansal piyasaları gelişmiş ülkelerde faaliyet gösterirler.

Türkiye'de kalkınma bankalarına Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. örnek verilebilir.

### **2.3. Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları**

#### **2.3.1. Özkaynak Yetersizliği**

Özkaynakların yetersiz olmasında sektörde yer alan, gerek aktif gerekse sermaye büyüklükleri açısından, küçük bankaların büyük bankalara nazaran çoğunlukta olması

etkilidir. Bu küçük ölçekli bankalar hem toplam aktifler, hem de özsermaye büyüklüğü açısından son derece yetersiz olup, bu bankaların fon kaynağı sadece interbank ya da uluslararası finansal piyasalardır. Bu nedenle küçük ölçekli bankaların gerek iç piyasada, gerekse uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek güçleri yoktur (Parasız, 2007: 214).

1986-2000 döneminde sektörün Toplam Özkaynak / Toplam Aktif oranının en yüksek değeri %9,3 ile 1993'de, en düşük değeri ise %5,2 ile 1999'da gerçekleşmiştir. Ödenmiş Sermaye / Toplam Aktif oranı 1997'ye kadar %4'ün altında kalmış, bundan sonra 4-5 aralığında seyretmiştir. 1997'den sonra Ödenmiş Sermaye / Toplam Aktif oranı artarken, Toplam Özkaynak / Toplam Aktif oranı belirgin bir şekilde azalmıştır. Bu yönüyle Türk bankacılık sektörünün özkaynak yapısının oldukça zayıf olduğu söylenebilir (Toprak ve Demir, 2001: 3).

### **2.3.2. Yüksek Kaynak Maliyeti**

Ticaret bankalarının fon kaynaklarının en önemlisi topladıkları mevduatlardır. Son yıllarda mevduat dışı fon temininde kaydedilen gelişmelere rağmen mevduat yine de sektörün kaynakları arasında önemini korumakta ve mevduata uygulanan faiz oranları enflasyon oranları ile beraber değerlendirilmektedir. 1980'li yıllardan itibaren faizlerin serbest bırakılmasıyla, faizler enflasyon paralelinde seyretmeye başlarken, mevduat kompozisyonunun vadeli lehine gelişmesi sonucu, mevduatın maliyeti önemli ölçüde artmıştır (Gök, 2011: 5).

İşletme maliyetleri de yüksek kaynak maliyetleri içerisinde yer almaktadır. İşletme giderleri içinde en önemli payı ise personel giderleri oluşturmaktadır. Türk bankacılık sektöründe, 1980 öncesi koşullarında mevduat toplayabilmek için şube ağını genişletmek ve yeni personel istihdam etmek rasyonel kabul edilirken, 1980'li yıllardan itibaren reel pozitif faiz politikası ve otomasyondaki gelişmeler birçok şubeyi karlı olmaktan çıkarmıştır. Bunun sonucunda bir süre bankalar işletme giderlerini azaltmak amacıyla, şube kapatma ve personel sayısını azaltma politikası izlemişler, fakat son yıllarda sanayileşmenin Anadolu'da yayılmasıyla birlikte mevcut bankaların şube sayılarını yeniden artırma politikası izlemesine neden olmuştur (İlhan, 2011: 56).



### **2.3.3. Ekonomik İstikrarsızlık**

Yüksek faiz oranları ve yüksek enflasyon bankacılık sektörünün problemlerinden kaynaklanan riskin en önemli nedenlerinden biridir. Yüksek enflasyondan dolayı artan nominal faiz oranları bankaları vade değiştirme yönünde zorlamaktadır. Böylece enflasyonu kontrol etmeye yönelik sıkı para politikaları bankacılık sektöründe istikrarı sağlamaya yönelik olarak tercih edilebilmektedir. Ancak bu tür politikalar enflasyon istikrarı programı bağlamında faiz oranlarında ani artışlara neden olmakta; yüksek faiz oranları da bankacılık krizlerinin ortaya çıkma olasılığını artırmaktadır (Altıntaş, 2004: 44).

Yüksek oranlı enflasyon dönemlerinde bankacılık sektörü, son derece ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Enflasyon dönemlerinde bankaların nominal olarak artmış görünen karları, gerçekte (reel olarak) azalmakta ve öz kaynakların reel büyüklüğü düşmektedir. Enflasyonist koşullar, bankaların kaynak maliyetlerini ve işletme giderlerini artırmakta, yükselen kaynak maliyeti etkisiyle artan kredi faizleri, özellikle düşük riskli plasman olanaklarını daraltmaktadır (Parasız, 2007: 210).

### **2.3.4. Denetim Yetersizliği**

Uluslararası kabul görmüş temel bankacılık ilkelerine uyulmaması, muhasebe standartlarının uyumlu hale getirilmesindeki gecikmeler, mali tabloların bağımsız denetiminde yaşanan sorunlar, şeffaflığın yeterince sağlanamaması sistemi etkileyen olumsuz faktörlerdir. Bu nedenler bankaların gözetimi ve denetimi bankacılık sektörünün sağlıklı işleme açısından önemlidir (Akman, 2006: 28-29).

1990'larda banka kurma aşırı derecede kolaylaşmıştır. Bunun sonucunda banka sayısı hızla çoğalmış ve kasım krizi öncesi 80'i bulmuştur. Bunların önemli bir kısmı küçük, sermayesi yetersiz, kurucusunun iştirak ve üretimini finanse etmek amacıyla kurulmuş bankalardır. Bu denetimsiz ortamda bankaların çoğunlukla kendi bağlı şirketlerine kredi verdiği ve bazı durumlarda, bilinçli olarak bankaların içini boşalttığı yaşanan gerçeklerden olmuştur. Bu durum denetleme mekanizmaları ve bankacılık mevzuatına yetersiz kalmasından Hazine ve Merkez Bankası işlevlerini bağımsız bir şekilde yerine getirilememesinden, şeffaflık ve hesap verme olgularının tam yerleşmesinden kaynaklanmıştır (İyice, 2010: 53).

### **2.3.5. Teknolojideki Hızlı Gelişmeler**

Teknolojideki hızlı gelişmelerle birlikte, dünya finans piyasaları ile entegrasyon sürecine giren Türk bankacılık sektörü, gelişmiş ülkelerin bankacılık sistemlerinde yaygın bir şekilde kullanılan leasing, factoring, forfaiting gibi mali hizmetler; swap, forward, future, option gibi risk yönetim ürünleri ve internet bankacılığı hizmetlerini sunma aşamasına gelmiştir. Bankalar müşterilerine daha iyi hizmet sunabilmek ve 24 saat hizmet verebilmek amacıyla “Çağrı Merkezleri”, “İnternet Bankacılığı”, “Müşteri ilişkileri Yönetim” gibi yeni uygulamaları devreye koymaktadırlar. Finansal tekniklerin ve ürünlerin uygulaması ve kurumsallaşmasında, bu tekniklerin ve yeniliklerin uygulanması ile ilgili devlet organlarının koordineli bir şekilde çalışmaması, konuyla ilgili bir mevzuat alt yapısının henüz tam olarak oluşturulmamış olması ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle, sorunlar ortaya çıkmaktadır (Yardımcı, 2006: 51).

### **2.3.6. Devlet Kaynaklı Sorunlar**

Devlet kaynaklı sorunların belli başlıları;

- Girişimciliği zayıflatan siyasi istikrarsızlıklar ve zayıf koalisyon hükümetleri,
- Yasal ve kurumsal düzenleme hataları,
- Tasarruf mevduatına devlet güvencesinin uzun süre devam etmesi,
- İç borçlanmanın ağırlıklı olarak bankalardan yapılması,
- Hatalı kur çıpası politikası
- Hükümetlerin kamu bankalarını popülist politikaların finansman aracı haline getirme eğilimleridir (Toprak ve Demir, 2001: 11).

Bir ülkede politika kızışarak şiddet, yıldırma, hoşgörüsüzlük ve ideolojik ayırım politikası haline gelirse ve bu şekiller altında yargı organlarına, orduya, memuriyete ve öğretim kurumlarına girerse durum çok kötü demektir. Türkiye’de zaman zaman bu çok kötü durum yaşanmıştır (Toprak ve Demir, 2001: 11).

### **2.4. Bankaların Karşılaştıkları Riskler**

Risk kavramı genellikle negatif ve istenmeyen durumu ifade eder. Gelecekle ilgili kesin bir belirliliğin bulunmadığı karar verme durumları belirsizlik ve risk olarak ifade edilebilir. Belirsizlik ve risk aynı şeyler değildir. Belirsizlik olayların ölçülemeyen

kısımdır. Risk ise olayların etkilerinin geleceğe ilişkin ölçülebilen kısmını ifade eder (Emir, 2012: 224).

#### **2.4.1. Likidite Riski**

Likidite riski basit olarak nakit çıkışlarını zamanında ve eksiksiz karşılayacak düzeyde nakit mevcudiyetine ve nakit yaratabilme kabiliyetine sahip olmaması durumu olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda likidite riski iki ana başlıkta değerlendirilir. Bunlar piyasaya ilişkin likidite riski ve bankayı fonlamaya ilişkin likidite riskidir. Piyasaya ilişkin likidite riski bankanın piyasaya gerektiği gibi girememesi, bazı ürünlerdeki sığ piyasa yapısı ve piyasalarda oluşan engeller nedeniyle pozisyonlarını uygun bir fiyatta, yeterli tutarlarda ve hızlı olarak kapatamaması veya pozisyonlardan çıkamaması durumunda ortaya çıkan zarar ihtimalidir. Fonlamaya ilişkin likidite riski ise nakit giriş ve çıkışlarındaki düzensizlikler ve vadeye bağlı nakit akımı uyumsuzlukları nedeniyle fonlama maliyetini makul bir maliyet ile potansiyel olarak yerine getirememeye ihtimalini ifade eder (Aloğlu, 2005: 22-23).

#### **2.4.2. Kredi Riski**

Bu risk, potansiyel kayıplar açısından büyük bir önem taşır. Kredi riski müşterilerin geri ödeme sıkıntısına düşmelerinden kaynaklanır. Yani kullanılan kredinin geri dönememe halini ifade eder. Kredinin geri dönmemesi, borcun tamamen veya kısmen kaybına neden olmaktadır (Yardımcı, 2006: 55).

#### **2.4.3. Faiz Oranı Riski**

Ekonomik krizlerin olduğu ortamlarda eğer deflasyon söz konusu değilse faizlerde de artış olur. Bankaların kredi vermekte isteksiz davranmalarına ek olarak kendilerini koruma güdüsünde olmaları faizleri yükseltir. Bunun sonucunda firmalar yatırımları için ya da işletme sermayesi gereği için ihtiyaç duydukları kredileri alamamaya başlarlar. Ya da eskiden aldıkları kredileri yenilerken daha yüksek daha yüksek faizlere rıza göstermeye zorlanırlar. Bu gelişme firma açısından maliyetleri yükselten ve dolayısıyla karlılığı düşüren nedenler arasına girer (Eğilmez, 2008: 155).

Faiz riski, faiz oranlarında oluşan ters yönlü hareketlerin bankanın finansal durumunda yarattığı etkidir. Bu risk temel olarak, bankaların aktif ve pasif vade yapısının farklılığından kaynaklanır (Uzunoğlu 2014: 197).

Faiz oranlarında meydana gelebilecek ani dalgalanmalar nedeniyle bankaların nakit akımlarında, gelir ve giderlerinde değişikliklerin çıkması ihtimali vardır.

#### **2.4.4. Kur Riski**

Bankaların da dahil olduğu finansal kurumlar kendi hesaplarına ya da müşterileri adına yabancı para alım satımı yaparlar. Ayrıca finansal kurumlar varlıklarının bir kısmını diğer ülkelerin menkul kıymetlerine yatırarak değerlendirirler veya diğer ülkelerde menkul kıymet satarak fon sağlarlar. Uluslararası ekonomik koşullarda meydana gelebilecek değişmeler çeşitli ülke paralarında değişmelere neden olabilir. Bu dalgalanmalar finansal kurumların yabancı para cinsinden tuttıkları pozisyonlarda kazançlı veya zararlı çıkmalarına neden olur. Dolayısıyla döviz kurunda meydana gelecek değişim finansal kurumlarda döviz kuru riskini ortaya çıkarır. Kur riskinden korunmak için türev piyasalarda yapılan sözleşmeler kullanılır (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 35).

#### **2.4.5. Piyasa Riski**

Piyasa riski bankanın bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda bankalarca tutulan pozisyonlarda finansal piyasalardaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, döviz kuru, hisse senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve döviz kuru riskinden dolayı zarar etme ihtimalidir. Tanımdan görüleceği gibi piyasa riski içinde faiz riski, döviz kuru riski, hisse senedi pozisyon riski ve emtia fiyatları riskini içine alır. Genel anlamda piyasa riski dendiğinde ise, mevcut bir varlık ve ya yükümlülüğün ileriki bir tarihte piyasa değerinin belirsizliği anlaşılır (Aloğlu, 2005: 39).

#### **2.4.6. Faaliyet (Operasyonel) Riski**

Organizasyon, iş akışı, teknoloji, insan gücü çerçevesinde oluşabilecek, kurumu maddi veya itibari kayba uğratacak, kredi ve piyasa riski dışında kalan ve geçmiş verilerden yola çıkarak istatistiksel ölçümleme yapılabilecek her türlü riski içerir (Uzunoğlu, 2014: 197).

Buna ABD'nin New York kentinden 11 Eylül 2011 tarihinde yaşanan ikiz kulelere yönelik terörist saldırıyı örnek verebiliriz. Önemli finans kuruluşları, dünya ticaret merkezi olarak da bilinen ikiz kulelerin çok yakınında bulunuyordu. Saldırı sonrası elektrik ve iletişim sistemlerinin çökmesi, çalışanların bu bölgelerden uzaklaştırılması, yedekleme merkezleri New York dışında olmayan kurumların çalışmalarının durmasına neden

olmuştur. Bu olay, bazı finansal kuruluşlar için operasyonel riskin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 36).

#### **2.4.7. Sermaye Yetersizliği Riski**

Sermaye yetersizliği riski, bankaların mevcut sermayeleri ile gerçekleşen risklerden oluşan kayıplarını telafi edebilme gücünü ifade eder. Eğer mevcut sermayesi, risklerin sebep olduğu kayıpları karşılamaya yeterliyse, risk düşük demektir. Tersine durumda ise risk büyük demektir (Türk Bankacılık Sektöründeki Riskler, 12.09.2008, <http://www.yenimakale.com/turk-bankacilik-sektorundeki-riskler.html>).

Bankalarda sermaye yeterliğinin sağlanması, bankalara aşağıdaki faydaları sağlayacaktır (Kaya, 2007: 6);

- Faaliyet gelirleriyle karşılanmayacak düzeyde olan muhtemel zararların önlenmesi,
- Finansal piyasalarda meydana gelen değişimlere uyum sürecinin hızlandırılması,
- Rekabet gücünün artırılması,
- Gözetim ve denetim otoritesi açısından güven sağlanması.

#### **2.4.8. Ülke Riski**

Bir ülkenin belirli bir ölçüde kendi etkinliğindeki olaylar neticesiyle dış borç yükümlülüklerini yerine getirememesi olasıdır (Bayraktar, 2013: 4). Ülke riskinin ortaya çıkmasına neden olan etkenler, siyasi koşullar (savaş, işgal, isyan, iç barışın tehdit altında olması, yönetim sorunu), sosyal koşullar (sosyal dengesizlikler, dinsel ve etnik kutuplaşma) ve ekonomik koşullar (enflasyon, durgunluk ve buhran, ödemeler dengesi açıkları) olarak sıralanabilir (Aloğlu, 2005: 40).

### **2.5. Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi**

Finansal sektör, kaynakların elde edilmesi ve yönetilmesinde piyasa yapısının beyni durumundadır. Gelişmiş ve istikrarlı bir finansal sistemin varlığı, sağlam ve istikrarlı çalışan bir ekonominin ön koşullarındandır. Bu bağlamda dayanıklı ve güçlü bir ekonomi ancak etkin çalışan ve büyüyen bir finansal sistemle mümkündür. Türkiye’de finansal sistemin temelini bankacılık sektörü oluşturmaktadır (Muharrem Afşar, 2011: 155).

### 2.5.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık

Osmanlı döneminde bankacılık, Türklerin özellikle askerlik ve yöneticilik gibi işlerle uğraşmaları nedeniyle tanzimata kadar gelişmemiştir.

Tanzimat ile beraber Osmanlı devletinin bankacılık anlayışı değişmeye başlamıştır. 1840 yılında ilk kağıt para olan kaimelerin basımına başlanmıştır (İbiş, 2012: 5).

Osmanlı devletinde kısmen de olsa bankacılık işlemlerine benzer faaliyette bulunan ve kendilerine sarraf ve galata bankerleri adı verilen bazı kişiler bulunmaktadır. Ülkemizde ilk bankacılık 1847 yılında başlamıştır. Geçek anlamda ilk banka, hükümetin de yardımıyla J.Alleon ve Thedor Baltazzi adlı iki galata bankerleri tarafından İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) adıyla kurulmuştur. İstanbul bankası fazla uzun ömürlü olmamıştır, 1852 yılına kadar faaliyet göstermiştir (Parasız, 2007: 171).

Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılığın 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası ile başladığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğunda özellikle 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra devletin harcamalarının gelirleri aştığı bir döneme girilmesi ve devletin kaynak ihtiyacının önde kaimelerin ihracı, sonra da toplanacak vergiler karşılık gösterilerek İstanbul'da faaliyet gösteren sarraf ve bankerlerden borç alınması ile karşılanmaya çalışılmıştır. Kırım Savaşı'ndan sonra yapılan 1856 Paris Barış Antlaşması'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borç alma olanaklarını artırmış olması, Osmanlı Bankası'nın kurulmasındaki en önemli etkidir. Banka dış borçların alınmasında Osmanlı hükümeti ile yabancı sermaye sahipleri arasında aracılık etmek amacıyla İngiliz sermayesi ile kurulmuştur. 1853 yılında Fransız sermayesi, 1875'de de Avusturya sermayesi bankaya ortak edilmiştir (Şendoğdu, 2006: 9).

Mithat Paşa, Tuna valiliği sırasında ülke için çok önemli bir teşebbüste bulunmuş ve tarımla uğraşanlara az faizle kredi vermek amacı ile bir örgüt kurmuştur. 1863 yılında Pirot kasabasında ilk kooperatifçilik denemesine başlamış ve tarımsal kredi veren sandıklar faaliyete geçmiştir. 1867 yılında bu sandıklarla ilgili "Memleket Sandıkları Nizamnamesi" yayınlanmıştır. Bu sandıklar, ilk milli banka temelini oluşturmalarının yanı sıra tarım kredisi ile uğraşmaları bakımından da önem taşımaktadırlar. Çünkü daha önce yabancılar tarafından kurulmuş olan bankaların tamamı ticari kredi ile ilgili çalışmaktaydılar (Işıқтаç, t.y.: 4).

Bunun yanında Mithat paşa, halkın elindeki dağınık ve az miktardaki paraları bir araya getirerek ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunmak ve halka tasarruf alışkanlığı aşılama amacıyla 1868 yılında İstanbul Emniyet Sandığı'nı kurmuştur. Sermayesiz kurulan İstanbul Emniyet Sandığı, 1907 yılında Ziraat Bankası'na bağlanmıştır (Parasız, 2007: 172).

## **2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılığı**

Cumhuriyet döneminde yaşanan ekonomik krizler, farklılaşan düzen ve değişen kanunlar ve finansal serbestleşme her dönemde bankacılık alanında farklı gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Cumhuriyet döneminde bankacılığı aşağıdaki başlıklar altında inceleyeceğiz.

### **2.5.2.1. 1923-1944 Dönemi**

Cumhuriyetin ilk on yılında bankacılık alanındaki başlıca gelişmeler, İş Bankasının faaliyete geçmesi, Sanayi ve Maadin Bankası'nın kuruluşu, Ziraat Bankası'nın anonim ortaklık haline getirilmesi, Emlak ve Eytam Bankası'nın devreye girmesi ve nihayet Merkez Bankası'nın kuruluşudur. Bu gelişmelerin temel amacı, 1923 İktisat Kongresi'nde alınan kararlar ışığında yabancı egemenliğinden çıkılması ve milli bankalarla yola devam edebilmektir. Sanayi ve Maadin Bankası sanayi işletmelerine orta ve uzun vadeli kredi temin etmek, mali ve teknik konularda destek vermek amacıyla kurulan Türkiye'nin ilk kalkınma bankasıdır. Yine kongrede alınan bir karar olan tarım sektörüne daha uygun kredi vermek ve tarım sektörünü geliştirmek amacıyla uygun olarak Ziraat Bankası anonim ortaklık haline getirilerek her türlü bankacılık hizmeti verebilmesi sağlanmıştır. Emlak ve Eytam Bankası ise inşaat sektörünün gelişmesi ve konut kredi verilmesi amacıyla kurulmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki ekonomik bağımsızlık arzusu İktisat kongresinde tartışılmış ve nihayetinde Merkez Bankası kurulmuştur.

Bu gelişmelere ek olarak 1923-1932 döneminde bankacılık sektöründeki en belirgin özellik, çok sayıda küçük yerel bankanın kurulmuş olmasıdır. Bu bankaların çoğu 1929 Dünya Ekonomik Krizinin olumsuz etkileri ve ülkemizde şube bankacılığının gelişip yaygınlaşması üzerine faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır (Parasız, 2007: 172). Dış ticaret açıkları yaşanmış ve tarım ürünleri fiyatlarındaki düşüş çiftçilerin gelirlerinde azalmaya neden olmuştur. Bu nedenle devlet sanayileşme için yeni yöntemler bulma çalışmalarını hızlandırmıştır. 1933 yılında uygulanmaya başlayan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nda bu konu görülmektedir. “İktisadi devletçilik” olarak adlandırılan bu sanayileşme

stratejisinin temelinde Türkiye'nin o dönemde içinde bulunduğu koşullar nedeniyle, büyük sermaye gerektiren ve ileri derecede teknik bilgiye ihtiyaç gösteren yatırımların gerçekleştirilmesinde, devletin özel kesime göre daha fazla olanaklara sahip olduğu görüşü bulunmaktadır. İktisadi devletçilik stratejisi, bankacılık sistemini de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu dönemde, Sümerbank (1933), Belediyeler Bankası (1933), Etibank (1935), Denizbank (1937) ve Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938), sanayi planlarında yer alan işletmelerin kurulması, işletilmesi ve finansman ihtiyaçlarının sağlanması amacıyla, kamu tarafından, özel amaçlı banka statüsüyle kurulmuştur (Keskin ve diğerleri, 2008: 4).

### **2.5.2.2. 1944-1960 Dönemi**

Bu dönem İktisadi Devletçilik anlayışı yerine özel sektöre destek vermeye başlanan dönemdir. İkinci savaşın ardından iş hacminin artması birçok özel bankanın kurulmasına neden olmuştur.

1945-1959 yılları arasında yatırımların, modern işletmelerin, milli gelir ve nüfusun hızla artması, şehirlerin büyümesi, sanayi sektörünün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide para ve kredi ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselmiş ve özel bankacılık hızla önem kazanmaya başlamıştır. Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) bu dönemde kurulmuştur (Keskin ve diğerleri, 2008: 6).

T.C Ziraat Bankası, T.Halk Bankası ve Türkiye İş Bankası'nın taşra şubelerini hızla arttırmaları sonucu özellikle 1961 yılından sonra pek çok yerel ve küçük banka tasfiye olmuştur (Parasız, 2007: 174).

1958 yılında bankaların hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak veya alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulamasını talep etmek amacıyla Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur (Kuruluş, (t.y.), <http://www.tbb.org.tr/tr>).



### **2.5.2.3. 1960-1980 Dönemi (Planlı Dönem)**

1950'lerin sonunda ekonominin içine girdiği durgunluk ve 1958 istikrar Programına rağmen ekonomik dengelerin kurulamaması, 1950'li yıllarda uygulanan liberal ekonomi politikasının terk edilerek kamunun ekonomik alanda müdahalesinin arttığı karma ekonomi uygulamasına geçilmesine neden olmuştur. 1960-1980 döneminde, kamu iktisadi girişimleri ve özel sektör aracılığıyla, ilki 1963 yılında uygulanmaya başlanan kalkınma planlarında yer alan yatırımlar gerçekleştirilerek, ithal edilen sanayi mallarının ülke içinde üretiminin sağlanmasını amaçlayan bir sanayileşme politikası izlenmiştir (Şendoğdu, 2006: 18).

“İthal ikameci” stratejinin izlenmesi sırasında Türkiye ekonomisi, geliştirilmesine çalışılan sektörlerin korunması amacıyla, dışa kapalı bir ekonomi olarak yönetilmiş, faiz oranları ve döviz kurları gibi temel fiyatlar hükümet tarafından dünya piyasalarından bağımsız olarak belirlenmiştir. Planlarda kalkınmada öncelikli olarak belirtilen sanayi, bayındırlık, enerji, ulaştırma, madencilik ve dışsatım sektörlerinin fon ihtiyaçlarının düşük maliyetle karşılanabilmesi için negatif reel kredi faiz politikası ve yine bu sektörlerin ithal girdi maliyetlerinin düşük tutulabilmesi için Türk lirasının özellikle aşırı değerlendiği bir döviz kuru politikası uygulanmıştır. Planlı dönemde bankacılık sektörü önemli ölçüde kamu kontrolü ve etkisi altında kalmıştır (Keskin ve diğerleri, 2008: 11).

1962 yılında Turizm Bankası, 1963 yılında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası, 1968 Türkiye Maden Bankası, 1976 yılında Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası olmak üzere 5 kalkınma bankası ve 1964 yılında Amerikan Türk Dış Ticaret Bankası, 1977 yılında Arap-Türk Bankası olmak üzere 2 ticaret bankası kurulmuştur (Şendoğdu, 2006: 21).

### **2.5.2.4. 1980 Sonrası Dönem**

Ekonomide serbestlik, dışa açılım süreçlerinin izlendiği bir dönem olup, bankacılıkta serbestleşme ve dışa açılma dönemi olarak adlandırılır.

24 Ocak 1980 kararları sonrasında dışa açılma, serbest pazar ekonomisine geçiş ve liberalleşmeden en çok etkilenen ve değişim sürecine giren sektör bankacılık sektörü olmuştur. Seçici kredi politikalarının kaldırılması, faiz oranlarının serbest bırakılması ve reel olarak pozitif düzeye erişmesinin yolunun açılması, sektöre yeni banka girişlerinin

kolaylaştırılması, yabancı bankaların Türkiye’de faaliyet göstermeleri için uygun ortamın hazırlanması gibi unsurlar 1980’li yıllarda bankacılık sektöründe uygulanan serbestleşme politikalarının temel unsurlarıdır. Bunlarla birlikte bankacılık sektörünün uluslararası piyasalardan fon tedarik etmesi serbest bırakılmış, sektörde yer alan bankaların yabancı para cinsinden işlem yapmalarına izin verilmiş, bankaların uluslararası ölçütlere uygun yapılanma içerisine girmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır (Arslan, 2014: 23).

Bu dönemde ekonomide birçok radikal karar alınmış, ekonomik birimler oluşturulmuş ve Bankalar Kanunu gibi bankacılık sektörü açısından önemli düzenlemeler uygulamaya konulmuştur. Ancak bütün bu düzenlemelere rağmen 1980-1988 yılları arasında ekonomik alanda tatmin edici gelişmeler yaşanmamıştır. Benzer şekilde, Tablo 9’de görüleceği üzere, söz konusu dönemde bankacılık sektörü de hem özkaynaklar hem de karlılık artışı bakımından tatmin edici düzeyde bir gelişim gösterememiştir (Saritaş ve Saray, 2012: 25).

**Tablo 6: Aktif ve Pasif Hesapların Banka Bilançolarındaki Ağırlığı (1980-1988)**

AKTİF %	1980	1982	1984	1986	1988
Likit Aktifler	31,2	29,6	36,1	35,2	40,3
Krediler	53,7	50,0	39,1	45,5	40,6
Duran Aktifler	4,8	5,3	5,4	7,7	7,9
Diğer Aktifler	10,3	15,1	19,4	11,6	11,2
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
PASİF %					
Mevduat	49,1	58,0	59,2	62,6	56,2
Mevduat Dışı Kaynaklar	6,2	13,0	8,3	14,8	19,9
Diğer Pasifler	39,2	21,1	22,5	14,7	14,8
Özkaynaklar	4,1	6,2	8,3	6,0	6,5
Kar	1,4	1,7	2,2	1,9	2,6
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

**Kaynak:** Saritaş, Saray "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performansı Analizi"

#### 2.5.2.5. 2000'li Yıllara Doğru Türk Bankacılık Sistemi

1990’lı yıllar boyunca Türk bankacılık sektörü; zayıf sermayeli, kamu bankalarının ağırlıklı olduğu, yüksek kur, kredi, faiz ve likidite riskleri barındıran, kurumsal yönetim ilkelerinin yeterli ölçüde uygulanmadığı bir görünüm içerisinde olmuştur (Saritaş ve Saray, 2012: 26).

1994 yılına gelindiğinde yaşanan ekonomik krize bağılı olarak yapısal sorunlar ve buna bağılı riskler artmıştır. Nitekim 5 Nisan 1994 kararlarının uzantısı olarak döviz borcu yüksek olan Marmara Bank, TYT Bank ve IMPEX Bank'ın faaliyetleri durdurulmuştur. Nisan 1994 tarihinde alınan bazı tedbirlerle sorunlar ve risklerin bir kısmı azaltılmaya çalışılmıştır. Alınan tedbirler neticesinde 1994 yılından 1999 yılına kadar geçen sürede bankacılık sisteminde kriz etkilerinin azaltılması yönünde kısmi başarılar sağlanmış olmakla birlikte, Türk bankacılık sisteminin asli yapısal sorunlarında ve risklerinde düzelme görülememiştir. Nitekim 1999 yılında yaşanan ekonomik krizde bankacılık sistemi tahribat görmüştür. 1994 yılında yaşanan ekonomik krizin ardından alınan geçici önlemlerle krizin olumsuz etkileri kısa vadeli de olsa atlatılmış ve bankacılık sektörü 1995 yılı sonrası dönemde dolar bazında yıllık ortalama yüzde 18 civarında büyüme göstermiştir. 1999 yılında ise Uzakdoğu ve Rusya krizleri ülkemizde tekrar ekonomik kriz yaşanmasına neden olmuş ve dolayısıyla bankacılık sisteminde risklerin yeniden ortaya çıkmasına neden olmuştur (Parasız, 2007: 177).

#### **2.5.2.6. 2000 Yılı Sonrası Bankacılık Krizleri**

1998 yılı sonunda 11,6 kat trilyon olan iç borç stoğu, 1999 Ekim sonunda 21,6 kat trilyona yükselmiştir. Türkiye ekonomisindeki yüksek reel faiz sorunu ekonomik faaliyetleri yavaşlatmış ve büyüme hızını düşürmüştür. Diğer taraftan 1999 yılında Marmara Bölgesi'nde meydana gelen deprem ekonomiyi olumsuz etkilemiştir (Adanur, 2012: 36).

Bu olumsuz gelişmeler nedeniyle hükümet yeni bir istikrar programı uygulamak durumunda kalmıştır. Amacı enflasyonu düşürmek, sürdürülemez kamu iç borçlanma sürecine son vermek ve ekonomik büyümeyi yeniden sağlamak olan program 9 Aralık'ta yürürlüğe girmiştir (Karaçor, 2006: 387).

1999 yılında hükümetin açıkladığı 1999 ekonomi beklentileri ve 2000 yılı hedefleri aşağıda verilmiştir (Eğilmez, 1999: 5).

**Tablo 7: Ekonomik Beklentiler**

	1999	2000
GSMH Büyümesi (%)	-2	5.5
Yılsonu TEFE (%)	57	20
Bütçe Açığı / GSMH (%)	11	11.5
Faiz Dışı Fazla / GSMH (%)	0.5	5.4
Dış Ticaret Açığı / Milyar \$	14.2	17.8

**Kaynak:** Eğilmez, Mahfi (1999). İMKB Dergisi, 12: 5

Reel kur, program uygulanmaya devam ettiği süre içinde değerlendirilmeye devam etmiştir. Faizler hızlı bir şekilde düşürülmüştür. Faizlerde yaşanan azalma özellikle tüketime yönelik talepte büyük bir artış yaşanmıştır. Bu durum ithalatın çok fazla artması sonucunu doğurmuştur. İthalat büyük miktarlarda arttığı için de Türkiye'nin cari işlem dengesi olumsuz yönde etkilenmiştir. Program uygulamaya konulduktan sonra temel hedeflerden biri olan kamu borçlanmasının maliyetinin azaltılması, faiz oranlarındaki düşüş sayesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak 2000 yılı için hedeflenen enflasyon oranı tam olarak amaçlanan seviyeye düşürülemedi. 2000 yılı sonunda enflasyon oranı %40 olarak gerçekleşmiştir. Döviz kurundaki yükselme ise dolarda %25, markta ise %12 olmuştur. Enflasyon oranı ile döviz kuru arasındaki uyumsuzluk TL'nin döviz karşısında aşırı değerlendirilmesi sonucuna yol açmıştır. Bu durum ise ihracatın göreceli azalmasına ve ithalat ile ihracat arasındaki açığın daha da büyümesine neden olmuştur (Keskin ve diğerleri, 2006: 54).

2000 yılında bankacılık sektörünün aktif yapısında belirgin bir değişim gözlenmiş ve kredilerin payında önemli bir artış olurken, likiditesi yüksek olan menkul kıymet portföyünün toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. Krediler içinde özellikle tüketici kredilerinde çok hızlı bir artış gözlenmiş ve tüketici kredileri bir önceki yıl sonuna göre 4 kat artmıştır. Kredilerde dikkat çeken bir diğer önemli gelişme, mevduattaki yapının tersine, yabancı para cinsinden kredilerdeki artışın sınırlı kalması, Türk Lirası cinsinden kredilerin ise önemli oranda artış göstermesidir. Aktif ve pasif yapısındaki bu gelişmeler sonucunda 2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmıştır (BDDK, 2002: 5).

Bankacılık risklerinin görece olarak arttığı bu dönemde 2000 yılı Kasım ayında ortaya çıkan ve tamamen likidite krizi şeklinde yansıyan kriz, aslında kamu bankaları ve fon bankalarının aktiflerini likidite edememesi, fon fazlası bankaların bu bankalara olan

depolarını kapatması ve bazı bankaların bilançolarında taşıdığı risklerin realize olmasından kaynaklanmış ve daha sonra likidite krizine dönüşerek istikrar programının Kasım 2000 tarihinde kesintiye uğramasına neden olmuştur (Parasız, 2007: 179).

2001 krizi temelde döviz krizidir. Krizin temelinde cari işlemler açığının yüksek oranda artması yer almaktadır. Sermayeden yoksun mali sektör, TL'nin aşırı değerlenmesi, banka-reel sektör ve kamuda açık pozisyonlar, kamu bankalarının görev zararları ve bütün bunların sonucu olarak özellikle mali sektörün taşıdığı kur ve faiz riskleri 2000 ve 2001 krizlerini hazırlayan unsurlar olmuştur (Karaçor, 2006: 388).

2001 krizi öncesinde bankacılık sektöründe döviz cinsinden borçlar döviz cinsinden alacaklara göre oldukça fazlaydı, döviz cinsinden likit varlıkların döviz cinsinden likit borçlara oranı bu dönemde sürekli düşüyordu. Bir diğer sorun, bankaların varlıklarının vadesi ile borçlarının vadesi arasındaki fark giderek açılmaktaydı. Mevduat, yani borçların önemli bir kısmı kısa vadeliydi. Özellikle gecelik borçların ağırlığı sürekli artmaktaydı. Dolayısıyla bankacılık sektörü hem olası faiz artışlarına hem de kur artışlarına karşı oldukça kırılgan durumdaydı (Özatay, 2009a: 88).

22 Şubat 2001 tarihinde Türk Lirası dalgalanmaya bırakılmış ve bankacılık kriziyle para krizinin birlikte yaşandığı bir sürece girilmiştir. Kasım 2000 krizinden farklı olarak 2001 Şubat döneminde ortaya çıkan krizde risk sistematik bir hal almıştır. Çünkü Merkez Bankası yüksek seviyedeki döviz talebine karşı likiditeyi kontrol etmeye çalışmış, ancak ortaya çıkan likidite sıkışıklığı özellikle kamu bankalarının aşırı düzeyde günlük likidite ihtiyaçları nedeniyle ödemeler sisteminin kilitlenmesine neden olmuştur (Parasız, 2007: 179).

Yaşanan ekonomik krizin ardından, Mayıs 2001 tarihinde enflasyonla mücadeleyi ve fiyat istikrarını sağlayacak bir para politikası uygulamak, disiplinli bir maliye politikası uygulamak, finansal sektörün mali yapısını güçlendirmek, ekonominin bütün birimlerinde etkinlik, esneklik ve şeffaflık sağlayacak yapısal düzenlemelerini gerçekleştirmek amaçlarıyla "güçlü ekonomiye geçiş programı" ilan edilmiştir (Keskin ve diğerleri, 2008: 36).

Kriz sonrası alınan önlemlerle üretim ve yatırım artmış, bireysel ve kredi talebi büyümüş, bankalar yavaş da ola büyüme sürecine girmişlerdir (Sarıtaş ve Saray, 2012: 26).

### **2.5.2.7. Küresel Finansal Kriz Döneminde Bankacılık Sektörü**

Daha önceki kısımlarda ifade edildiği gibi ABD’de 2007 yılında başlayan finansal kriz başta gelişmiş ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin de ekonomilerini olumsuz etkilemiştir.

Türkiye’de 1980’li yılların başından itibaren dışa dönük ekonomik politikaların uygulanmaya başlanması ile birlikte küreselleşme kavramı önem kazanmaya başlamış ve bu durum Türk Bankacılık Sektöründe karlılık ve rekabet olgularını ön plana çıkarmıştır. Türk bankacılık sektöründe düşen enflasyon ve faiz oranlarının etkisiyle kar marjının düşmesi yaşanan rekabeti artırmış ve bankaları krize karşı daha hassas hale getirmiştir. 2001 krizinin ardından Türk Bankacılık Sektörü daha sağlam temeller üzerinde yeniden yapılandırılmış ve performans analizi BDDK tarafından da önem verilen bir konu haline gelmiştir. Bu durum Türk Bankacılık Sektörünün 2008 küresel krizinden nispeten daha az etkilenmesine yol açmıştır (Çağıl, 2011: 61).

Yaşanan küresel kriz sonucunda finansal piyasalarda güvenin azalması, belirsizliklerin artması, uluslararası sermaye akımlarını çevre ülkelerden krizin yaşandığı merkez ülkelere kayması Türkiye gibi ülkelerde başta bankacılık sektörü ve dış kredilerden yararlanan şirketler kesimi açısından ülke dışı kredi kaynaklarında gerileme anlamına gelmiştir. Küresel krizi izleyen dönemde bankacılık sektörünün verdiği kurumsal / ticari, KOBİ ve bireysel kredilerde azalma beklenmiştir. Belirsizliğin neden olduğu finans sektöründe gözlenen nakitte kalma isteği, bankacılıkta risklerin artması, yükselen kredi maliyeti ve yurtdışı kredi imkanlarının azalması bu durumun nedenleridir. Bankalar bu nedenlerle kredi vermede isteksiz davranmış, kurumsal / ticari, KOBİ ve bireysel kredi talepleri ise yatırım ve tüketim harcamaları konusunda çekimser kalmaları sonucu azalmıştır (Selçuk, 2010: 23).

**Tablo 8: Banka Sayılarının Gelişimi**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kamu	3	3	3	3	3	3
Özel	18	18	17	14	11	11
Yabancı	4	6	6	8	11	11
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kamu	3	3	3	3	3	3
Özel	11	11	11	12	11	11
Yabancı	11	11	10	10	12	13

**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Kriz sürecinde kamu sermayeli mevduat bankaları sayısında değişme olmazken, özel sermayeli mevduat banka sayısı azalmış, yabancı sermayeli mevduat banka sayısı ise artış göstermiştir.

**Tablo 9: Bankaların Şube Sayıları**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Yurtiçi						
Kamu	22911	2281	2165	2184	2230	2380
Özel	3863	4017	4094	3752	3376	4501
Yabancı	168	192	375	1059	1648	1951
Yurtdışı						
Kamu	12	13	14	14	14	16
Özel	29	32	28	25	22	22
Yabancı	4	4	5	6	12	13
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Yurtiçi						
Kamu	2493	2696	2854	3025	3356	3466
Özel	4597	4781	4859	5015	5243	5414
Yabancı	1989	2020	1857	1931	2162	2210
Yurtdışı						
Kamu	16	25	32	32	33	33
Özel	25	26	30	33	35	40
Yabancı	11	11	11	11	11	8

**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Küresel kriz sürecinde bankacılık sektöründe şube sayısında azalma gözlenmemiş aksine bankacılık sistemi krize rağmen şube sayılarını arttırmıştır. 2007 yılı sonunda yurtiçi şube sayıları 2230 olan kamu sermayeli mevduat bankaları 2008 yılında 2380'e yükselmiş, özel sermayeli mevduat bankaları 3376'dan 4501'e yükselmiş ve aynı şekilde Türkiye'de kurulan yabancı sermayeli bankaların şube sayısı 1648'den 1951'e yükselmiştir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 3. KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

#### 3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, 2008 küresel krizinin, Türkiye'deki bankaların finansal performansları üzerine etkisini incelemektir. Krizden önceki yıllar ve kriz sonrası karşılaştırılmış ve bankaların krizden ne derece etkilendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kamu sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar ve Türkiye'de kurulmuş olan yabancı sermayeli bankaların finansal oranlarında oluşan farklılıklar da analize konu edilmiştir.

Bu çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar, TBB tarafından hazırlanan 5 farklı finansal boyuta ait rasyolar kullanılarak karşılaştırılmıştır. Veriler TBB'nin web sitesinden ([www.tbb.org.tr](http://www.tbb.org.tr)) alınmıştır.

Finansal boyutlar Sermaye Yeterliliği, Aktif Kalitesi, Karlılık ve Likidite ve Gelir Gider rasyolarından oluşmaktadır.

Sermaye Yeterliliği ile ilgili rasyolar; Bankaların finansal yapılarının sağlamlığının bir göstergesi olan sermaye yeterliliği, banka mudilerinin ve hissedarlarının izlediği ve hatta büyüklüğünü belirlediği bir kavramdır. Bu rasyolar sermaye yeterliliğini ölçmede kullanılmakta ve özellikle uzun süreli ödeme gücünün belirlenmesi açısından önemlidir (Altaş, 2006: 43).

- Özkaynaklar / Toplam Aktifler
- Özkaynaklar / Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar
- Bilanço içi döviz pozisyonu / Özkaynaklar
- Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar
- Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu / Özkaynaklar



Likidite ile ilgili rasyolar; Likidite oranları, işletmenin likiditesi açısından dönen varlıkların ne oranda güvenli olduğunu gösteren oranlardır. İşletmenin likidite durumunu, vadesi gelen borçları ödeme gücünü; beklenmedik piyasa şartlarında ve ekonomik durumlarda işletmenin faaliyetlerini sürdürebilme yetisini gösteren bu oranlar işletmeye borç verenler açısından çok önemlidir (Ilgaz, t.y.: 1).

- Likit Aktifler / Toplam Aktifler
- Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler
- Türk Parası Likit Aktifler / Toplam Aktifler
- Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
- Yabancı Para Likit Aktifler / Yabancı Para Pasifler

Aktif Kalitesi ile ilgili rasyolar; Bankalar için en önemli risk verilen kredilerin geri dönmemesi durumudur, bu nedenle aktif kalitesi denildiğinde akla önce kredilerin kalitesi gelmektedir.

- Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler
- Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler
- Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar
- Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)
- Duran Aktifler / Toplam Aktifler
- Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar

Karlılık ile ilgili rasyolar; Karlılık oranları her bir varlıktan ve öz sermayeden elde edilen getiriyi gösterir.

- Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler
- Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar
- Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler
- Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye

Gelir Gider Rasyoları; Bu rasyolar genellikle maliyetlerin gelirlere veya varlıklara oranlanmasıyla elde edilir ve bankaların çeşitli etkinliklerinin ölçülmesinde kullanılır (Altaş, 2006: 46).

- Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler

- Faiz Giderleri / Toplam Giderler
- Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler
- Faiz Giderleri / Toplam Aktifler

### 3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada Türkiye’de ki bankaların söz konusu finansal oranlarının finansal krizden ne ölçüde etkilendiğini belirlemek amacıyla SPSS programında parametrik olmayan testlerden Wilcoxon işaretli sıra testi ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

Değişkenlerin kendi arasında parametrik olmadığını ortaya koymak amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır.

Kolmogorov Smirnov testi; rastgele bir örnekleme belirli bir dağılıma ne kadar uyduğunu tespit etmek için kullanılır. Söz konusu testi kullanarak bir serinin normal dağılıp dağılmadığına bakılabilir (Aykon, 2011: 59).

Wilcoxon işaretli sıra testi; tekrarlanan değerler için kullanılmaktadır. Araştırmaya konu örneklem iki durumda ya da iki farklı koşulda ölçülüyorsa, wilcoxon işaretli sıra testi kullanılabilir (Kalaycı, 2010: 104).

Çalışmanın bu kısmında hipotezler,

Hipotez 1: Krizden önce ve krizden sonra bankaların ilgili oranları açısından fark yoktur,

Hipotez 2: Krizden önce ve krizden sonra bankaların ilgili oranları açısından fark vardır,

Şeklinde belirlenerek analiz edilmiştir.

Kruskal Wallis testi; Normal dağılım göstermeyen gruplarda üç veya daha fazla sayıda grup için karşılaştırma yapmayı sağlar (Kalaycı, 2010: 106).

Çalışmanın bu kısmında;

Hipotez 1: Kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur,

Hipotez 2: Kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır,

Şeklinde analiz edilmiştir.

### 3.3. Finansal Krizin Banka Karlılıklarına Etkisi

Çalışmanın bu kısmında 2008 küresel krizinin banka karları üzerine etkisi konu alınmıştır. Kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı sermayeli bankaların 2003-2007 yılları ile 2008-2012 yılları arasında finansal rasyoların yıllık ortalama değerleri alınmıştır. Kriz öncesi ve kriz sonrası bankaların yıllık karlılık rasyoları karşılaştırılarak, Türkiye'de faaliyet gösteren kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalara etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Kullanılan veri setiyle ilgili öncelikle normal dağılıma sahip olup olmadığı incelenmiştir. Kullanılan değişkenlerin Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testlerinden faydalanarak elimizdeki verilerin normal dağılım sonuçları aşağıda verilmiştir.

**Tablo 10: Karlılık Rasyoları Normallik Testi Sonuçları**

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	Anlm.	İstatistik	Sd	Anlm.
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	0,137	48	0,025	0,838	48	0,000
Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	0,211	48	0,000	0,724	48	0,000
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	0,317	48	0,000	0,499	48	0,000
Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	0,287	48	0,000	0,575	48	0,000

Tablonun anlamlılık satırındaki değerlerin istatistiksel anlamlılık hesaplamalarında sınır değeri kabul edilen 0,05'den küçük olması incelenen faktörlerin dağılımlarının normal dağılımda olmadığını göstermektedir.

Yani kriz öncesi ve sonrası karlılık değişkenlerinin normal dağılım göstermediği sonucuna varılır.

Buna göre veri setinin analizinde kriz öncesi ve sonrası karlılık değişkenlerini karşılaştırmak için parametrik olmayan testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar Testinden faydalanılmıştır.

**Tablo 11: Karlılık Rasyoları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi**

		N	Ortalama Sıra	Toplam Sıra
Kriz Sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye – Kriz Öncesi Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	Negatif Sıra	15	11,80	177,00
	Pozitif Sıra	9	13,67	123,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar – Kriz Öncesi Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Negatif Sıra	18	11,25	202,50
	Pozitif Sıra	6	16,25	97,50
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	15	11,23	168,50
	Pozitif Sıra	7	12,07	84,50
	Eşit	2		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	18	11,89	214,00
	Pozitif Sıra	6	14,33	86,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		

	Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler
Z	-0,771	-1,500	-1,365	-1,829
Anlamlılık	0,440	0,133	0,172	0,067

Tablo 11 incelendiğinde, karlılık rasyoları için P değerleri 0,05'den büyük olduğundan Hipotez 2 reddedilir ve Hipotez 1 kabul edilir. Yani kriz öncesi ve kriz sonrası arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur.

Veri setindeki banka türleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yine parametrik olmayan testlerden olan Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Burada kriz öncesi ve kriz sonrasında kamu, özel ve yabancı sermayeli bankaların değişkenler açısından farklı olup olmadığı gösterilmiştir.

**Tablo 12: Kriz Öncesi Karlılık Rasyoları Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	17,83
	Özel Sermayeli Bankalar	11	9,18
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	14,55
	Toplam	24	
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	20,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	10,00
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	12,80
	Toplam	24	
Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	18,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	9,55
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	14,10
	Toplam	24	
Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	Kamu Bankaları	3	18,33
	Özel Sermayeli Bankalar	11	10,27
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,20
	Toplam	24	

	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye
Ki Kare	4,978	5,395	4,257	3,231
Sd	2	2	2	2
Anlamlılık	0,083	0,067	0,119	0,199

Tablo 12'de ulaşılan sonuçlara göre karlılık rasyoları için kamu, özel ve yabancı sermayeli banka türleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur ve bu durumda değişkenler arasındaki farkın anlamlı olmadığını kabul eden Hipotez 1 tercih edilir.

**Tablo 13: Kriz Sonrası Karlılık Rasyoları Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	17,83
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,45
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	10,95
	Toplam	24	
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	20,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,18
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	10,40
	Toplam	24	
Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	17,83
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,41
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,00
	Toplam	24	

**Tablo 13 (Devamı)**

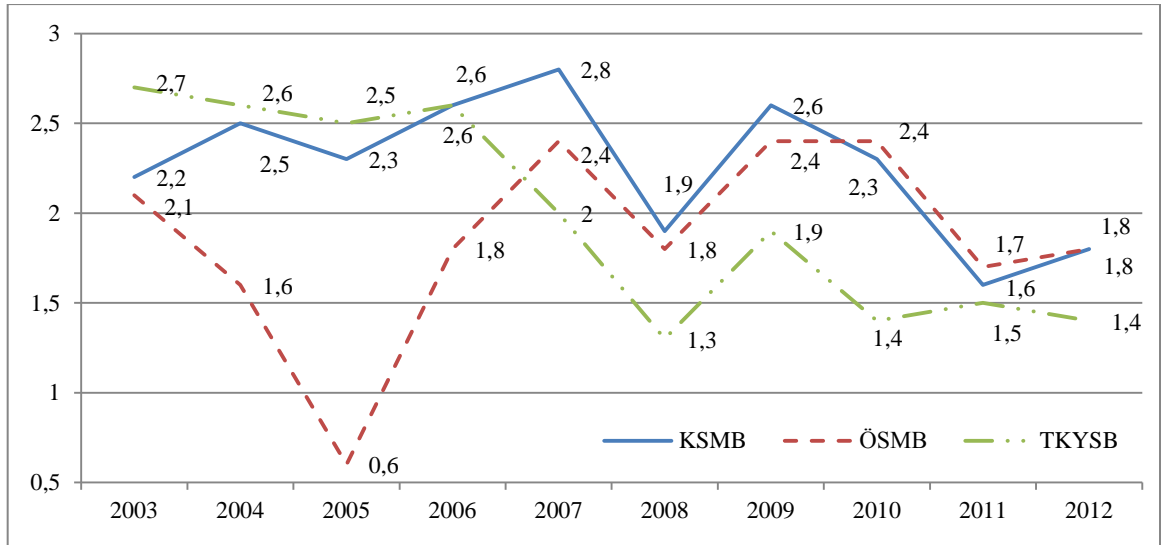
Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	Kamu Bankaları	3	20,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	10,64
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	12,10
	Toplam	24	

	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler	Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye
Ki Kare	2,195	4,906	2,161	4,798
Sd	2	2	2	2
Anlamlılık	0,334	0,086	0,339	0,091

Krizden sonra karlılık rasyolarına bakıldığında veri setindeki banka türleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilir ve bu sonuca uygun olan Hipotez 1 kabul edilir.

Bunlara ek olarak söz konusu değişkenlerin kriz öncesi ve sonrasında yıllık ortalama değerleri, banka türleri de baz alınarak grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

**Grafik 7: Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler (%)**

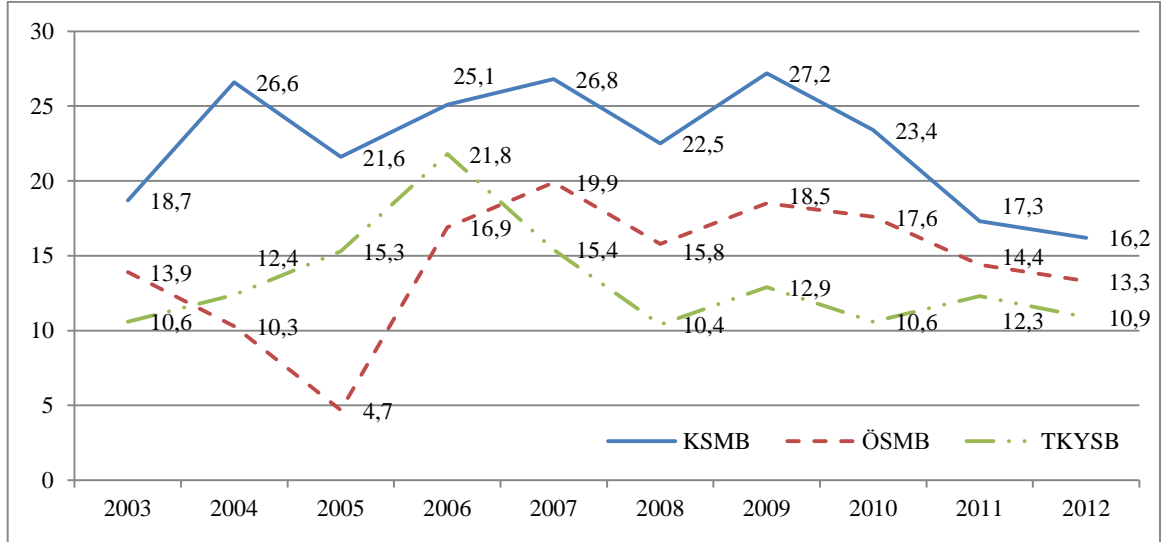


**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler rasyosu krizin etkilerinin göreceli olarak en belirgin yaşandığı 2008 yılında kamu, özel ve yabancı sermayeli bankaların

tümünde önemli oranda gerileme göstermiş, 2009 yılı itibariyle söz konusu oran toparlanmaya başlamıştır.

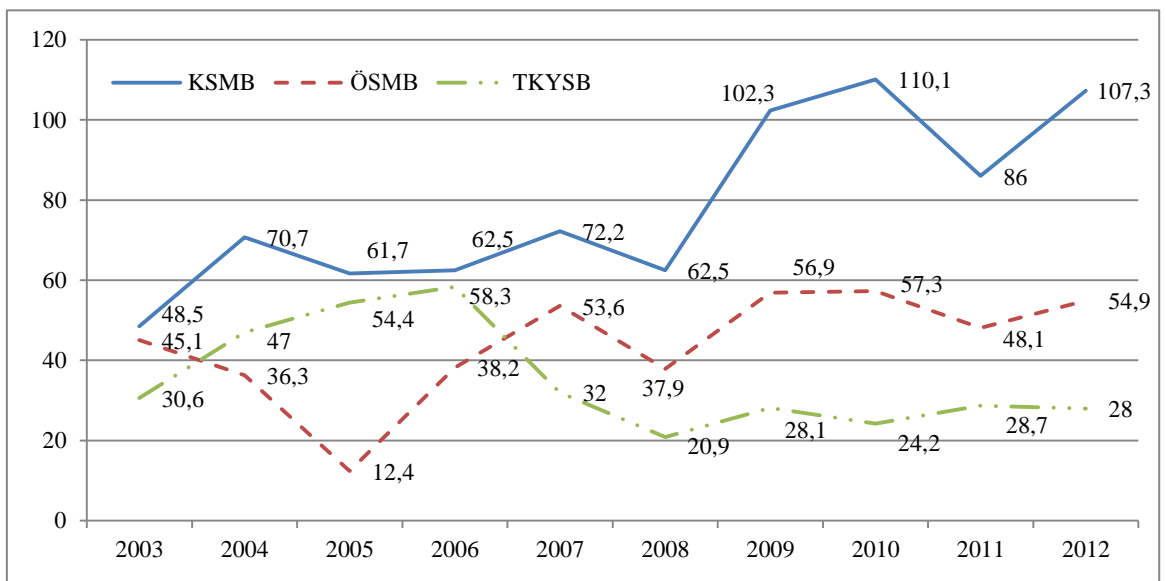
**Grafik 8: Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

İşletme sahip ve sahipleri tarafından sağlanan kaynağın bir birimine düşen kar payını gösteren Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar değişkeni tüm banka türlerinde 2008 yılında aşağı ivme göstermiş, 2009 yılı itibariyle toparlanmaya başlamıştır.

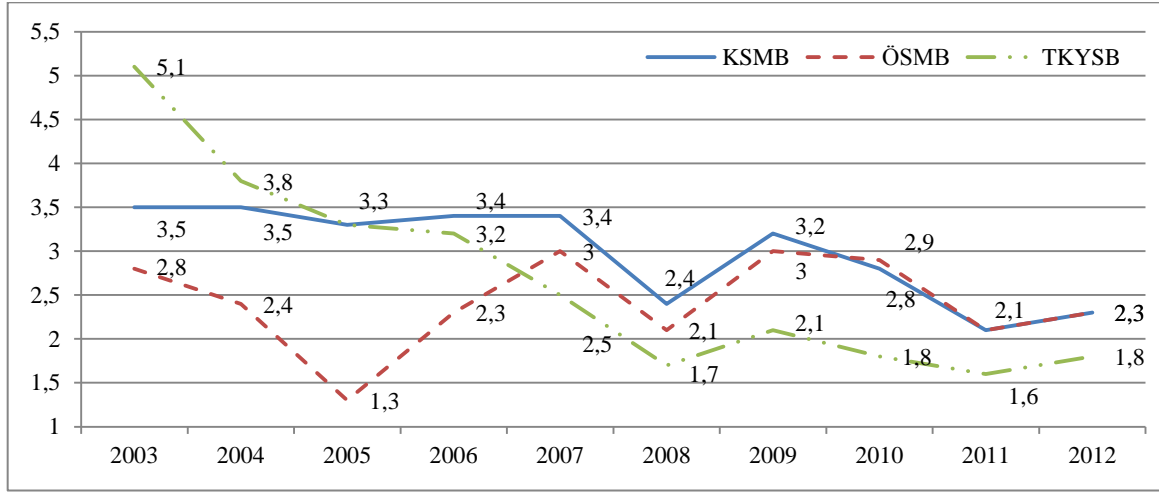
**Grafik 9: Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Net Dönem Karı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye değişkenine ait en yüksek pay yıllar itibariyle kamu sermayeli mevduat bankalarına aittir. 2008 yılında veri setindeki tüm bankalarda gerileme göstermiş fakat 2009 yılında tekrar yükselmiştir. Hatta kamu sermayeli banka türlerinde bu oran %62,5'dan % 102,3 değerine kadar yükselmiştir.

**Grafik 10: Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler değişkeni yine 2008 yılında kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalarda düşüş göstermiş, daha sonra 2009 yılında tekrar yükselmeye başlamıştır. Görüldüğü gibi karlılık 2009 yılında iyice toparlanmıştır. Ancak takip eden yıllarda bu karlılık rasyosu yeniden gerileme göstermiştir.

### 3.4. Finansal Krizin Bankaların Gelir Gider Yapısına Etkisi

Çalışmanın bu kısmında 2008 küresel krizinin bankaların gelir gider yapısı üzerine etkisi incelenmiştir. Kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı sermayeli bankaların 2003-2007 yılları ile 2008-2012 yılları arasında finansal rasyoların yıllık ortalama değerleri ele alınmıştır. Kriz öncesi ve kriz sonrasında bankaların yıllık gelir-gider rasyoları karşılaştırılarak, Türkiye'de faaliyet gösteren kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalar üzerinde krizin etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Kullanılan veri setiyle ilgili öncelikle normal dağılıma sahip olup olmadığı incelenmiştir. Kullanılan değişkenlerin Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testlerinden faydalanarak elimizdeki verilerin normal dağılım sonuçları aşağıda verilmiştir.



**Tablo 14: Gelir-Gider Yapısı Normallik Testi Sonuçları**

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	Anlm.	İstatistik	Sd	Anlm.
Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	0,173	48	0,001	0,860	48	0,000
Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	0,182	48	0,000	0,732	48	0,000
Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	0,165	48	0,002	0,735	48	0,000
Faiz Giderleri / Toplam Giderler	0,183	48	0,000	0,924	48	0,004

Tablonun anlamlılık satırındaki değerlerin istatistiksel anlamlılık hesaplamalarında sınır değeri kabul edilen 0,05'den küçük olması incelenen faktörlerin dağılımlarının normal dağılımda olmadığını göstermektedir. Buna göre, verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır.

Veri setinin analizinde kriz öncesi ve sonrası gelir gider değişkenlerini karşılaştırmak için parametrik olmayan testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar Testinden faydalanılmıştır.

**Tablo 15: Gelir Gider Yapısı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi**

		N	Ortalama Sıra	Toplam Sıra
Kriz Sonrası Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler - Kriz Öncesi Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	Negatif Sıra	4	10,13	40,50
	Pozitif Sıra	19	12,39	235,50
	Eşit	1		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler - Kriz Öncesi Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	22	13,50	297,00
	Pozitif Sıra	2	1,50	3,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Faiz Giderleri / Toplam Giderler - Kriz Öncesi Faiz Giderleri / Toplam Giderler	Negatif Sıra	16	14,66	234,50
	Pozitif Sıra	8	8,19	65,50
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Faiz Giderleri / Toplam Aktifler - Kriz Öncesi Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	24	12,50	300,00
	Pozitif Sıra	0	0,00	0,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		

**Tablo 15 (Devamı)**

	Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	Faiz Giderleri / Toplam Giderler	Faiz Giderleri / Toplam Aktifler
Z	-2,966	-4,201	-2,415	-4,288
Anlamlılık	0,003	0,000	0,016	0,000

Analiz sonucunda elde edilen verilere göre gelir gider rasyolarının tümüne ait anlamlılık değerleri 0,05'den küçük olduğundan kriz öncesi ve kriz sonrası finansal değerler arasındaki fark anlamlıdır, bu nedenle Hipotez 2 kabul edilir.

Veri setindeki banka türleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yine parametrik olmayan testlerden olan Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

**Tablo 16: Kriz Öncesi Gelir Gider Yapısı Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	20,17
	Özel Sermayeli Bankalar	11	10,41
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	12,50
	Toplam	24	
Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	21,17
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,14
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,40
	Toplam	24	
Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	Kamu Bankaları	3	19,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	14,27
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	8,40
	Toplam	24	
Faiz Giderleri / Toplam Giderler	Kamu Bankaları	3	23,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,05
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	9,85
	Toplam	24	

	Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	Faiz Giderleri / Toplam Giderler
Ki Kare	4,500	5,171	7,135	8,068
Sd	2	2	2	2
Anlamlılık	0,105	0,075	0,028	0,018

Tablo 16'da görüldüğü üzere toplam aktifler içerisinde faiz gelirleri ve faiz giderleri için kamu, özel ve yabancı sermayeli banka türleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ve Hipotez 1 kabul görür. Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler ve Faiz

Giderleri / Toplam Giderler rasyolarına bakıldığında ise banka türleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülür, bu durumda Hipotez 2 doğru olarak kabul edilir.

**Tablo 17: Kriz Sonrası Gelir Gider Yapısı Kruskal Wallis Test**

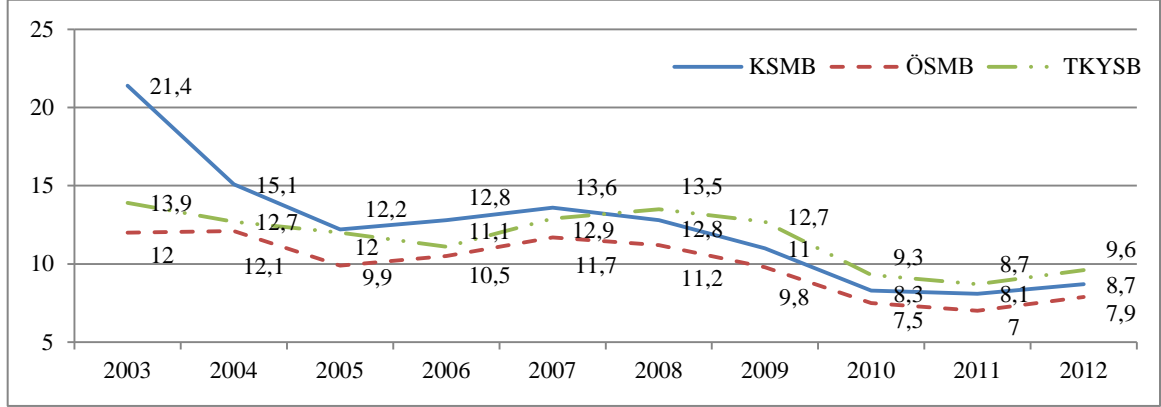
Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	10,50
	Özel Sermayeli Bankalar	11	10,00
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	15,85
	Toplam	24	
Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	19,17
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,59
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,50
	Toplam	24	
Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	Kamu Bankaları	3	16,50
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,91
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,95
	Toplam	24	
Faiz Giderleri / Toplam Giderler	Kamu Bankaları	3	22,33
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,73
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	9,30
	Toplam	24	

	Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler	Faiz Giderleri / Toplam Aktifler	Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler	Faiz Giderleri / Toplam Giderler
Ki Kare	3,865	3,070	1,098	7,861
Sd	2	2	2	2
Anlamlılık	0,145	0,215	0,578	0,020

Faiz Giderleri / Toplam Giderler oranı için kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının krizden etkilenme düzeylerindeki fark anlamlıyken gelir gider rasyolarına ait diğer oranlar için banka türleri arasında böyle anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Aşağıda söz konusu değişkenlerin kriz öncesi ve sonrasında yıllık değerleri, banka türleri de baz alınarak grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

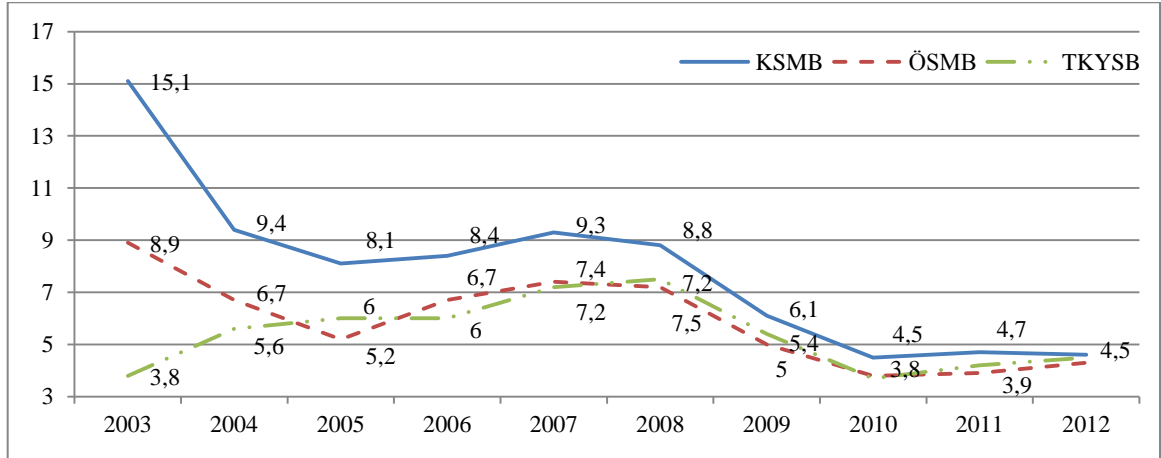
**Grafik 11: Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Faiz gelirleri / Toplam aktifler rasyosu 2009 yılı itibariyle kamu, özel ve yabancı sermayeli banka türlerinde gerilemeye başlamıştır. 2008 yılında kamu bankaları için söz konusu oran %12,8, özel bankalar için %11,2 yabancı bankalar için ise 13,5'dir. 2009 yılına gelindiğinde ise bu oran kamu bankaları için %11,0, özel bankalar için 9,8 ve yabancı sermayeli bankalar için ise 12,7'dir.

**Grafik 12: Faiz Giderleri / Toplam Aktifler (%)**

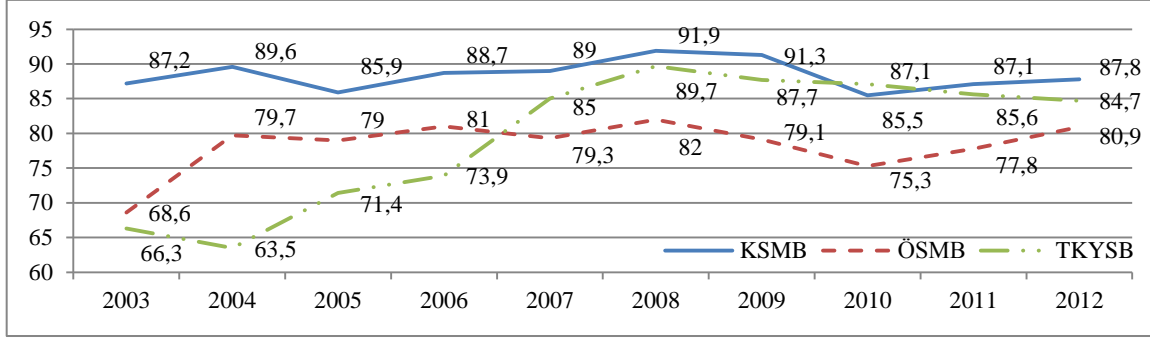


**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Yıllar itibariyle en yüksek pay kamu sermayeli mevduat bankalarına aittir. Faiz giderlerinin toplam aktiflere oranı 2007 yılında kamu bankaları için %9,3, özel bankalar için %7,4 ve yabancı sermayeli bankalar için ise %7,2dir. Aynı şekilde 2008 yılında bu oran kamu bankaları için %8,8 özel bankalar için %7,2 ve yabancı sermayeli bankalar için

%7,5 olmuştur. 2010 yılına gelindiğinde ise söz konusu oran kamu bankalarında %4,5'a gerilerken, özel bankalarda %3,8 ve yabancı bankalarda ise %3,7 olmuştur.

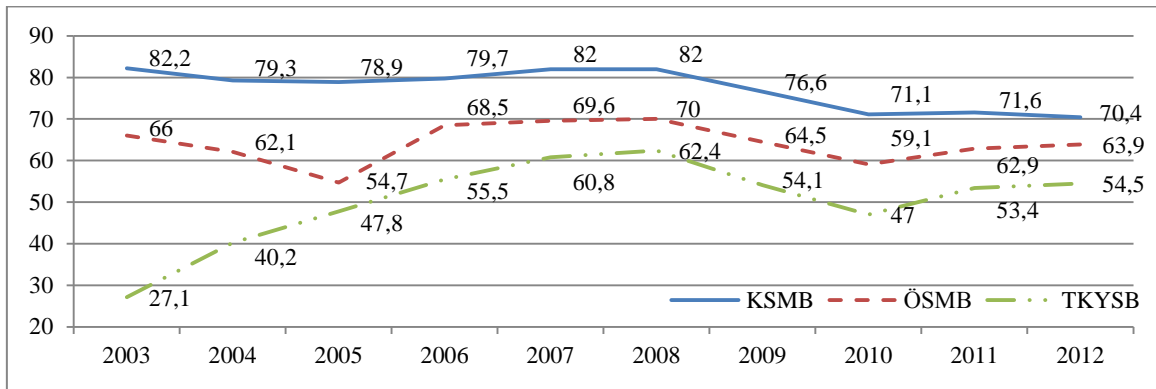
**Grafik 13: Faiz Gelirleri / Toplam Gelirler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Grafik 13'de faiz gelirlerinin toplam gelirlere oranı incelendiğinde yıllar itibariyle en yüksek payın kamu sermayeli banka türlerine ait olduğu görülmektedir. 2008 yılında genel itibariyle tüm banka türlerinde artış göstermiştir. 2008 yılı göz önüne alındığında bu oran kamu bankaları için %91,9, özel bankalar için %82,0 ve yabancı bankalar için %89,7'dir. 2009 yılına gelindiğinde ise faiz gelirleri / toplam gelirler rasyosu kamu bankaları için %91,3, özel bankalar için %79,1 ve yabancı sermayeli bankalar için %87,7'dir.

**Grafik 14: Faiz Giderleri / Toplam Giderler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Faiz giderlerinin toplam giderler içindeki payına bakıldığında yıllar itibariyle en yüksek payın kamu sermayeli banka türüne ait olduğu görülmektedir. Söz konusu bu oran banka türlerinin tümünde 2009 yılı itibariyle düşme eğilimine girmiştir.

### 3.5. Finansal Krizin Bankaların Likidite Oranlarına Etkisi

Çalışmanın bu kısmında 2008 küresel krizinin bankaların likidite yapısı üzerine etkisi incelenmiştir. Kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı sermayeli bankaların 2003-2007 yılları ile 2008-2012 yılları arasında finansal rasyoların yıllık ortalama değerleri ele alınmıştır. Kriz öncesi ve kriz sonrasında bankaların yıllık rasyoları karşılaştırılarak, Türkiye'de faaliyet gösteren kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalar üzerinde krizin etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Kullanılan veri setiyle ilgili öncelikle normal dağılıma sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Kullanılan değişkenlerin Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testlerinden faydalanarak elimizdeki verilerin normal dağılım sonuçları aşağıda verilmiştir.

**Tablo 18: Likidite Rasyolarının Normallik Testi Sonuçları**

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	Anlm.	İstatistik	Sd	Anlm.
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	0,401	48	0,000	0,380	48	0,000
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	0,164	48	0,002	0,858	48	0,000
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	0,494	48	0,000	0,168	48	0,000
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	0,260	48	0,000	0,729	48	0,000
YP Likit Aktifler / YP Pasifler	0,287	48	0,007	0,453	48	0,004

Tablo 18'de görüldüğü gibi likidite rasyosuna ait değişkenler normal dağılım özelliği göstermemektedir. Buna göre, değişkenlerin kriz öncesinde ve kriz sonrasında farklı olup olmadığının incelenmesi için parametrik olmayan testlerden Wilcoxon İşaretili Sıralar testi kullanılmıştır.

**Tablo 19: Likidite Rasyoları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi**

		N	Ortalama Sıra	Toplam Sıra
Kriz Sonrası Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler – Kriz Öncesi Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	Negatif Sıra	21	13,10	275,00
	Pozitif Sıra	3	8,33	25,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar) – Kriz Öncesi Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Negatif Sıra	6	7,33	44,00
	Pozitif Sıra	18	14,22	256,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Likit Aktifler / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	6	9,75	58,50
	Pozitif Sıra	18	13,42	241,50
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	10	15,50	155,00
	Pozitif Sıra	14	10,36	145,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası YP Likit Aktifler / YP Pasifler – Kriz Öncesi YP Likit Aktifler / YP Pasifler	Negatif Sıra	4	9,00	36,00
	Pozitif Sıra	20	13,20	264,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		

	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	YP Likit Aktifler / YP Pasifler
Z	-3,572	-3,029	-2,614	-0,143	-3,257
Anlamlılık	0,000	0,002	0,009	0,886	0,001

Tablo 19 incelendiğinde TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler rasyosu için P değeri istatistik hesaplamalarda sınır değeri kabul edilen 0,05'den büyük olduğundan kriz öncesi ve kriz sonrası için anlamlı bir fark yokken incelenen diğer rasyolar için kriz öncesi ve sonrasında fark anlamlıdır ve bu rasyolar için Hipotez 2 doğru olarak kabul edilir.

**Tablo 20: Kriz Öncesi Likidite Rasyoları Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	10,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,27
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,50
	Toplam	24	
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	Kamu Bankaları	3	13,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	13,18
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,40
	Toplam	24	
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler kriz sonrası	Kamu Bankaları	3	15,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,82
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,20
	Toplam	24	
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Kamu Bankaları	3	10,83
	Özel Sermayeli Bankalar	11	13,86
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,50
	Toplam	24	
YP Likit Aktifler / YP Pasifler	Kamu Bankaları	3	15,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	13,18
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	10,80
	Toplam	24	

	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	YP Likit Aktifler / YP Pasifler
Ki Kare	0,586	0,426	0,962	0,776	1,282
Sd	2	2	2	2	2
Anlamlılık	0,746	0,808	0,618	0,678	0,527

Tablo 20'de görüldüğü gibi anlamlılık satırındaki değerler 0,05'den büyük olduğundan bankaların sahiplik yapılarına göre krizden önce likidite durumlarında anlamlı bir fark yoktur ve bu durumda Hipotez 1 kabul edilir.

**Tablo 21: Kriz Sonrası Likidite Rasyoları Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	12,50
	Özel Sermayeli Bankalar	11	13,91
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	10,95
	Toplam	24	
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	Kamu Bankaları	3	8,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,73
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	14,70
	Toplam	24	



**Tablo 21 (Devamı)**

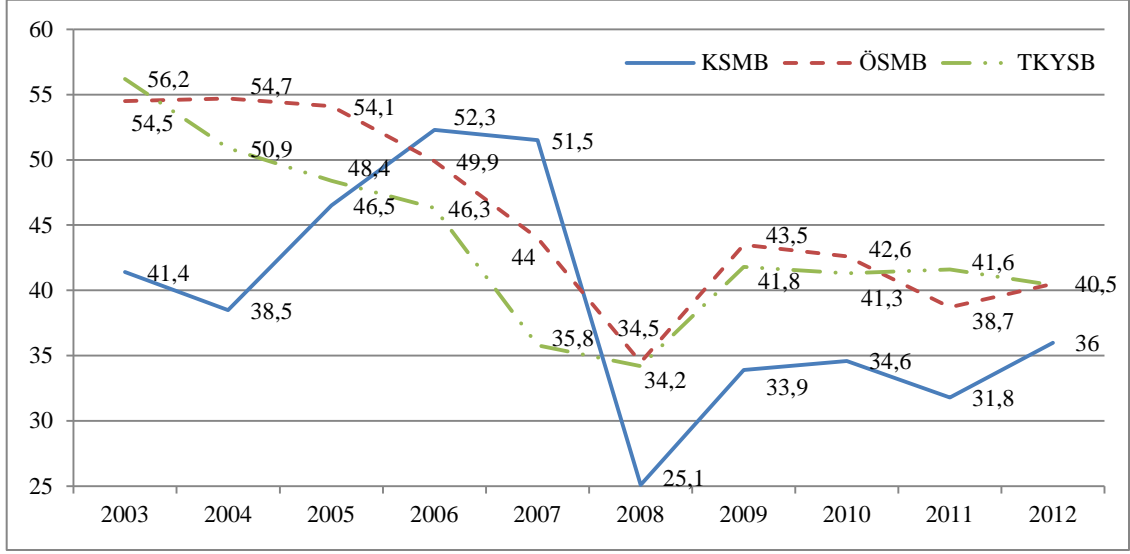
Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler kriz sonrası	Kamu Bankaları	3	11,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,64
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,70
	Toplam	24	
Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Kamu Bankaları	3	7,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,50
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,95
	Toplam	24	
YP Likit Aktifler / YP Pasifler	Kamu Bankaları	3	17,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	14,73
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	8,70
	Toplam	24	

	Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	YP Likit Aktifler / YP Pasifler
Ki Kare	0,918	2,314	0,494	1,823	5,194
Sd	2	2	2	2	2
Anlamlılık	0,632	0,314	0,781	0,402	0,074

Likidite rasyoları için anlamlılık satırındaki değerler istatistiksel hesaplamalarda sınır değeri kabul edilen 0,05'den büyük olduğundan kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının krizden etkilenme düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemektedir, Hipotez 1 doğru olarak kabul edilir.

Aşağıda söz konusu değişkenlerin kriz öncesi ve sonrasında yıllık ortalama değerleri, banka türleri arasındaki farklar grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

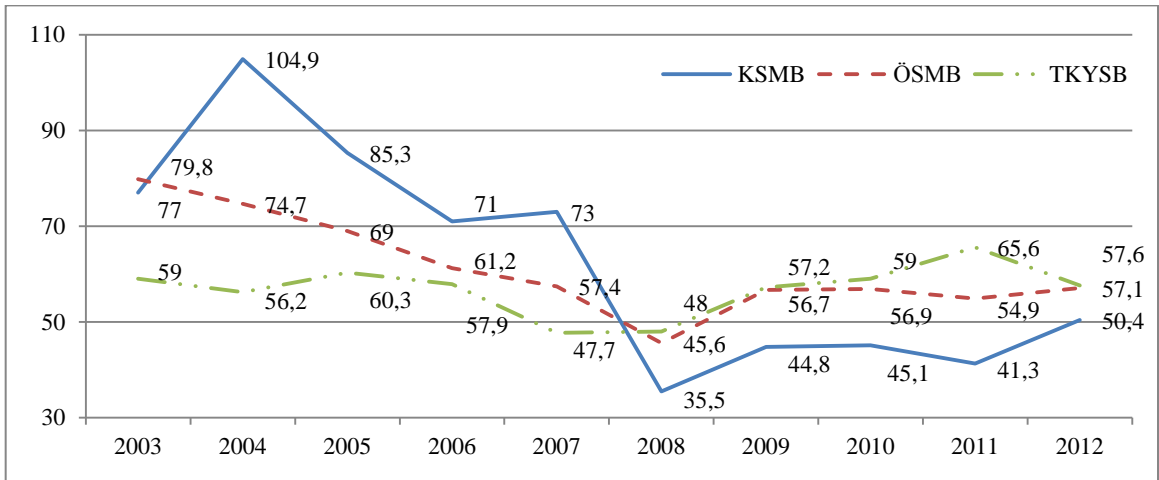
**Grafik 15: Likit Aktifler / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar) (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

2006 yılında %52,3 ile en yüksek pay kamu bankalarına aitken bu oran özel bankalarda %49,9 ve yabancı bankalarda %46,3'dür. Söz konusu oran kriz döneminde gerileme göstermiştir. 2007 yılında ise bu oran kamu bankaları için %51,5, özel bankalar için özel bankalar için %44 ve yabancı sermayeli bankalar için %35,8'dir. 2008 yılına gelindiğinde ise bu oran kamu bankalarında %25,1'e özel bankalarda %34,5'e ve yabancı bankalarda %34,2'ye gerilemiştir. 2009 yılı itibariyle ise banka türlerinde yeniden yükselmeye başlamıştır.

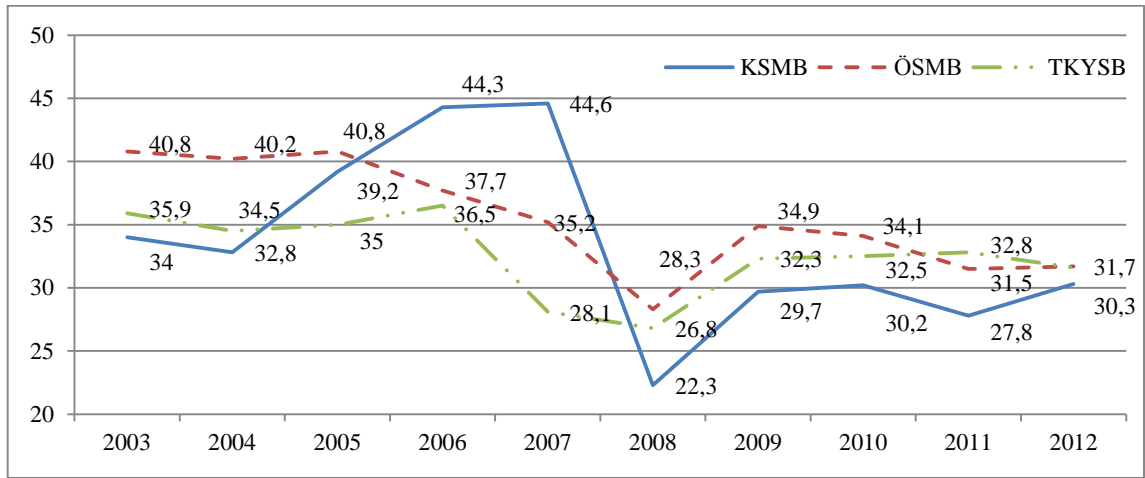
**Grafik 16: Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Kriz öncesi dönemde söz konusu orana ait en yüksek değer genel itibariyle kamu sermayeli banka türüne aitken, kriz sonrası dönemde en düşük pay kamu sermayeli banka türüne aittir ve en yüksek pay yabancı sermayeli banka türüne aittir. 2007 yılında bu oran kamu bankaları için %73,0 iken 2008 yılında %35,5'e özel bankalar için 2007 yılında %57,4 iken 2008 yılında %45,6'ya gerilemiş ve yabancı sermayeli bankalar için 2007 yılında %47,7 iken 2008 yılında %48 olmuştur.

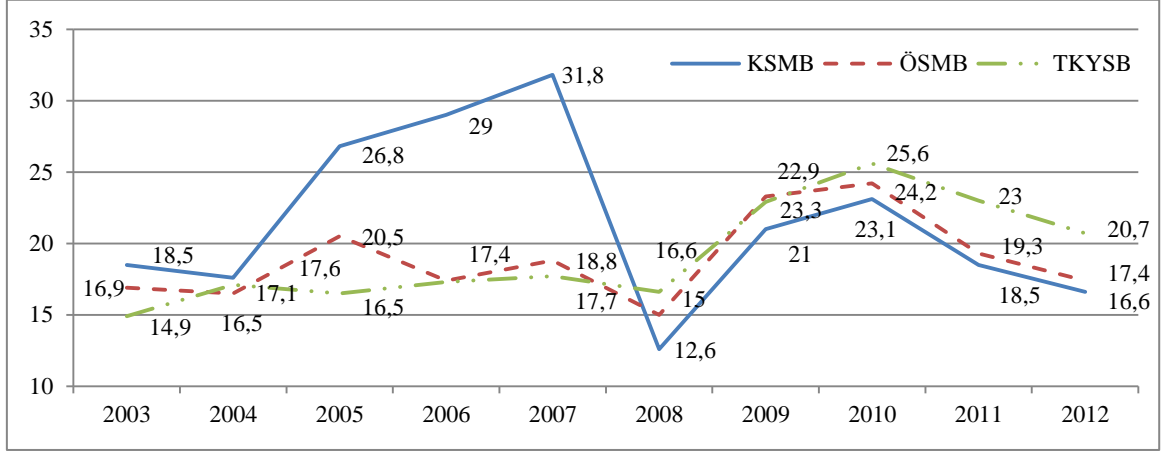
**Grafik 17: Likit Aktifler / Toplam Aktifler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Kriz öncesine ait 2006 ve 2007 yıllarında en yüksek pay kamu sermayeli mevduat bankalarına aitken, 2008 ve diğer kriz sonrası yıllarda en düşük pay kamu sermayeli mevduat bankalarına aittir. 2007 yılında kamu bankaları için söz konusu oran %44,6, özel bankalar için %35,2, yabancı bankalar için %28,1'dir. 2008 yılında ise kamu bankaları için %22,3, özel bankalar için %28,3 ve yabancı bankalar için %26,8'dir.

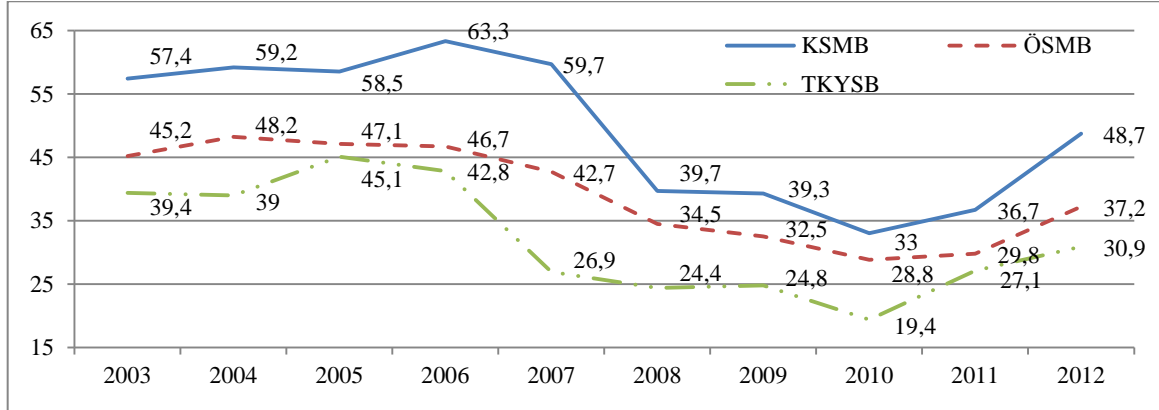
**Grafik 18: TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Grafikte görüldüğü gibi değişkene ait en yüksek pay kriz öncesi dönemde kamu sermayeli mevduat bankalarına aittir, kriz sonrası dönemde ise genel olarak en yüksek pay yabancı sermayeli mevduat bankalarına aittir. TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler rasyosu tüm banka türleri için 2008 yılına gelindiğinde 2007 yılına oranla gerileme göstermiş, 2009 yılında toparlanmış ve 2010 yılında ise yeniden gerilemiştir.

**Grafik 19: YP Likit Aktifler / YP Pasifler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Aktif pasif yapısında yabancı paranın etkinliğini ölçen bu oranın hem kriz öncesi hem de kriz sonrası dönemlerde en yüksek payı kamu sermayeli mevduat bankalarına sonrasında ise özel sermayeli mevduat bankalarına aittir. Söz konusu oran 2007 yılı itibariyle veri setindeki tüm banka türleri için gerilemeye başlamıştır, 2011 ve 2012 yıllarında ise yeniden yükselmeye başlamıştır.

Likidite oranları menkul değerlerdeki belirgin azalışın etkisiyle düşüş eğilimine girmekte ve zorunlu karşılıklardaki değişiklikler söz konusu oranın değişiminde belirleyici olmaktadır (TCMB, Kasım 2011: 52).

### 3.6. Finansal Krizin Bankaların Sermaye Yeterliliklerine Etkisi

Bu kısımda 2008 küresel krizin bankaların sermaye yeterlilikleri üzerine etkisi incelenmiştir. Kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı sermayeli bankaların 2003-2007 yılları ile 2008-2012 yılları arasında finansal rasyoların yıllık ortalama değerleri ele alınmıştır. Kriz öncesi ve kriz sonrasında bankaların yıllık rasyoları karşılaştırılarak, Türkiye'de faaliyet gösteren kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalar üzerinde krizin etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Kullanılan veri setiyle ilgili öncelikle normal dağılıma sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Kullanılan değişkenlerin Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testlerinden faydalanarak elimizdeki verilerin normal dağılım sonuçları aşağıda verilmiştir.

**Tablo 22: Sermaye Yeterliliği Normallik Testi Sonuçları**

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	Anlm.	İstatistik	Sd	Anlm.
Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	0,151	48	0,008	0,865	48	0,000
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	0,164	48	0,002	0,907	48	0,001
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	0,390	48	0,000	0,307	48	0,000
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	0,359	48	0,000	0,467	48	0,000
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	0,449	48	0,000	0,305	48	0,000

Tablo 22'de anlamlılık satırındaki değerlerin istatistiksel anlamlılık hesaplamalarında sınır değeri kabul edilen 0,05'den küçük olması incelenen faktörlerin dağılımlarının normal dağılımda olmadığını göstermektedir.

Veri setinin analizinde kriz öncesi ve sonrası sermaye yeterliliği değişkenlerini karşılaştırmak için parametrik olmayan testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden faydalanılmıştır.

**Tablo 23: Sermaye Yeterliliği Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi**

	N	Ortalama Sıra	Toplam Sıra	
Kriz Sonrası Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar – Kriz Öncesi Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	Negatif Sıra	13	11,92	155,00
	Pozitif Sıra	11	13,18	145,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar – Kriz Öncesi Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	Negatif Sıra	15	13,30	199,50
	Pozitif Sıra	9	11,17	100,50
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar – Kriz Öncesi (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	Negatif Sıra	12	11,13	133,50
	Pozitif Sıra	12	13,88	166,50
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar) – Kriz Öncesi Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Negatif Sıra	13	13,31	173,00
	Pozitif Sıra	11	11,55	127,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Özkaynaklar / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi Özkaynaklar / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	11	14,27	157,00
	Pozitif Sıra	13	11,00	143,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		

	Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar
Z	-0,143	-1,414	-0,472
Anlamlılık	0,886	0,157	0,637
	Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	
Z	-0,657	-0,200	
Anlamlılık	0,511	0,841	

Yukarıdaki Tablo 23'e bakıldığında sermaye yeterliliği rasyolarına ait anlamlılık değerleri 0,05'den büyük olduğundan kriz öncesi ve kriz sonrasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılır ve bu durumda Hipotez 1 kabul görür.

**Tablo 24: Kriz Öncesi Sermaye Yeterliliği Rasyoları**  
**Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	6,83
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,36
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	15,45
	Toplam	24	
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Kamu Bankaları	3	5,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,32
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	14,95
	Toplam	24	
Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	7,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,45
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	14,00
	Toplam	24	
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	19,33
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,36
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,70
	Toplam	24	
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	17,83
	Özel Sermayeli Bankalar	11	9,32
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	14,40
	Toplam	24	

	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar
Ki Kare	3,955	4,585	1,852	3,214	4,666
Sd	2	2	2	2	2
Anlamlılık	0,138	0,101	0,396	0,201	0,097

Sermaye yeterliliğine ait rasyoların anlamlılık satırındaki değerler 0,05'den büyüktür ve bu sonuç veri setindeki banka türleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığını gösterir. Buna göre seçilmesi gereken Hipotez 1 olacaktır.

**Tablo 25: Kriz Sonrası Sermaye Yeterliliği Rasyoları**  
**Kruskal Wallis Test**

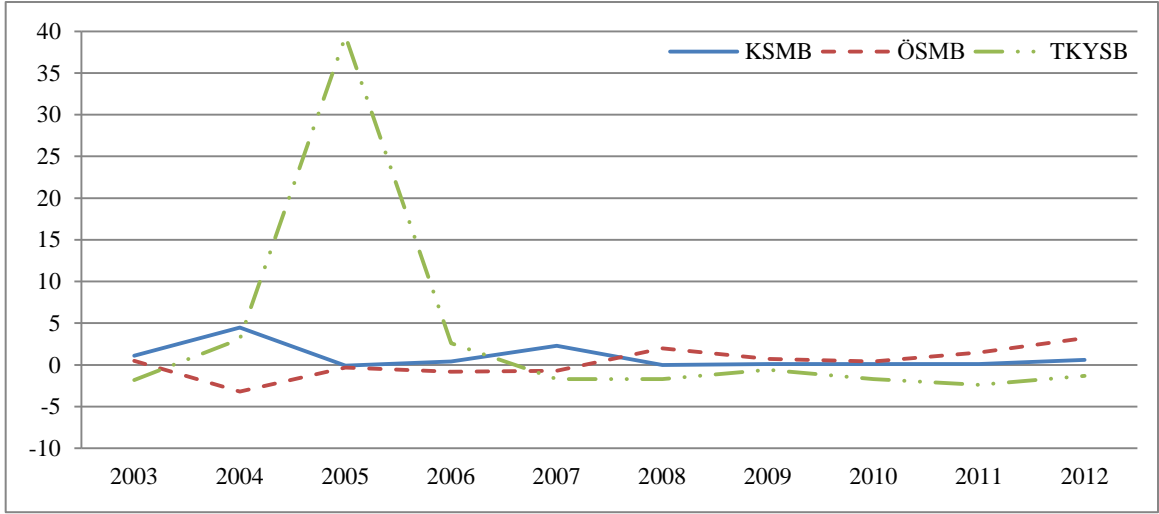
Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	3,33
	Özel Sermayeli Bankalar	11	13,95
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,65
	Toplam	24	
Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Kamu Bankaları	3	3,33
	Özel Sermayeli Bankalar	11	14,00
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,60
	Toplam	24	
Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	3,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	10,73
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	17,10
	Toplam	24	
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	17,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	15,00
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	8,40
	Toplam	24	
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	Kamu Bankaları	3	12,00
	Özel Sermayeli Bankalar	11	15,32
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	9,55
	Toplam	24	

	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar
Ki Kare	5,774	5,781	9,605	5,952	3,506
Sd	2	2	2	2	2
Anlamlılık	0,056	0,056	0,008	0,051	0,173

Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar rasyosu kamu ve özel sermayeli bankalarda azalırken yabancı sermayeli banka türlerinde oldukça yüksek seyretmiştir. Bu rasyonun krizden sonraki durumu banka türleri arasında anlamlı farklılık göstermektedir. Sermaye yeterliliğine ait diğer rasyolar için ise banka türleri arasında farkın anlamlı olmadığı görülmektedir, buna göre değişkenler arasında anlamlı bir farkın varlığını kabul etmeyen Hipotez 1 doğru olarak seçilir.



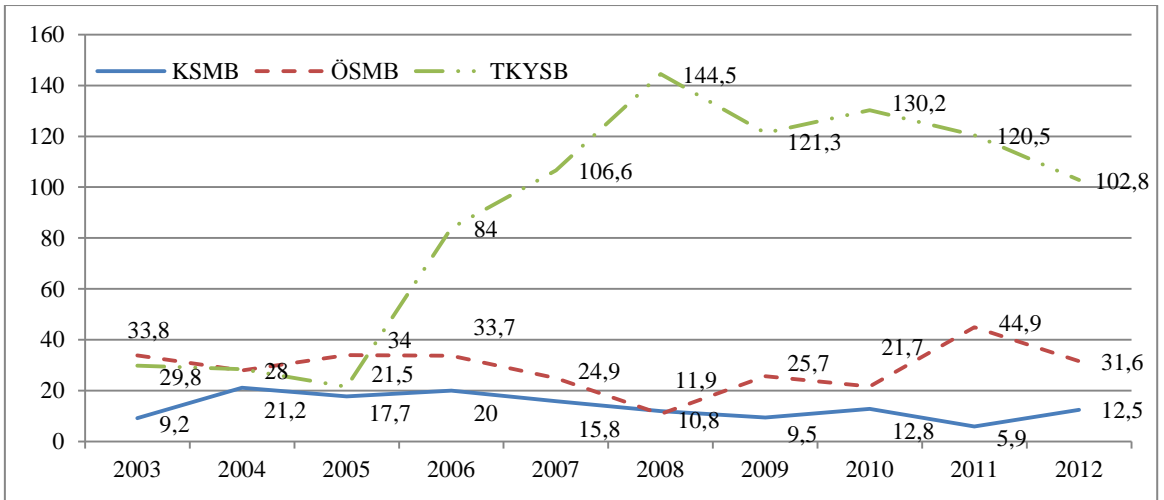
**Grafik 20: (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar rasyosu bankanın net bilanço pozisyonu olarak tanımlanan yabancı para cinsinden varlıkları ile kaynakları arasındaki fark ile net bilanço dışı pozisyon olarak tanımlanan yabancı para cinsinden bilanço dışı varlık ve yükümlülükleri arasındaki farkın, özkaynaklar tarafından karşılanma seviyesini gösterir (Aydın ve Başkır, 2013: 33). Bu rasyo genel olarak birbirine yakın ve düşük düzeylerde seyretmiştir.

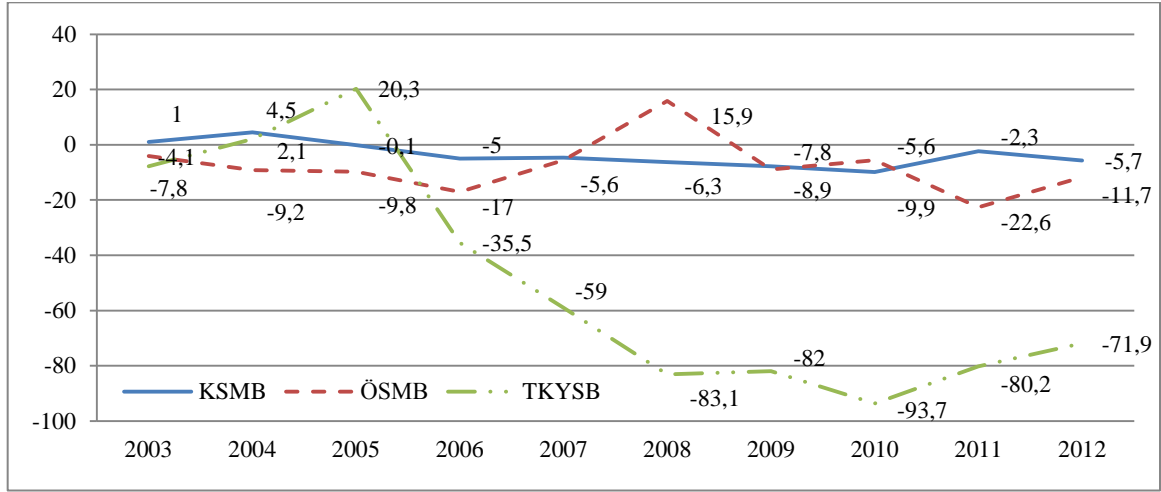
**Grafik 21: Bilanço içi Döviz Pozisyonu / Özkaynaklar (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Özkaynak unsurunun döviz ile ilişkisine bakıldığında kamu ve özel sermayeli bankalarda gerileme olurken, yabancı sermayeli bankalarda artış gözlenmiştir. Kurların yükselmesi ile tasarruf sahiplerinin tasarruflarını yabancı paradan TL'ye çevirmelerinin de etkisiyle 2008 yılında sektörde genel olarak bilanço içi döviz pozisyonu azalmıştır.

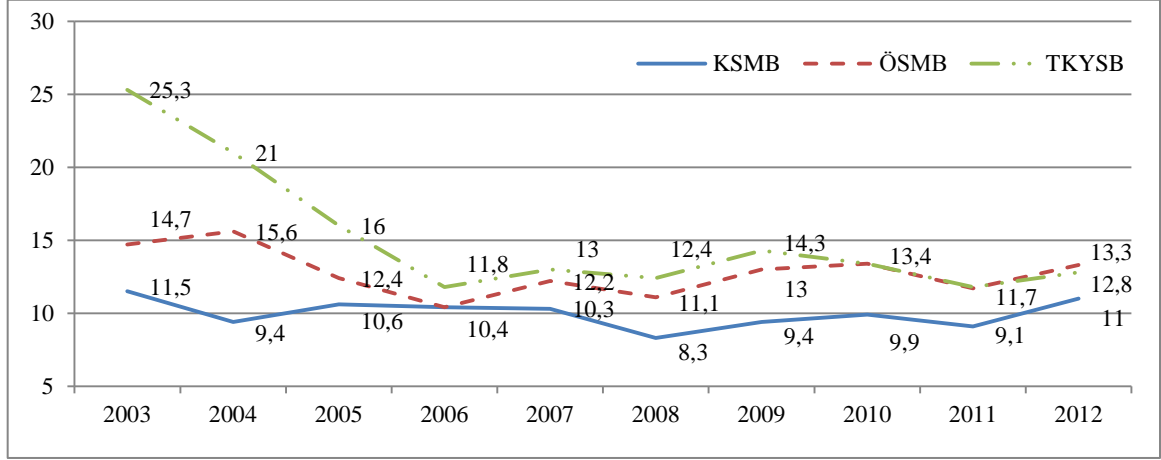
**Grafik 22: Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar değişkeni bankaların yabancı para cinsinden varlıkları ile kaynakları arasındaki farkın özkaynaklar tarafından karşılanma seviyesini ifade eder (Aydın ve Başkır, 2013: 33). Söz konusu oran negatif seviyededir, kriz yıllarında kamu ve yabancı sermayeli banka türlerinde azalmış, oranın negatif değer taşıması banka öz kaynaklarının, kur riskini karşılamada yetersiz olduğunu göstermektedir. Özel sermayeli mevduat bankalarında ise söz konusu oran 2008 yılında pozitif olmakla beraber 2009 yılına gelindiğinde yeniden gerileyerek, negatif seviyelere ulaşmıştır.

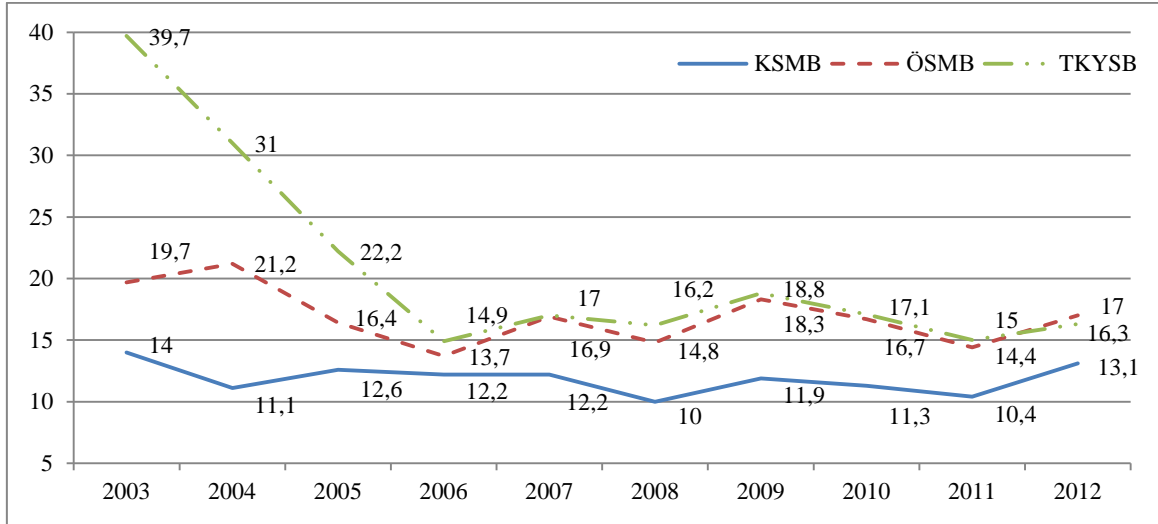
**Grafik 23: Özkaynaklar / Toplam Aktifler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Varlıkların yüzde kaçının işletme sahipleri tarafından sağlandığını gösteren Özkaynaklar / Toplam Aktifler oranına ait en yüksek pay yabancı sermayeli mevduat bankalarına aittir. Söz konusu oran 2008 yılından 2010 yılına kadar özkaynaklarda artışın etkisiyle yükselmiştir.

**Grafik 24: Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar) (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Özkaynaklar / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar) oranına ait en yüksek pay kriz öncesi ve kriz sonrası dönemlerde yabancı sermayeli mevduat bankalarına aittir, 2008 yılına gelindiğinde gerilemekle beraber 2009 yılında yükselmiştir.

### 3.7. Finansal Krizin Bankaların Aktif Kalitelerine Etkisi

Çalışmanın bu kısmında 2008 küresel krizinin bankaların aktif kaliteleri üzerine incelenmiştir. Kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı sermayeli bankaların 2003-2007 yılları ile 2008-2012 yılları arasında finansal rasyoların yıllık ortalama değerleri alınmıştır. Kriz öncesi ve kriz sonrası bankaların aktif kalitesine ait yıllık rasyoları karşılaştırılarak, Türkiye'de faaliyet gösteren kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalara etkisi saptanmaya çalışılmıştır.

Kullanılan veri setiyle ilgili öncelikle normal dağılıma sahip olup olmadığı incelenmiştir. Kullanılan değişkenlerin Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testlerinden faydalanarak elimizdeki verilerin normal dağılım sonuçları aşağıda verilmiştir.

**Tablo 26: Aktif Kalitesi Normallik Testi Sonuçları**

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	Anlm.	İstatistik	Sd	Anlm.
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	0,191	48	0,000	0,793	48	0,000
Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler	0,104	48	0,200	0,924	48	0,004
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	0,114	46	0,169	0,924	46	0,005
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,168	46	0,002	0,828	46	0,000
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	0,102	48	0,200	0,941	48	0,018
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,128	46	0,055	0,926	46	0,006

Tablo 26 incelendiğinde aktif kalitesine ait faktörlerin dağılımlarının normal dağılımda olmadığı görülmektedir. Veri sayısı 50'den az olduğundan Shapiro-Wilk testinin sonuçları dikkate alınmıştır.

Veri setinin analizinde kriz öncesi ve sonrası aktif kalitesi değişkenlerini karşılaştırmak için parametrik olmayan testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden faydalanılmıştır.

**Tablo 27: Aktif Kalitesi Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi**

	N	Ortalama Sıra	Toplam Sıra	
Kriz Sonrası Duran Aktifler / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	19	14,03	266,50
	Pozitif Sıra	5	6,70	33,50
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	17	13,94	237,00
	Pozitif Sıra	7	9,00	63,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt) – Kriz Öncesi Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	Negatif Sıra	17	11,53	196,00
	Pozitif Sıra	6	13,33	80,00
	Eşit	0		
	Toplam	23		
Kriz Sonrası Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar – Kriz Öncesi Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	Negatif Sıra	9	13,22	119,00
	Pozitif Sıra	12	9,33	112,00
	Eşit	2		
	Toplam	23		
Kriz Sonrası Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler – Kriz Öncesi Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	Negatif Sıra	3	2,33	7,00
	Pozitif Sıra	21	13,95	293,00
	Eşit	0		
	Toplam	24		
Kriz Sonrası Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar – Kriz Öncesi Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	Negatif Sıra	11	9,23	101,50
	Pozitif Sıra	12	14,54	174,50
	Eşit	0		
	Toplam	23		

	Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar
Z	-3,329	-2,486	-1,764	-0,122
Anlamlılık	0,001	0,013	0,078	0,903
	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar		
Z	-4,086	-1,110		
Anlamlılık	0,000	0,267		

Tablo 27'den anlaşılacağı üzere toplam kredi ve alacakların içinde takipteki krediler, tüketici kredileri ve Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler hesaplarının anlamlılık

satırındaki değerler 0,05'den büyük olup krizden önce ve krizden sonra anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu nedenle Hipotez 1 kabul edilir. Aktif kalitesine ait diğer kalemler için ise anlamlılık satırındaki değerler 0,05'den küçük olduğundan krizden önce ve krizden sonra anlamlı bir fark olduğu görülür, buna bağlı olarak Hipotez 2 tercih edilir.

Kriz öncesi ve kriz sonrası dönemlerde veri setinde yer alan kamu, özel ve yabancı sermayeli banka türleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını aşağıda incelenmiştir.

**Tablo 28: Kriz Öncesi Aktif Kalitesi Rasyoları Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	21,33
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,68
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	10,75
	Toplam	24	
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	6,33
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,91
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	15,00
	Toplam	24	
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	Kamu Bankaları	3	19,67
	Özel Sermayeli Bankalar	10	8,67
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,60
	Toplam	23	
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	Kamu Bankaları	3	15,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,36
	Yabancı Sermayeli Bankalar	9	10,13
	Toplam	23	
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	7,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	15,14
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,05
	Toplam	24	
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	Kamu Bankaları	3	14,33
	Özel Sermayeli Bankalar	10	13,30
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	10,00
	Toplam	23	

	Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)
Ki Kare	5,449	3,608	6,465	1,617
Sd	2	2	2	2
Anlamlılık	0,066	0,165	0,039	0,446

**Tablo 28 (Devamı)**

	Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar
Ki Kare	3,356	1,592
Sd	2	2
Anlamlılık	0,187	0,451

Takipteki Krediler / Toplam Krediler ve Alacaklar değişkeni için anlamlılık satırındaki değer 0,05'den küçük olduğundan veri setinde yer alan banka türleri arasında krizden önceki fark anlamlıdır ve Hipotez 2 kabul edilir. Ancak aktif kalitesine ait diğer kalemler için anlamlılık satırındaki değerler 0,05'den büyük olup banka türleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır bu durumda Hipotez 1 kabul edilir.

**Tablo 29: Kriz Sonrası Aktif Kalitesi Rasyoları Kruskal Wallis Test**

Yıllar	Banka Türleri	N	Ortalama Sıra
Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	18,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	11,45
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,80
	Toplam	24	
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	9,50
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,55
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,35
	Toplam	24	
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	Kamu Bankaları	3	10,67
	Özel Sermayeli Bankalar	10	10,65
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	13,75
	Toplam	23	
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)	Kamu Bankaları	3	15,67
	Özel Sermayeli Bankalar	11	12,09
	Yabancı Sermayeli Bankalar	9	10,67
	Toplam	23	
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Kamu Bankaları	3	7,17
	Özel Sermayeli Bankalar	11	14,09
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	12,35
	Toplam	24	
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	Kamu Bankaları	3	14,33
	Özel Sermayeli Bankalar	10	11,90
	Yabancı Sermayeli Bankalar	10	11,40
	Toplam	23	

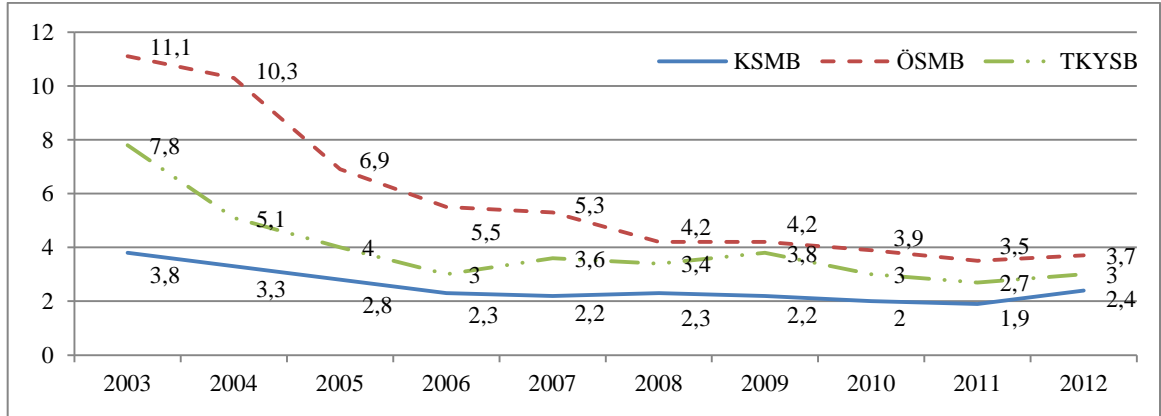
**Tablo 29 (Devamı)**

	Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt)
Ki Kare	2,620	0,685	1,178	1,227
Sd	2	2	2	2
Anlamlılık	0,270	0,710	0,555	0,542
	Duran Aktifler / Toplam Aktifler	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar		
Ki Kare	2,271	0,436		
Sd	2	2		
Anlamlılık	0,321	0,804		

Tablo 29'a göre kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları arasında küresel finansal kriz sonrası aktif kalitesi rasyoları açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Buna göre Hipotez 1'i tercih etmek doğru olacaktır.

Aşağıda aktif kalitesine ait değişkenlerin yıllar itibariyle değişimi kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar baz alınarak grafikler yardımıyla gösterilmiştir.

**Grafik 25: Duran Aktifler / Toplam Aktifler (%)**

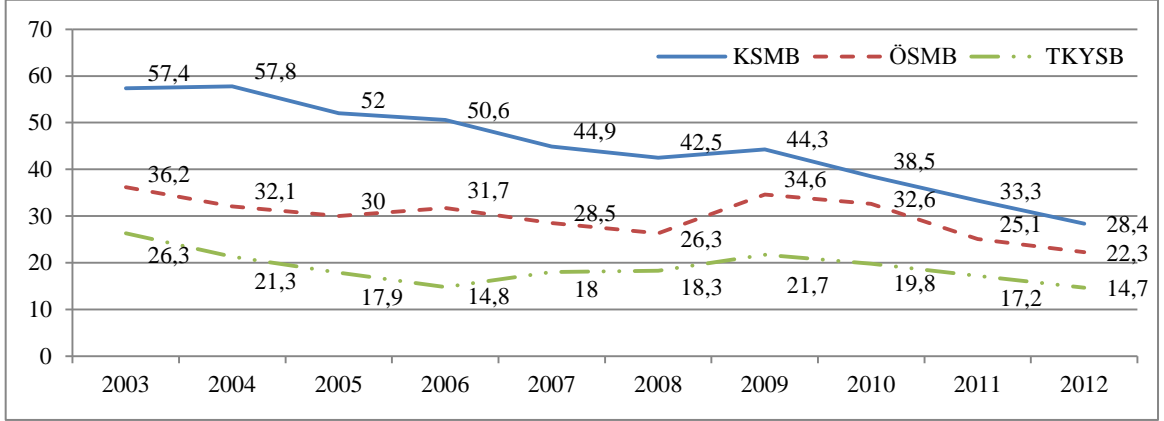


**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Duran aktiflerin toplam aktifler içerisinde payının en yüksek olduğu banka türü her iki dönemde de özel sermayeli mevduat bankalarıdır, bunu yabancı sermayeli mevduat bankaları takip etmektedir. Söz konusu banka türlerinde 2006 yılı itibariyle belli çapta düşüşler yaşanmıştır.



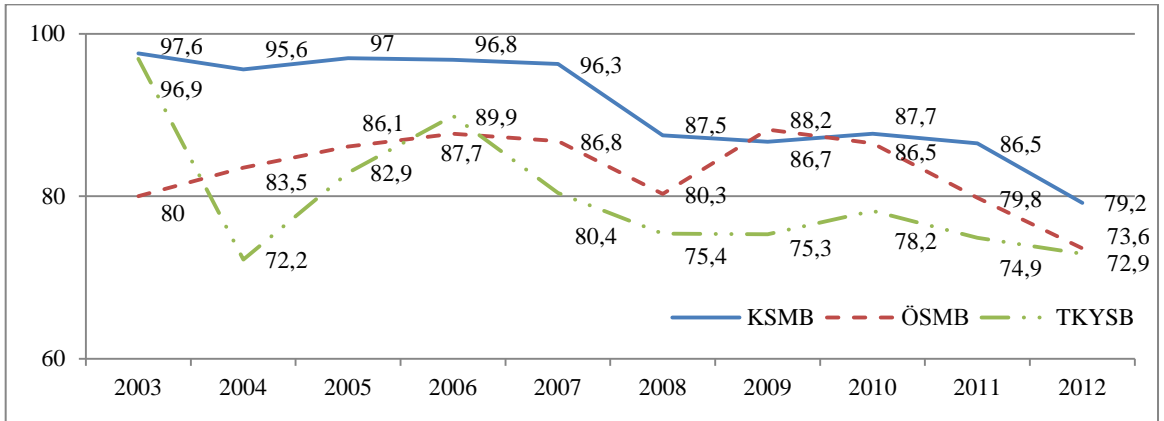
**Grafik 26: Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Finansal Varlıklar / Toplam Aktifler değişkeni incelendiğinde kriz öncesi ve kriz sonrası dönemlerde en yüksek pay kamu sermayeli mevduat bankalarına ait olduğu görülmektedir, bunu özel sermayeli mevduat bankaları takip etmektedir. Rasyo, kamu ve özel sermayeli banka türlerinde 2007 ve 2008 yılları itibariyle gerileme göstermiştir.

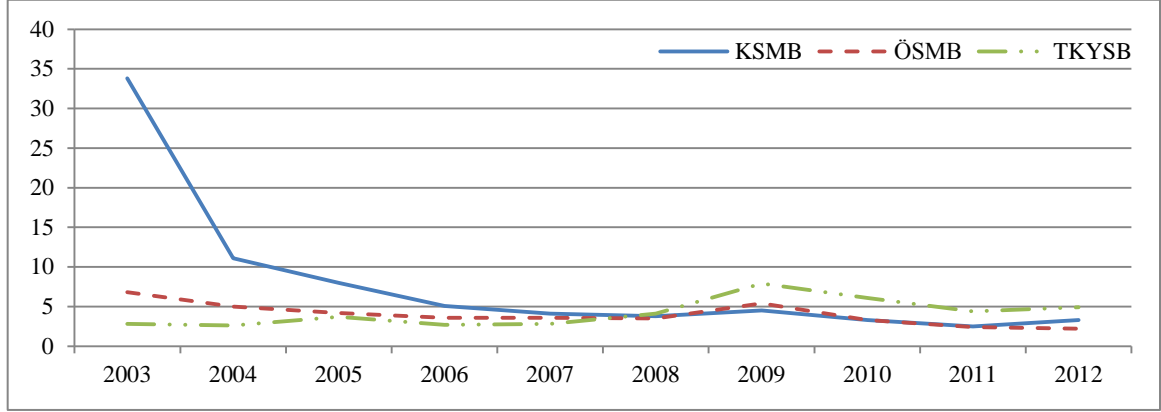
**Grafik 27: Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler (brüt) (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Bankalar geri ödenmeyen krediler için karşılık ayırırlar. Bu karşılık ne kadar fazlaysa o kadar risk içerir. Karşılık ayrılması bankaların karını azaltmaktadır. Özel karşılıkların takipteki kredilere oranına bakıldığında yıllar itibariyle en yüksek pay kamu sermayeli mevduat bankalarına aittir. Veri setinde yer alan tüm banka türlerinde söz konusu rasyo gerileme göstermiştir.

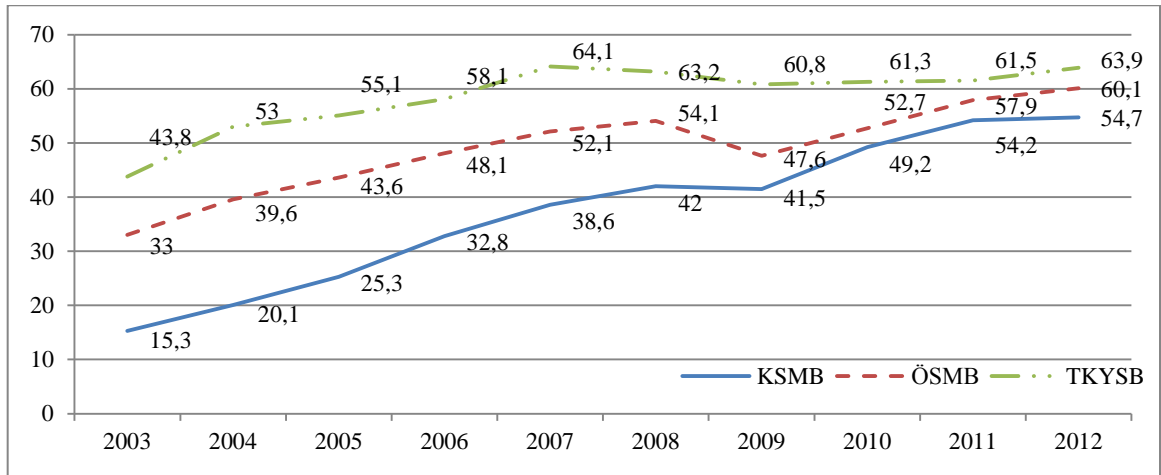
**Grafik 28: Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Toplam alacaklar içinde takipteki kredilerin payının yüksek olması olumsuz bir duruma işaret etmekle birlikte bu oranın en yüksek olduğu banka türü krizden önce kamu sermayeli mevduat bankaları krizden sonra ise yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır. 2008 yılında azalan bu oran 2009 yılında artışa geçmekle beraber sonrasında yeniden azalma göstermiştir. Kredilerin tahsilatları ve takipteki alacakların aktiften silinmesi / satılmasıyla azalmaktadır, bu oranın azalması aktif kalitesini artırmaktadır.

**Grafik 29: Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler (%)**

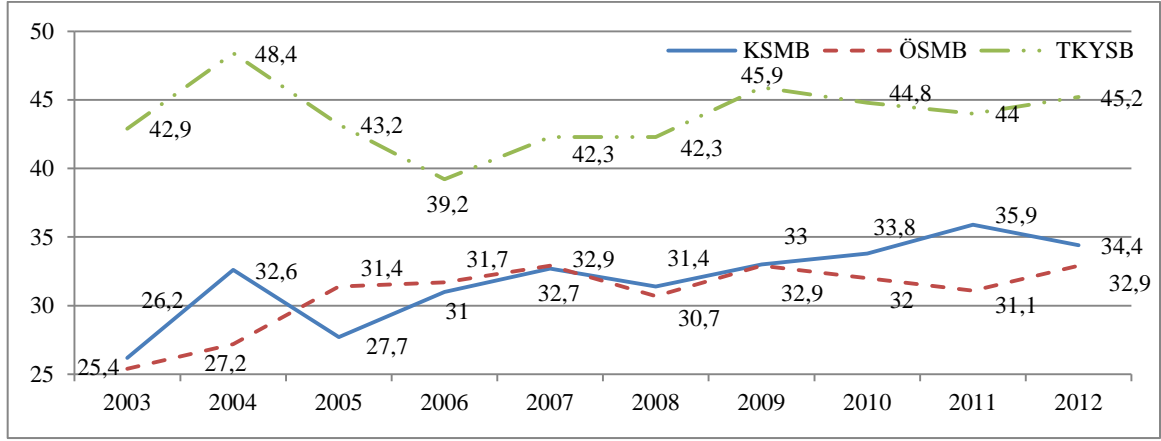


**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler hesabı 2008 yılına gelindiğinde yükselme göstermiştir, en yüksek olduğu banka türü yabancı sermayeli mevduat

bankalarıdır. Küresel krizin etkileriyle 2009 yılı başından itibaren azalmaya başlayan bu oran, bu tarihten sonra artışa dönmüştür.

**Grafik 30: Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar (%)**



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/>

Toplam krediler içerisinde tüketici kredilerinin payının en yüksek olduğu banka türü yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır ve bu oran kriz dönemi olan 2008 yılında diğer bankalar için azalırken yabancı bankalarda aynı seviyede kalmıştır. Ancak takip eden yıllarda tüketici kredileri yeniden yükselişe geçmiştir.

## SONUÇ

ABD mortgage piyasalarında ortaya çıkan sorunlar 2007 sonu itibariyle kredi ve likidite krizlerine dönüşmüş ardından küresel finansal sistemi de etkisi altına almıştır. Özellikle 2008 yılının sonundan itibaren söz konusu finansal krizin olumsuz etkileri tüm dünya piyasalarında hissedilmeye başlanmıştır. Ekonominin küresel düzeyde küçülmesi gelir düzeyinin düşmesine, dolayısıyla üretimde azalma ve dış ticarete daralmaya neden olmuştur. Bunun yanında büyüme oranları önemli ölçüde gerilemiş, işsizlik oranları ise artış göstermiştir.

Kriz öncesi dönemde Amerikan Merkez Bankası devamlı olarak faizleri düşürme politikası izlemiş ve ABD'de bazı finansal kuruluşlar kredibilitesi düşük olan kişilere de konut kredisi vermişlerdir. Başlangıçtaki düşük faiz oranları nedeniyle alt gelir grubuna ait kimseler tarafından genellikle değişken faizli krediler kullanılmıştır. Daha sonra faiz oranları arttığında, hane halkının geliri değişmediğinden borçların geri ödenmesinde sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Düşük gelir grubundaki tüketicilerin kullanmış oldukları riskli mortgage kredilerini geri ödeme sıkıntısına düşmesiyle ABD'de başlayan kriz tüm dünya piyasalarını etkisi altına almıştır.

Mortgage krizinin ortaya çıkmasından finansal piyasadaki tek bir aktörü sorumlu tutmak pek tabii ki doğru olmayacaktır. Bu krizden borçlular, kredi veren kuruluşlar, menkul kıymet ihraç edenler, kredi derecelendirme kuruluşları ve yatırımcılar kadar finansal sistemdeki tüm aktörler sorumludur. Kriz nedeniyle bazı önemli finans kuruluşları iflas etmiş birçok kuruluş ise devlet müdahalesine maruz kalmıştır.

Bu çalışmada 2008 küresel finansal krizinin Türkiye'de faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar üzerindeki etkisi bazı rasyolar üzerinden ele alınmıştır. Söz konusu bankaların kriz öncesi ve sonrası dönemde finansal rasyolarında meydana gelen hareketlerin anlamlı olup olmadığını ve bu banka türlerinin krizden etkilenme düzeylerinde farklılık olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda finansal oranlardan Sermaye Yeterliliği, Aktif Kalitesi, Karlılık, Likidite ve Gelir Gider rasyoları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Karlılık rasyolarına ait finansal oranlara bakıldığında kriz öncesine ait dönem ile kriz sonrasına ait dönemler arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde krizden önce ve sonra banka türlerinin karlılık durumları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Karlılık rasyoları krizin ortaya çıktığı 2008 yılında gerileme göstermekle beraber, 2009 yılında toparlanmış ve karlılık artış göstermiştir.

Finansal sistemin en önemli aktörlerinden olan bankaların gelir gider yapılarına bakıldığında bu verilerin krizden etkilendiği gözlemlenmektedir. Veri setinde yer alan kamu, özel ve yabancı sermayeli bankaların söz konusu krizden etkilenme düzeyleri arasındaki farka bakıldığında ise Faiz Giderleri / Toplam Giderler rasyosu dışında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Gelir gider rasyolarına ait en yüksek pay kamu sermayeli mevduat bankalarına aittir. Toplam gelirler içerisinde faiz gelirlerinin payı krizle beraber artarken, gelir gider kalemine ait diğer rasyolar olan Faiz Giderleri / Toplam Giderler, Faiz Gelirleri / Toplam Aktifler, Faiz Giderleri / Toplam Aktifler gerileme göstermiştir.

Likidite rasyoları incelendiğinde TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler rasyosu dışındaki rasyolar için kriz öncesi ve kriz sonrası dönemin anlamlı farklılık gösterdiği görülür. Kamu, özel ve yabancı sermayeli banka türlerinin krizden etkilenme düzeylerinde ve krizden önce likidite durumları arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Söz konusu oranlar kriz yıllarında genel itibariyle gerileme göstermiştir.

Çalışma kapsamında incelenen bir diğer değişken olan sermaye yeterliliğine ait rasyolara bakıldığında kriz öncesi ve kriz sonrasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili dönemlerde banka türlerinin performansları arasında anlamlı fark olup olmadığına bakıldığında ise yalnızca krizden sonra bilanço içi döviz pozisyonu / özkaynaklar rasyosu için istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bankaların yabancı para cinsinden varlıkları ile kaynakları arasındaki farkın özkaynaklar tarafından karşılanma seviyesini ifade eden Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar değişkeni genel olarak negatif değer taşımıştır. Toplam aktiflerde özkaynakların oranı özkaynaklarda artışın etkisiyle yükselmiştir. Türk bankacılık sektörü sermaye yeterliliği açısından güçlü yapısını korumaktadır. Sermaye yeterliliğine ait rasyolar genel itibariyle kriz dönemi olan 2008 yılında gerileme göstermiş fakat 2009 yılında bankaların sermaye yeterliliği yükselmiştir.

Toplam aktifler içindeki duran aktifler, finansal varlıklar ve toplam kredi ve alacaklar rasyoları için kriz öncesi ve sonrası arasındaki fark anlamlıdır. Bankaların incelenen bu rasyoları krizden etkilenmiştir. Krizden önce ve sonra banka türlerinin aktif kaliteleri arasında genel itibariyle anlamlı bir fark görülmemiştir. Toplam krediler içerisinde tüketici kredilerinin payı kriz dönemi olan 2008 yılında azalmakla beraber takip eden dönemde yükselme göstermiştir. Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler ise kriz döneminde yükselme göstermiştir. Küresel düzeyde gerçekleşen olumsuzluklar kredilerin 2008 yılındaki artışını sınırlanmış ve söz konusu oran 2009 yılında azalmış olsa da takip eden dönemde yükselmiştir. Toplam alacaklar içinde takipteki kredilerin payının yüksek olması olumsuz bir duruma işaret etmekle birlikte bu oranın en yüksek olduğu banka türü kriz sonrasında yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır ve bu oran 2009 yılını takiben sektörde azalma göstermiştir.

Küresel finansal krizin Türkiye’de faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar üzerindeki etkisinin incelendiği bu araştırmada söz konusu bankaların finansal rasyolarında kriz öncesi ve sonrası dönemde anlamlı bir farkın varlığının değişkenlik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Kimi göstergeler bakımından bankalar finansal krizden etkilenmişken kimi göstergeler söz konusu krizden etkilenmemiştir. Örneğin, gelir gider ve likidite göstergeleri bakımından kriz öncesi kriz sonrası dönemler anlamlı farklılık gösterirken, karlılık ve sermaye yeterliliği için böyle bir fark gözlenmemiştir. Aynı şekilde banka türlerinin krizden etkilenme düzeyleri de finansal rasyolar dikkate alınarak incelendiğinde stabil bir durumun söz konusu olmadığı görülmektedir. İncelemelerden de görüldüğü gibi banka türlerinin bazı finansal rasyolar için krizden etkilenme düzeyleri istatistiksel olarak anlamlıyken bazı rasyolar için anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Türkiye’de finans sektörünün, likidite, aktif kalitesi, sermaye yeterliliği, karlılık açılarından güçlü olması ve bankacılık sektörünün 2001 krizinin ardından daha sağlam temeller üzerinde yapılandırılması sayesinde krizin tahribatı azaltılmış, bankacılık sektörü küresel krizden pek fazla etkilenmemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre krizin etkilerinin yaşandığı 2009 yılında Türk bankacılık sisteminin karlılığının güçlendiği görülmektedir. Araştırma sonucunda ulaşılan bir başka sonuç ise 2008 küresel finansal krizi sürecinde bankaların şube sayılarını azaltmadığı, aksine genel itibariyle arttırdığıdır.

Bununla birlikte küresel finansal krizin tüm dünya ekonomilerini etkilemesi sonucu Türkiye'de de reel sektörde etkili olmuş, işsizlik oranlarında artış, büyüme oranlarında azalma ve dış ticarete daralmaya neden olarak ülke ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

## **YARARLANILAN KAYNAKLAR**

Adanur, Seyfettin (2012), **Türk Bankacılık Sisteminde 2001 Krizi ve 2008 Finansal Krizinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Afşar, Aslı (2011), **Global Kriz ve Türkiye Konut Piyasasına Etkileri**, No: 2251, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

Afşar, Muharrem (2004), **Finansal Küreselleşme ve Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi**, No: 1558, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 183, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Yayınları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

————— (2011), “Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6 (2), 143-171.

Akman, Zehra Feryal (2006), **Türk Bankacılık Sektörünün Yapısal Sorunları ve Avrupa Birliği Normlarına Göre Yeniden Yapılandırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alantar, Doğan (2008), “Küresel Finansal Kriz: Nedenler ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Maliye ve Finans Yazıları Dergisi**, 81, 1-10, [http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan\\_Alantar\\_Kuresel\\_Finansal\\_Kriz\\_Nedenleri\\_Sonuclari\\_MFY81.pdf](http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf) (12.12.2014).

Aloğlu, Ziya Tunç (2005), **Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizi Üzerine Etkileri**, Yayınlanmamış Uzman Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.

Altaş, Dilek (2006), **Türk Bankacılık Sektörünün İstatistik Tekniklerle Analizi**, 1. Baskı, İstanbul: Derin Yayınları.

Altıntaş, Halil (2004), “Bankacılık Krizleri, Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 22, 39-61.



- Arslan, Mert (2014), **Bankacılık Sektöründe Camels Analizi ve Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, Eren ve Süslü, Bora (2001), “Finansal Kriz Teorileri Işığında Türkiye’de Yaşanan Krizlerin Genel Bir Değerlendirmesi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, 41, 662-674.
- Aydın, Demet ve Başkır, Bahar (2013), “Bankaların 2012 Yılı Sermaye Yeterlilik Rasyolarına Göre Kümeleme Analizi ve Çok Boyutlu Ölçekleme Sonucu Sınıflandırılma Yapıları”, **Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi**, 1 (5-6), 29-47.
- Aykon, Yasemin (2011), **Finansal Krizlerin Banka Karlılıkları Üzerindeki Etkileri: 1997-2010 Dönemi Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2002), **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Geliştirme Raporu**, 5, [http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger\\_Raporlar/1523BSYYP\\_Gelisme\\_112002.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/1523BSYYP_Gelisme_112002.pdf) (12.12.2014).
- (2008), **Çalışma Tebliği: ABD Mortgage Krizi**, 3, [http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma\\_Raporlari/5176ABDMORTGAGE05082008x.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/5176ABDMORTGAGE05082008x.pdf) (25.11.2014).
- Bayraktar, Ayça (2013), **Ülke Riskinin Uluslararası Sermaye Hareketi Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bulut, Ümit (2011), **Küresel Kriz Ortamında Bankacılık Sektörü ve Reel sektör İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, Yaprak Sevil ve Balatan, Zeynep (2009), “Küresel Mali Krizin Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Veri Zarflama Analizi İle

Bilançooya Dayalı Mali Etkinlik Analizi”, **12. İktisat Öğrencileri Kongresi**, Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Çağıl, Gülcan (2011), “Küresel Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Finansal Performansının Electre Yöntemi ile Analizi”, **Muhasebe Finans Yazıları**, 93, 59-86.

Çubukçu, Fatmanur ve diğerleri (2010), “Yerel ve Global Krizlerin Dış Ticaretimiz Üzerine Etkileri: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **Ulusal Meslek Yüksek Okulu Öğrenci Sempozyumu**, Atatürk Üniversitesi Erzurum Meslek Yüksek Okulu.

Delice, Güven (2003), “Finansal Krizler: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 20, 57-81.

Demir, Faruk ve diğerleri (2008), "ABD Mortgage Krizi", **BDDK Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Çalışma Tebliği**, 3, 1-107.

Duman, Koray (2002), “Finansal Kriz ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması”, **Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2 (4), 132-145.

Durgun, Özlem (2007), “Küreselleşme Sürecinde, Finansal Serbestleşmenin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri”, **Mevzuat Dergisi**, 10 (111), 14-21.

Economic Research (t.y), **Federal Reserve Economic Data**, USA: Federal Reserve Bank of St. Louis, <http://research.stlouisfed.org/fred2/> (05.10.2014).

Eğilmez, Mahfi (1999), “2000’lerin Türkiyesi”, **İMKB Dergisi**, 12, 5-13.

————— (2008), **Küresel Finans Krizi**, 1. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Emir, Mustafa (2012), **Yatırım Projeleri Hazırlanması ve Değerlendirilmesi**, 1. Baskı, Trabzon: Derya Kitabevi.

Erdoğan, Bülent (2006), **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizler ve Finansal Kriz Modelleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Göçer, İsmet (2012), “2008 Küresel Ekonomik Krizin Nedenleri ve Seçilmiş Ülke Ekonomilerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 17, 18-37.
- Gök, Aydan (2011), **Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Küresel Mali Krizin Banka Sektörüne Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlgaz, Barış, (t.y.), **Oran Analizleri**, <http://www.bilgaz.net/dosyalar/OranAnalizi.pdf> (30.01.2015).
- İşıktaç, Muhip Şeyda (t.y.), **Bankacılık Tarihçe**, <http://isiktac.av.tr/files/> (17.12.2014).
- İbiş, Naime (2012), **Türkiye Yatırım Bankalarının Birleşmelerinde Yabancıların Rolü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlhan, Fahriye (2011), **Krizler Sürecinde Ülkemiz Ekonomisinde Banka ve Finans Kuruluşlarının Rolü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İyice, Muammer (2010), **Küresel Krizde Türk Bankacılık Sektörü: Türk Bankacılık Sektöründe Düzenlemelerin Küresel Kriz Ortamında Etkinliği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalaycı, Şeref (2010), **Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 5. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karabulut, Gökhan (2002), **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri**, 1. Baskı, İstanbul: Der Yayınevi.
- Karaçor, Zeynep (2006), “Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 16,379-391.
- Kaya, Bayram (2013), **Katılım Bankalarında Bireysel Emeklilik Sistemi ve İşleyişi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kaya, Murat (2007), **Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve Kobiler Üzerine Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, Ekrem ve diğerleri (2008), “**50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi (1958-2007)**”, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 262, <http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf> (10.12.2014).
- Keskin, Hidayet ve diğerleri (2006), “2001 Krizinin Ekonomik ve Siyasi Yönleri Üzerine Bir Değerlendirme Çabası”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 4, 46-73.
- Kibritçioğlu, Aykut (2001), "Türkiye'de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, 1969-2001", **Yeni Türkiye Dergisi**, 1 (41), 174-182.
- Korkmaz, Turhan ve Ceylan, Ali (2007), **Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi**, 1. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Marshall, David (1998), "Understanding the Asian Crises: Systemic Risk as Coordination Failure", **Economic Perspectives**, 22(3), 13-28.
- Meriç, Metin (2003), “Konsolide Bütçe Kaynak Yapısı Üzerine Etkisi”, , **18. Türkiye Maliye Sempozyumu** 13, Girne, KKTC.
- Metinsoy, Yavuz (2010), **Küresel Finansal Kriz ve Türkiye Ekonomisi Olası Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mışkını, Frederic Stanley (1996), "Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective", **National Bureau of Economic Research**, No: 5600, 1-49.
- Minyat, Mustafa (2002), “Liberalizasyon Sürecinde Ortaya Çıkan İstikrarsızlıklar ve Çözüm Önerileri”, **Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 9 (1-2), 187-210.
- Özatay, Fatih (2009a), **Finansal Krizler ve Türkiye**, 3. Baskı, İstanbul: Doğan Kitabevi.
- (27.08.2009b), “Kriz ve Batan Bankalar”, **Radikal Gazetesi**.

- Özer, Mustafa (1999), **Finansal Krizler, Piyasa Başarısızlıkları ve Finansal İstikrarı Sağlamaya Yönelik Politikalar**, No: 1096, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Öztürk, Serdar ve Gövdere, Bekir (2010), “Küresel Finansal Kriz ve Türkiye Ekonomisine Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 15 (1), 377-397, [http://sablon.sdu.edu.tr/fakulteler/iibf/dergi/files/2010\\_1\\_19.pdf](http://sablon.sdu.edu.tr/fakulteler/iibf/dergi/files/2010_1_19.pdf) (22.12.2014).
- Parasız, İlker (2007), **Finansal Kurumlar ve Piyasalar**, 1. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Sarıtaş, Hakan ve Saray, Cengiz (2012), “Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performans Analizi”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2012 (11), 23-37.
- Selçuk, Bora (2010), “Küresel Krizin Türk Finans Sektörü Üzerindeki Etkileri”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, 2 (2), 21-27.
- Şendoğdu, Aslan (2006), **Bankacılığa Giriş**, 1.Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Telli, Açılya (2013), **1999, 2000, 2001 ve 2008 Kriz Dönemlerinde Türk Ticari Bankalarının Karlılıklarının Lojistik Regresyon Analizi İle İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Topaloğlu, Selman (2013), **Küresel Finansal Kriz Ortamında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Para Politikası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toprak, Metin ve Demir, Osman (2001), “Türk Bankacılık Sektörü: Sorunlar, Krizler ve Arayışlar”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 2 (2) , 1-26.
- Turgut, Ahmet (2006), “Türleri, Nedenleri ve Göstergeleriyle Finansal Krizler”, **TUHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, 20(4-5), 35-46.

Turgut, Sibel (1999), **Ticari Bankalarda Kurumsal Kredilerin Pazarlanması: Türkiye’de Çok Şubeli Bankalarda Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk Bankacılık Sektöründeki Riskler (2008), <http://www.yenimakale.com/turk-bankacilik-sektorundeki-riskler.html> (20.12.2014).

Türkiye Bankalar Birliği (2008), **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”**, 1. Baskı, Yayın No: 262, İstanbul: Graphis Matbaa, <http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf> (13.12.2014).

————— (2013), **“Seçilmiş Rasyolar 2013”**, <https://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/--2013---secilmis-rasyolar/1359> (05.01.2015).

————— (t.y), **“Kuruluş”**, <http://www.tbb.org.tr/tr/tbb/hakkinda/kurulus/10> (17.12.2014).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2011), **"Finansal İstikrar Raporu (Kasım)"**, 13, [http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/9939711e-8f31-498d-875a-17a37e370b8e/Fir\\_TamMetin13.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=9939711e-8f31-498d-875a-17a37e370b8e](http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/9939711e-8f31-498d-875a-17a37e370b8e/Fir_TamMetin13.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=9939711e-8f31-498d-875a-17a37e370b8e) (06.04.2015).

Uzunoğlu, Sadi (2014), **Bankacılığa Giriş**, 1. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınevi.

World Bank (t.y.), <http://www.worldbank.org/> (15.09.2014).

Wikipedia (t.y), **Banka**, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Banka> (08.12.2014).

Yardımcı, Nilüfer (2006), **Bankacılık Sektöründe Etkinlik Analizi: Türk Bankacılık Sektörü ve Avrupa Birliği’ne Üye Bazı Ülkelerin Bankacılık Sektörlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

## EKLER

### EK 1: Veri Setinde Kullanılan Bankalar

Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Adabank A.Ş.	Alternatifbank A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.	Arap Türk Bankası A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Anadolubank A.Ş.	Burgan Bank A.Ş.
	Fibabanka A.Ş.	Citibank A.Ş.
	Şekerbank T.A.Ş.	Denizbank A.Ş.
	Tekstil Bankası A.Ş.	Deutsche Bank A.Ş.
	Turkish Bank A.Ş.	Finans Bank A.Ş.
	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.
	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	ING Bank A.Ş.
	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Turkland Bank A.Ş.
	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	

## **ÖZGEÇMİŞ**

### **Kişisel Bilgiler**

**Adı Soyadı:** Gizel Busem Uzun

**Doğum Yeri:** Trabzon

**Doğum Tarihi:** 19.05.1990

### **Eğitim Bilgileri**

**Lisans Öğrenimi:** Ordu Üniversitesi-İşletme Bölümü

**Yüksek Lisans Öğrenimi:** Karadeniz Teknik Üniversitesi-İşletme/Finans Bölümü

**Yabancı Diller:** İngilizce

### **İş Deneyimi**

**Stajlar:** Pak Holding Muhasebe ve Finans 08.2011 / 09.2011

Sabancı Holding Bütçe Muhasebe ve Konsolidasyon 07.2010 / 08.2010